10 ani alături de Marin Preda

Savu Dumitrescu

calibre 2.2.0

Savu I. Dumitrescu

10 ani alături de Marin Preda

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ
1985

I

În anul 1970 încă mai lucram ca şofer la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Pe la începutul lunii aprilie se zvonise în garajul nostru că parcul de maşini o să fie redus şi lucrul s-a confirmat peste numai câteva zile. Cineva de la serviciul administrativ a venit şi ne-a spus că toate autoturismele care nu deservesc un ministru sau un director vor fi oprite din circulaţie şi conservate. Şoferii urmau să fie transferaţi în diverse alte unităţi productive.

În ziua următoare aflării acestei veşti am fost chemat la serviciul de cadre şi mi s-a spus să depun o cerere pentru angajare prin transfer la Teatrul Naţional. Eram puţin cam îngândurat, nu ştiam pe cine să întreb şi ce să întreb. Am plecat imediat la Teatrul Naţional şi, după ce am depus cererea, am primit o fişă de angajare şi o alta pentru vizele medicale necesare. Mi-au spus că voi lucra pe un autobuz. Seara n-am putut dormi, m-am tot perpelit, era şi prea cald şi mă gândeam la noul meu loc de muncă, la oamenii noi cu care trebuia să mă acomodez. Dimineaţa am crezut că voi fi primul sosit la garajul C.C.E.S., dar i-am găsit acolo pe toţi ceilalţi şoferi care erau în situaţia mea. Trebuia să predăm maşinile. Nici n-am apucat să descui portiera, că am şi fost chemat, din nou, la cadre. Şefa serviciului, tovarăşa Irina, m-a poftit în birou şi mi-a spus să iau loc.

— Tov. Dumitrescu, a zis dânsa, uite, a luat fiinţă o editură nouă, Cartea Românească. N-ai vrea să mergi să lucrezi acolo? Au o Volgă cu 52 000 km.

Nu ştiam ce să spun. Trebuia să aleg între o editură şi un teatru, între o Volgă veche şi un autobuz de care nu ştiam dacă-i nou sau vechi. Atunci tot dânsa a zis:

— Cred că-i mai bine la editură. În orice caz, dacă vrei, du-te chiar acum în bulevardul Ana Ipătescu, ştii unde, e un bloc cu mai multe redacţii de reviste şi edituri. Întrebi de tovarăşul director Marin Preda sau de tov. Iacob G.

Am plecat.

În blocul de pe Ana Ipătescu, nu toată lumea ştia de noua editură. Am rătăcit pe scări şi am bătut aproape la fiecare uşă întrebând de tovarăşul director Marin Preda. Cineva mi-a arătat un tovarăş înalt şi solid. M-am dus la el şi m-am prezentat spunându-i că vin de la C.C.E.S. şi că sunt şofer.

— Bine, tov. Dumitrescu, a zis, uite, noi încă nu avem nişte birouri ale noastre, suntem toleraţi aici până primim un sediu.

Am întrebat de maşină şi mi-a spus că e vorba de o Volgă nouă care trebuie rodată. Apoi m-a trimis la secretară, la tovarăşa Gabi, care avea un birou în curte şi bătea la maşină, înregistra nişte acte. Credeam că vorbisem chiar cu Marin Preda, dar tovarăşa secretară m-a lămurit imediat. Omul înalt şi solid pe care-l cunoscusem era directorul adjunct al editurii, tov. Iacob. Directorul editurii era Marin Preda, iar ceilalţi angajaţi erau: Mihai Gafiţa, redactor-şef, Al. Ivasiuc, redactor-şef adjunct, Ioana Lungescu, secretară de redacţie, Constanţa Vulcănescu, tehnoredactor, tovarăşa Cicală, contabilă, Rozica Mihaly, curieră. Eu urma să fiu angajat ca şofer.

Nu puteam începe lucrul decât după ce primeam semnătura directorului editurii, tov. Marin Preda, despre care credeam că e cel puţin tot atât de înalt şi de gros ca tov. Iacob G. Trebuia să mă prezint

la el şi aveam emoţii.

În ziua de 26 aprilie 1970, pe la ora 12, am făcut cunoştinţă cu Marin Preda. Când l-am văzut am rămas uimit: un om de statură potrivită, subţirel, cu ochelari, îmbrăcat într-un costum simplu de culoare gri, pepit, aşa... sare şi piper, cum se spune. Eram foarte emoţionat şi-mi transpiraseră palmele. S-a uitat la mine o singură dată pe deasupra ochelarilor şi mi-a zis:

— Ia loc, tov. Dumitrescu, parcă aşa te cheamă, da?

Şi eu i-am răspuns,:

— Exact!

Mi-a pus câteva întrebări, mai ales despre maşină, cum se prezintă, dacă îmi convine să lucrez pe ea şi altele. Cred că i-a plăcut felul cum i-am răspuns, pentru că la sfârşit mi-a spus:

— Perfect, rămâi şoferul nostru!

Mi-a semnat foaia de transfer şi din acel moment am devenit salariatul editurii Cartea Românească. Am preluat de la Uniunea Scriitorilor maşina care avea numai 52 de kilometri la bord şi am început rodajul.

Abia după ce am rulat circa trei mii de kilometri cu maşina, am mers prima dată la locuinţa lui Marin Preda, din strada Doctor Herescu, în cartierul Cotroceni. Întâi a apărut el, îmbrăcat ca de obicei într-un costum simplu gri-pepit. Apoi o fetişcană de vreo 20 de ani, foarte frumoasă, subţirică, îmbrăcată cu mini-jupă. Eram cam fâstâcit, nu puteam nici să mai vorbesc şi ţineam ochii în pământ. Totuşi a trebuit să dau unele relaţii despre cum merge maşina şi să răspund la întrebările lor despre starea mea familială. Au venit să vadă maşina şi s-au bucurat copilăreşte că, de acum încolo, se puteau deplasa oriunde fără să mai ţină seama că cineva trebuia să nu fie prea obosit ca să conducă maşina. Marin Preda avea şi maşină proprietate personală, un Fiat 1300, cu patru locuri, de culoarea crem închis, cu numărul de circulaţie 3 B 5606. Când avea nevoie de maşină în afara orelor mele de serviciu, se putea folosi de Fiat. De altfel, Marin Preda nu m-a chemat niciodată duminica sau în sărbătorile legale, îmi respecta dreptul la odihnă şi mă lăsa să fiu cu familia mea în zilele respective, niciodată nu m-a insultat şi nu
m-a jignit.

Maşina trebuia să fie garată în curtea Uniunii Scriitorilor, pe şoseaua Kiseleff. După ce am terminat rodajul, într-o dimineaţă, am făcut cunoştinţă cu ceilalţi şoferi care lucrau la Uniune. Unii, dintre ei mă cam compătimeau din priviri. Altul mi-a şi spus:

— Dracu' te-a pus să te angajezi la Marin Preda?

Am întrebat de ce şi au sărit mai mulţi să mă lămurească.

— Ai să vezi cât de rău este şi nu e darnic cu nimic.

Credeam că glumesc ei, aşa, să mă sperie, dar am văzut că vorbeau

foarte serios. N-am ţinut cont de ce spuneau şi mi-am văzut de treburile mele.

Cu timpul am început să aflu amănunte despre familia scriitorului, despre el însuşi, despre relaţiile sale cu oameni de toate categoriile. Am început să-l cunosc, să ştiu ce-l amuză şi ce-l supără, cum se manifestă când e bucuros şi când e amărât. Sunt fericit că am avut ocazia să cunosc îndeaproape un asemenea om. Ştiu că a fost iubit de mulţi oameni, că unii nu l-au înţeles sau nu l-au respectat îndeajuns. Eu am învăţat încet-încet iubirea pentru Marin Preda şi pot contrazice pe oricine ar spune că n-a fost un om bun şi generos. Am fost de multe ori martorul unor întâmplări emoţionante care dovedesc tocmai asta şi cred că e păcat să nu fie consemnate.

Marin Preda locuia într-o casă foarte spaţioasă şi elegant mobilată, în strada Doctor Herescu, împreună cu soţia, Elena Preda, şi cu băieţaşul lor, Niculae, primul născut al familiei. De curăţenia şi menajul casei se ocupa o femeie care locuia la subsolul clădirii, iar la îngrijirea copilului doamna Preda mai era ajutată de încă o femeie. Pe lângă frumuseţe şi tinereţe, soţia lui Marin Preda avea şi o mare dragoste pentru animale. Părinţii dânsei locuiau pe lângă Târgovişte şi mai aveau încă o fiică, sora doamnei Preda, care era şefă de laborator la Studioul cinematografic Buftea; era căsătorită şi avea doi copii. De fapt, mama lor bună murise, iar tatăl se recăsătorise cu o femeie care le-a îngrijit pe cele două fete de când erau mici. Am fost de multe ori la casa în care locuiau tatăl şi mama adoptivă a doamnei Preda. Desigur că de nenumărate ori am fost şi la Siliştea-Gumeşti în judeţul Teleorman, în comuna unde s-a născut scriitorul. Cu aceste ocazii am cunoscut-o şi eu pe bătrâna Joiţa, mama lui Marin Preda, căreia nepoţii îi mai spuneau şi Bâta. Am cunoscut şi pe Ilinca, soră bună a scriitorului, pe Miţa, de asemeni, pe Alboaia, sora vitregă, pe Gheorghe, fratele vitreg, pe domnul Sae, fratele bun al scriitorului, cel care locuieşte în Bacău şi are doi băieţi, pe Sorin şi pe Marinică. I-am cunoscut şi pe Sandu Alboiu, nepotul lui Marin Preda şi pe Gigi Baltag, băiatul Ilincăi. Am vizitat şcoala şi clasa în care Marin Preda a învăţat când era copil, am văzut casa în care s-a născut şi a crescut el, casa în care locuieşte şi acum Gheorghe, fratele vitreg, am văzut salcâmul despre care se zice că-i cel din „Moromeţii“.

Ţin minte că atunci când am fost prima oară la Siliştea-Gumeşti am fost descusut cu tot felul de întrebări de mama scriitorului. Avea pe atunci cam 75 de ani şi era o fiinţă foarte iute, energică şi cu ochii vii, plini de curiozitate. Era bisericoasă şi nu-ţi dădea voie să spui ceva rău despre popi, sfinţi sau biserică. Dorea să ştie totul şi m-a întrebat dacă am copii, ce fac ei, unde sunt, dacă soţia mea merge la biserică, dacă mama mea trăieşte, dacă ţine post vinerea, dacă mai am fraţi, dacă eu cred în Dumnezeu şi tot aşa. Era la sfârşitul unei săptămâni şi

am rămas peste noapte acolo, dar a doua zi ne-am şi întors la Bucureşti, pentru că Niculae era mic, avea doar câteva luni. Soţii Preda veniseră s-o vadă pe bătrână, îi aduseseră cadouri, au stat de vorbă până mai târziu, au lăsat bani la Ilinca, sora lui Marin Preda, pentru îngrijirea bătrânei. Ţin minte acea vizită şi pentru că în ziua de luni scriitorul a avut un accident cu Fiatul şi mi-a rămas întipărit totul.

Era pe la ora trei după amiaza şi mă cheamă tov. Preda în birou să mă întrebe la ce local se servesc preparate de zahana. Era şi doamna Preda acolo, probabil că venise să-l ia de la birou şi se gândeau să se oprească în drum spre casă la un restaurant. I-am explicat cum poate să ajungă pe Calea Rahovei la un local cu numele de Bumbeşti, unde se serveau astfel de preparate. Mi-a mulţumit şi au plecat. A doua zi. marţi deci, când mă duc eu dimineaţa să-l iau de acasă pe şeful, văd în curte Fiatul lor tamponat. M-a chemat în casă şi mi-a spus:

— Vezi ce mi s-a întâmplat? Dar asta nu-i nimic, stai că vine acuş un maior să mă ancheteze.

Era prea speriat de întâmplare, exagerat chiar. Eu dau să-l întreb cum s-a întâmplat, cine a fost vinovatul, dânsul mă întreabă ce poate să păţească. Până la urmă am înţeles că teama lui era exagerată. Dăduse marşarier şi, din cauza ploii, nu văzuse că vine din spate un autobuz. Îi tăiase calea autobuzului şi se ciocniseră. Era un accident banal şi el spunea că „nu mai are curajul să iasă din casă“. Era chiar simpatic în felul în care dădea aşa mare importanţă accidentului.

Încă de atunci m-am gândit să-l conving să renunţe la şofat. Îi plăcea să conducă, dar avea o oarecare stângăcie. Era mai tot timpul preocupat de problemele sale, avea şi vederea cam slabă. Când aduceam vorba, zicea:

— Şi asta face parte din plăcerile omului...

Cu vremea, având şi alte mici accidente, căpătase trac şi mai renunţase la această „plăcere“. Dar atunci, cred că era primul lui accident, era speriat rău şi-l aştepta pe maior cu teamă mare.

Până la urmă a sosit şi maiorul. Doamna Preda l-a invitat să ia loc, i-a servit o cafeluţă, a întrebat şi dânsa dacă e ceva grav, dacă i se va întâmpla ceva lui Marin Preda. Maiorul a încheiat actele, l-a pus pe şeful să semneze nişte hârtii şi gata. Nu era nimic deosebit, mai mare sperietura.

II

În anul 1971 Marin Preda a avut o mare bucurie: s-a născut al doilea fiu al său, Alexandru. Evenimentul s-a produs fără ca prea multă lume să fi ştiut de mai înainte că era aşteptat. Într-o zi, din partea conducerii Uniunii Scriitorilor, a fost trimisă acasă la Marin

Preda o maşină încărcată cu flori. Unii scriitori au comentat cu umor vârsta la care Marin Preda devenea pentru a doua oară tată de băiat. Doamna Preda şi sora dumneaei au plecat cu maşina la mânăstire şi au botezat copilul după datină. Masa însă, cheful s-au făcut acasă, cu preparate alese şi vinuri speciale aduse de la restaurantul Capşa. Şeful nu credea în biserici şi în popi, dar, probabil şi pentru că îşi respectă foarte mult mama, nu s-a opus la botezarea copiilor după tot ritualul. Iar Alexandru, deh, era al doilea băiat, trebuia sărbătorită cum se cuvine venirea lui pe lume.

Când scriu aceste rânduri, adică azi, 7 mai 1982, fiul cel mare al lui Marin Preda are 12 ani şi este în clasa a VI-a, iar Alexandru are 11 ani şi este într-a V-a.

*

Spre vară, mă cheamă şeful la el să mă întrebe dacă nu ştiu adresa unui fotograf care lucrează foarte rapid. Da, zic eu, în Piaţa Amzei. Am plecat din strada Doctor Herescu direct în Piaţa Amzei şi au intrat amândoi în atelier, să se fotografieze. Pe urmă am alergat cu ei toată ziua de colo, colo pentru formalităţile de paşaport. Abia după ce totul a fost gata, am aflat şi eu unde pleca şeful cu soţia: în Elveţia şi la Paris. Nu-mi permiteam să-i întreb lucruri prea amănunţite despre excursie şi nici nu ştiam ce au ei de gând să-mi lase de făcut în acest timp. Copiii rămâneau în grija unor femei plătite special pentru asta, iar cu o zi înainte de plecare, şeful mi-a spus:

— Dumitrescu, uite aici nişte bani. Ai grijă să cumperi pentru copii alimente şi tot ce le mai trebuie.

I-am condus la Gara de Nord. Plecau cu trenul, pentru că Marin Preda se temea de avion, spunea că nu e în siguranţă când merge cu avionul. Soţia şefului pleca pentru prima oară în străinătate şi era şi pentru prima dată în wagon-lit.

S-au întors după trei săptămâni. I-am aşteptat în gară, am încărcat valizele în maşină şi i-am dus acasă. Să fiu sincer, mă aşteptam să-mi spună că i-au adus şi fetei mele un cadou, o atenţie măruntă. Dar nu era obiceiul lui Marin Preda să facă astfel de gesturi. Îmi amintesc că nici de Întâi martie nu aducea mărţişoare salariatelor din editură. Mi-a povestit, în schimb, diverse lucruri despre ţările pe care le văzuse, despre viaţa de acolo, despre oameni. Despre unele din ele mă ruga să spun ce cred eu şi când îi răspundeam râdea. Îşi cumpărase de la Paris tot felul de mărunţişuri şi, printre ele, celebra „pălărie pariziană“, despre care spunea că a cumpărat-o dintr-un magazin de pe Champs-Élysées. Ulterior, au apărut prin reviste mai multe fotografii ale scriitorului cu această pălărie pe cap. Mi-a povestit la un moment dat că a văzut şi filme porno sau sexy, probabil că voia să-mi vadă reacţia,

că într-unul din ele a văzut-o şi pe Brigitte Bardot. Eu nu obişnuiam să comentez povestirile lui când eram amândoi în maşină. Doar ascultăm şi din când în când mă miram cu voce tare. Altădată, vorbind mult mai serios despre Franţa, mi-a spus că viaţa acolo e prea scumpă. Că a locuit la un scriitor francez, nu-i ştiu numele, şi că masa o servea la restaurante de mâna a doua.

*

Odată, când se făceau reparaţii la clădirea editurii şi mai toţi redactorii îşi luaseră de lucru acasă, dom' Preda mă cheamă şi-mi spune:

— Dom' Dumitrescu, poţi să-mi faci rost de un instalator?

— Să încerc, tov director.

— Bun, caută-l şi adu-l la mine. Am de montat o ţeavă pentru apă caldă la baie.

Curtea editurii era plină de zidari, tâmplari, electricieni, instalatori. Am discutat cu unul dintre instalatori şi l-am rugat să vină cu mine până la dom' Preda acasă, după orele de serviciu. Şeful i-a explicat meşterului cam în ce ar consta lucrarea pe care o dorea. Omul s-a uitat pe acolo, a urmărit conductele, a cercetat el toate posibilităţile de instalare şi a spus da.

— E, atunci, apucă-te de treabă! i-a zis şeful.

L-am luat pe instalator în maşină şi am plecat să aducem nişte piese, materiale, sculele care-i trebuiau. Lucrarea nu era aşa simplă. Trebuia spartă faianţa cu grijă, deoarece capetele de ţeavă erau retezate de la suprafaţa ei. Trebuia făcută şi proba cu apă şi a fost necesar să se descarce de vreo trei ori toată instalaţia. Apa trebuia oprită de la stradă şi, de fiecare dată, trebuia să se bage cineva în cămin să închidă sau să deschidă robinetul. După trei zile în care omul a lucrat până seara târziu, instalaţia a fost gata. Dom' Preda l-a chemat pe instalator şi l-a întrebat:

— Cam câte ore ai lucrat efectiv?

— Cam şase ore, a zis meşterul, da' dacă aş fi avut ce-mi trebuia, şi mai puţin.

— Câţi lei pe oră ţi se plătesc la cooperativă?

— Cam opt lei pe oră.

— Deci şase ore cu opt lei: patruzeci şi opt. Poftim patruzeci şi opt de lei!

Instalatorul s-a făcut galben la faţă, dar n-a zis decât atât:

— Lăsaţi, dom' Preda, că mă descurc eu cu tov. Dumitrescu, că doar el m-a adus aici.

Apoi şi-a strâns sculele şi a ieşit din casă. Eu m-am ales cu o înjurătură zdravănă şi el cu nimic. După vreo două zile m-a chemat

însă doamna Preda şi mi-a zis:

— Nea Tecu (aşa îmi spuneau copiii, Niculae şi Alexandru), te rog, ia banii ăştia şi dă-i instalatorului.

Erau vreo două sute de lei şi omul a fost mulţumit când i-am dat. Cu vremea, prin diverse insistenţe, doamna Preda l-a făcut pe şeful să fie mai puţin rigid cu privire la bani, l-a făcut mai culant, mai darnic.

III

Într-o zi, vine în garajul editurii tov. director adjunct Iacob G. şi îmi spune:

— Nea Dumitrescu, fă-ţi un ordin de deplasare pentru Cluj, Dej, Gherla, Târgu Mureş, Piatra Neamţ, Bacău. Ia-ţi benzină şi ulei şi pregăteşte maşina de drum. Mergem la mai multe întâlniri cu cititorii prin ţară.

Aşa am făcut.

A doua zi pe la ora şase dimineaţa eram deja plecaţi în direcţia Cluj. De acolo am plecat imediat mai departe şi ne-am oprit la Gherla, în casa scriitorului Ion Apostol Popescu. Ni s-a făcut o primire deosebită. Soţia scriitorului se numea Măriuca şi era profesoară de română şi istorie la Reteag. Ea ne pregătise o masă mai ceva ca la Athénée Palace, iar când veselia tuturor mai crescuse puţin, tot ea a început să şi cânte. Ştia nişte cântece de petrecere cu înţelesuri mai deocheate, care i-au plăcut mult lui Marin Preda. Era vesel şi se antrenase în jocurile de cuvinte din cântece. Doamna Preda, în schimb, s-a ruşinat deodată de ce auzea şi l-a atenţionat pe şeful.

— Marine, ce vorbeşti tu acolo?

Însă dom' Preda era în mare vervă şi i-a dat un răspuns şi glumeţ şi tăios. Toţi au început să râdă în hohote şi nu se mai puteau opri. Către miezul nopţii s-a întins din nou masa şi s-a servit peşte cu mujdei de usturoi. Tot timpul s-a băut dintr-o ţuică foarte tare, care ziceau că-i de Nima şi un vin alb căruia-i spuneau, în glumă sau în serios, nu ştiu, Starfaiter, sau cam aşa ceva. Cineva dintre cei de faţă povestea despre acest vin că se face numai într-un anumit loc, într-o podgorie veche şi că din trei hectare de viţă se scoate vin cam cât pe două rânduri din alt soi. Spunea că e un vin unic în Europa şi că diverse personalităţi politice, după ce-l gustaseră, ceruseră să li se mai trimită din când în când câte o sticlă. La plecare, ni s-a oferit şi nouă câte o sticlă din vinul şi din ţuica respectivă şi, mai târziu, când le-am gustat şi eu, mi s-au părut
într-adevăr ca nişte doctorii care te scoală din morţi.

De la Gherla, am plecat mai departe spre Târgu Mureş şi am traversat o zonă foarte pitorească. Era o vreme frumoasă şi Marin Preda îmi cerea din când în când să ne oprim. Ne aşezam pe iarbă şi

mai desfăceam câte o sticlă de apă minerală din cele pe care le luaserăm cu noi în portbagajul maşinii.

La Târgu Mureş, am fost întâmpinaţi de scriitorul Romulus Guga şi de colegii săi din redacţia revistei „Vatra“. Am vizitat, printre altele, locuinţa unui artizan, locuinţă făcută în întregime din lemn şi având o vechime de peste două sute de ani. Gazda a fost foarte plăcut surprinsă de faptul că primea vizita unuia dintre cei mai mari scriitori români. Ne-a tratat şi el cu o ţuică foarte tare, ardelenească, cu slănină, pită, calboşi (un fel de cârnaţi), pastă de ficat şi alte bunătăţi cu specific local. Lui Marin Preda i-a oferit o icoană foarte veche pictată pe lemn şi alte două pictate pe sticlă. Ne-a explicat pe larg procedeul prin care se fac aceste icoane şi ne-a arătat că întreg desenul este făcut de-a-ndoaselea, pentru că vopseaua este pe partea opusă faţă de locul din care privim şi se începe cu detaliile şi se termină cu fondul. Ne-a descifrat şi semnele chirilice copiate de artist pe icoană şi a zis că se pare că pictorul nu ştia carte şi doar a desenat literele fără a le şti înţelesul. Pe vremea când era instalat la Mogoşoaia, Marin Preda mai păstra aceste icoane în camera sa.

Seara, în jurul orei 18,30, s-a organizat în sala mare a unei facultăţi din oraş o întâlnire cu cititorii. Au luat parte profesori, oameni de ştiinţă, medici, studenţi, elevi. După un cuvânt introductiv rostit de unul dintre localnici, i s-a dat cuvântul lui Marin Preda. Au urmat apoi întrebările şi răspunsurile. Cei mai curioşi şi documentaţi erau elevii şi studenţii, iar Marin Preda le răspundea cu plăcere şi le explica cu grijă totul. A vorbit de felul în care unele persoane reale sunt luate drept model pentru personaje de roman, despre cât durează lucrul şi documentaţia unui roman.

Un individ din sală, care se exprima foarte greu în româneşte, i-a pus lui Marin Preda o întrebare pe care eu n-am reţinut-o, dar care am văzut că l-a supărat rău pe şeful.

— În care ţară trăieşti dumneata? a întrebat Marin Preda.

— Păi, în România!

— Atunci învaţă bine limba română şi după aia pune întrebări.

Sala a aplaudat cu frenezie în semn de preţuire pentru răspunsul demn al scriitorului.

Alături, într-o sală mai mică, se organizase un stand de cărţi. Erau expuse toate volumele lui Marin Preda. Prozatorul a acordat câteva autografe celor câţiva fericiţi care aveau cărţi, iar apoi, din lipsă de cărţi, pentru că se epuizaseră, a semnat pe bucăţi albe de hârtie, pe colţuri de ziar, pe legitimaţii şi chiar pe pachete de ţigări. Toţi voiau să aibă autograful lui Marin Preda. A venit apoi rândul unor ziarişti de la diverse ziare din localitate să-i pună întrebări lui Marin Preda şi interviurile realizate atunci au apărut nu peste multă vreme prin diverse reviste.

Seara am servit masa într-un Lacto-bar, iar dimineaţa următoare am părăsit Târgu-Mureşul.

În drum spre Bacău, unde vizită noastră era aşteptată pentru acea zi, ne-am oprit de mai multe ori. La Cheile Bicazului, la Piatra Neamţ, la mânăstirea Neamţului, în marginea oraşului Târgu Neamţ, unde am vizitat casa natală a lui Ion Creangă – pentru că satul Humuleşti a fost acum înghiţit de oraşul Târgu Neamţ – la casa lui Mihail Sadoveanu din apropiere de mânăstirea Neamţului. Călugării de la mânăstirea Neamţului ne-au dus să vizităm un fel de pivniţă în care se aflau craniile tuturor preoţilor şi călugărilor care au slujit de-a lungul anilor în acea mânăstire. Mi se pare că-i ziceau *lapidariu*. Am fost în biblioteca mânăstirii şi ni s-au arătat documente vechi păstrate de sute de ani în arhivele de acolo. Domnul Iacob G., directorul adjunct al editurii, a încercat să citească pe unul dintre documente care era scris cu litere chirilice. Spre surpriza stareţului şi chiar a lui Marin Preda, tov. director Iacob a reuşit să descifreze uşor ce era scris acolo, apoi a semnat şi în cartea de onoare tot cu litere chirilice.

Ajunşi la Bacău, am fost întâmpinaţi de reprezentanţi ai Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, de alţi scriitori şi redactori, printre care şi redactorul-şef de atunci al revistei „Ateneu“, scriitorul Radu Cârneci. Am fost instalaţi în hotelul Decebal. întâlnirea cu cititorii a avut loc în aceeaşi seară în sala Teatrului G. Bacovia, care era chiar vis-à-vis de hotel. Din nou s-au pus întrebări şi s-au dat răspunsuri pe diverse teme culturale, s-au acordat autografe. Actorii teatrului din localitate au recitat din versurile lui George Bacovia. Cei doi directori ai editurii Cartea Românească şi doamna Preda au fost invitaţi la cină la familia scriitorului Radu Cârneci. După cum povesteau a doua zi, cina a fost deosebită şi compusă din specialităţi cu ciuperci în pregătirea cărora soţia scriitorului Radu Cârneci, de profesie inginer horticol, era neîntrecută.

În dimineaţa următoare am vizitat oraşul, casa memorială a lui George Bacovia, parcul cu plopi şi câteva cartiere mai mărginaşe pe care unele poezii ale lui G. Bacovia le aminteau. Apoi ne-am îndreptat spre Bucureşti. Pe drum, Marin Preda era bine dispus şi rememora cu plăcere cele văzute în această călătorie. I-am lăsat pe fiecare la casa lui, am dus maşina la garaj, apoi am ajuns şi eu acasă unde mă aşteptau soţia şi Rodicuţa, fiica mea, în vârstă de 15—16 ani pe atunci.

IV

În calitatea sa de director de editură, Marin Preda trebuia să ia parte adesea la tot felul de şedinţe legate mai ales de activitatea editurii şi de politica culturală în general. Se întâmpla să-l duc

dimineaţa la câte o astfel de şedinţă şi să iasă de acolo către ora prânzului, dar niciodată nu uita să-mi spună:

— Tov. Dumitrescu. te rog să nu mă aştepţi. Să te duci la editură, sunt şi acolo destule probleme de rezolvat cu maşina.

La şedinţe îi asculta cu atenţie pe vorbitori, dar nu-i plăcea să ia cuvântul. De altfel şi la editură vorbea destul de puţin. Se consulta cu redactorii înainte de a da un răspuns scriitorilor care veneau cu diverse probleme la el. Îi pomenea mai mereu în maşină pe redactorii editurii, îi respecta şi ţinea seama de ei toţi, indiferent de funcţie. Aşa cum vorbea cu tov. Iacob G. sau Mihai Gafiţa, tot aşa discuta şi cu ceilalţi redactori sau tehnoredactori: Geta Dimisianu, Magdalena Bedrosian, Mircea Ciobanu, Florin Mugur, Sorin Mărculescu sau Tanţa Vulcănescu. Ţinea mult la respectarea planului de apariţii editoriale, la respectarea datelor stabilite pentru discuţiile cu autorii pe marginea manuscriselor, nu lăsa pe nimeni neaudiat, nu repezea pe nimeni şi nici la telefon nu vorbea prea mult. Lua notă de ce i se cerea şi încheia discuţia cam aşa:

— Bon-bon, bon, bon! Da-da, da! Au revoir!

Şi închidea telefonul. Vorbea concis. Nu favoriza pe nimeni. Dacă, după opinia redactorului, o lucrare nu putea fi tipărită, îi spunea celui în cauză cu francheţe:

— Nu se poate, mon cher!

Îi respecta pe redactorii editurii şi nu admitea că opinia acestora să fie pusă în discuţie în faţa sa.

*

Pe lângă faptul că era unul dintre cei mai importanţi scriitori ai ţării, Marin Preda deţinea, în afara funcţiei de director al editurii Cartea Românească, şi pe aceea de vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor. Mai era şi deputat în Marea Adunare Naţională, în ultimele luni ale vieţii sale fusese reales deputat în circumscripţia electorală Drăcşenei, Teleorman.

Invitaţiile la sesiunile Marii Adunări Naţionale îi parveneau la editură, iar pentru permisul de liberă circulaţie cu maşina mergeam eu la MAN să-l iau. Când îl duceam la palatul Marii Adunări Naţionale de pe dealul Mitropoliei şi opream maşina în faţa uşii de la intrare, îmi spunea:

— Ai grijă unde parchezi şi te rog să mă aştepţi.

Bineînţeles că parcam acolo unde mi se indica de către agenţii de circulaţie. Aşteptam ascultând la radio transmisiunea în direct a lucrărilor. Când se termina şedinţa, eram chemaţi pe rând prin staţii:

— Maşina numărul... să vină în faţă!

Dacă nu aveai „liber“-ul pe parbriz, nu-ţi dădea voie să urci. Venea

cineva şi îi deschidea uşa, iar soldatul din gardă îţi prezenta onorul. Porneam la vale cu mare viteză, fiindcă altfel am fi încurcat circulaţia. Erau foarte multe maşini. După ce coboram aleea înflorită de pe dealul Mitropoliei, ne îndreptam spre Capşa, restaurantul preferat al scriitorului, iar după ce ajungeam acolo îmi spunea:

— Dumitrescule, ia de la mine o sută de lei şi ia masa unde vrei. Să mănânci bine şi la patru să fii la post!

Aveam o satisfacţie deosebită că lucram cu un om important căruia i se acorda respectul cuvenit. Pentru mine o bucurie deosebită era mai ales traversarea în viteză a centrului Bucureştiului, cu „liber“-ul pe parbriz şi cu agenţii serviciului de circulaţie de o parte şi de alta a drumului. Eram încântat că merg la şi de la Parlament alături de Marin Preda.

V

Pe la începutul lui august 1970, într-o zi foarte călduroasă, fără nicio adiere de vânt, eram prin curtea editurii şi mă aud strigat de către tovarăşa secretară. Îmi spune:

— Intră la şefu'!

Mă conformez.

— Ai venit, mon cher?

— Să trăiţi!

— Dom' Dumitrescu, fă-ţi un ordin de serviciu şi pregăteşte maşina pentru Sinaia.

— Să trăiţi, am înţeles.

La ora 14 am raportat că totul e în regulă.

— Bon, perfect!

După cinci minute eram în drum spre strada Herescu. După alte zece minute şeful cobora cu soţia, copilul şi îngrijitoarea copilului.

— Dom' Dumitrescu, dumneata ai să mergi cu copilul şi îngrijitoarea, iar eu cu Nuţi mergem în faţă cu Fiatul.

Am început să aranjez bagajele în Volgă, am pus valizele cu lucrurile copilului, valizele lui dom' Preda, ale îngrijitoarei, am pus căruciorul, scăunelul pe care stătea Nicuşor, tot. Volga 6 B 4217 era cât un vagon, vă închipuiţi câte puteau intra în ea. Am pregătit şi Fiatul şefului (3 B 5606) şi puţin înainte de ora 16 am plecat spre Sinaia. Numai că, la sugestia doamnei Preda, am ales drumul de camioane, prin Buftea, Câmpina, Comarnic, Sinaia. Dânsa voia s-o viziteze în drum pe sora ei mai mare, care locuia la Buftea. Am stat acolo aproape o jumătate de oră şi am pornit mai departe. Dom' Preda în faţă cu Fiatul, şi eu cu Volga în spate, pentru ca, în caz de vreo defecţiune, să pot interveni la timp.

Şoseaua era liberă, căldura era moleşitoare. Copilului îi

asigurasem aerul potrivit, dar razele de soare amplificate de parbriz mă încingeau puternic, bătându-mi drept în faţă şi pe burtă. Urmăream felul în care conducea dom' Preda. Mergeam cu 60—70 la oră şi nici aglomeraţie nu prea era pe şosea. Mai opream din când în când la câte un loc de parcare, pentru ca doamna Preda să vadă ce face copilul şi cum suportă căldura, să-i dea de mâncare sau să-i schimbe cămăşuţa.

Între Crevedia şi Butimanu, cam pe la jumătatea distanţei, o basculantă voia să mă depăşească. I-am permis să o facă şi, după ce a trecut de mine, a accelerat şi l-a depăşit şi pe dom' Preda. Basculanta era încărcată cu pietriş de râu. După ce a trecut şi de Fiat, s-a înscris pe dreapta şi şi-a continuat drumul. Cum eu urmăream numai mersul maşinii lui Preda, deodată am tresărit văzând că maşina merge în zigzag. Am mai observat şi că parbrizul ei se albise de tot. M-am speriat şi eu şi am început să claxonez să oprească. Şi într-adevăr s-a oprit şi am oprit şi eu în spate. Când am coborât, am înţeles ce se întâmplase. O piatră dintre roţile basculantei lovise parbrizul Fiatului, iar geamul, fiind de securit, se făcuse ţăndări şi nu se mai putea vedea nimic prin el. Cu un ton disperat am întrebat:

— V-a lovit?

— Nu! au răspuns amândoi cu glasurile speriate.

— Vă rog să nu vă mişcaţi până curăţ toate cioburile, am zis şi m-am dus din nou în maşina mea să iau o pătură şi o măturică.

Am pus pătura sub bordul Fiatului şi am început să curăţ cu multă grijă cioburile de parbriz. Totuşi, dom' Preda se tăiase la o mână. L-am curăţat cu spirt şi l-am legat cu o bucată de pansament din trusa medicală a maşinii. După ce am curăţat bine rama parbrizului, i-am poftit pe soţii Preda să coboare. Ca să curăţ toate cioburile ascunse printre spătar şi pernă, a fost nevoie să demontez scaunele din faţă. Toată operaţia a durat mai mult de o oră şi, când am terminat, am văzut că un nor gros de ploaie se lasă pe toată Valea Prahovei. Vă închipuiţi cum aveau să meargă doi oameni echipaţi numai în cămaşă sau bluziţă într-o maşină cu parbrizul spart! L-am atenţionat pe dom' Preda să meargă mai iute că vine ploaia şi se lasă şi noaptea. În astfel de condiţii era şi mai greu de condus. Ne-am apropiat de Breaza şi a început să plouă. Se lăsase şi răcoarea, norii coborâseră foarte jos. Din cauza ploii, praful de pe şosea se transformase într-o mâzgă lipicioasă. La un moment dat, trecând pe lângă noi ca un bolid, ne-a depăşit un autoturism marca Zis. Apoi am intrat pe serpentine şi n-am mai putut să-l depăşim şi noi. Tot noroiul azvârlit de roţile Zis-ului intra în Fiat prin locul în care ar fi trebuit să fie parbrizul. Doamna Nuţi a întors de mai multe ori capul spre noi să vadă ce facem. Când o vedeam cum arăta, îmi venea şi să râd, dar mi-era şi milă de ea. Dom' Preda se enervase şi încerca să ajungă maşina din faţă ca să-l înjure pe şofer

cum ştia numai dânsul, dar şi ca să scape de baia de noroi prin care amândoi arătau ca la ghiol, unde se fac tratamente cu nămol. Eu făceam din spate semne să mă lase pe mine să trec în faţă, pentru că aveam apărători la roţi şi l-aş fi protejat, dar dânsul se încăpăţâna şi mai tare să depăşească maşina din faţă. Curbele periculoase nu-i permiteau acest lucru, pentru că de fiecare dată când încerca din sensul opus apărea un tractor sau un camion sau un alt turism. Abia la Izvorul Rece a renunţat să mai meargă aşa. Am adus o pătură cu care s-au învelit amândoi şi am plecat imediat mai departe intrând pe drumul care duce spre gara Sinaia şi apoi la vilele de pe Cumpătu. Când am ajuns şi i-am văzut pe amândoi cum arată, mi-am făcut cruce şi mi-am făcut şi de lucru mai încolo, pentru că nu mă mai puteam abţine de râs. Mi-am înfundat batista în gură să nu hohotesc de râs, până s-au dus dumnealor să se spele. Dar chiar şi după aceea, de câte ori ne aminteam de cum arătau, pufneam în hohote de râs şi eu şi îngrijitoarea copilului. Abia peste o oră i-am văzut pe amândoi curaţi, îmbrăcaţi în halate şi stând cu ceştile de ceai fierbinte în mână în faţa şemineului. Dom' Preda înjura cu foc atât pe cel cu camionul, cât şi pe cel cu autoturismul care-i împroşcase cu noroi.

De altfel această întâmplare a fost povestită şi de către Marin Preda într-o scrisoare către Eugen Simion, care s-a publicat în volumul „Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda“ (p. 525).

„Eu cu Nuţi în Fiatul meu, Dumitrescu cu Nicuşor şi Maria, noua lui îngrijitoare, în Volgă. Ce-mi zic eu, să merg încet cu 70 la oră să fiu sigur că nu mi se întâmpla nimic. Nu facem noi treizeci de kilometri şi văd că mă depăşeşte în trombă un camion şi-mi aruncă o piatră în parbriz, care îndată se face bucăţele mici. Iată ce păţeşti când mergi încet! Am oprit, l-am curăţat. Ce-i facem? Mi-am adus aminte că marţea nu se pleacă la drum! Înainte, hotărăsc eu şi ajungem astfel la Sinaia, nu înainte de a da şi o ploaie peste noi, care, fără parbriz, ţi-nchipui!“

Seara târziu am plecat înapoi spre Bucureşti pentru a-i procura un parbriz şi a i-l aduce apoi la Sinaia. I l-a montat la maşină un lucrător de la Ciclop-ul din Braşov. După trei săptămâni am venit din nou la Sinaia şi i-am îmbarcat pe toţi şi i-am adus la Bucureşti.

VI

Într-una din zile, o tovarăşă tânără şi îmbrăcată cu gust intră la portarul editurii şi-l întreabă:

— Aici este director Marin Preda?

— Da.

— Sunt de la dânsul din comună şi vreau să vorbesc cu dumnealui.

Portarul i-a reţinut legitimaţia şi a poftit-o la secretariat. După câtva timp mă cheamă şi pe mine tovarăşa secretară:

— Intră la şefu'!

Bat la uşă, spun „să trăiţi".

— Dumitrescu, ce zi e azi?

— Marţi, tov. director.

— Marţi, da? Bravo! Te rog, caută şi asigură toate transporturile editurii şi sâmbătă să nu ai nicio treabă, că plecăm de dimineaţă la Siliştea.

Am înţeles că trebuia să meargă la o întâlnire a fiilor satului.

— Acum du-o pe tovarăşa la gară şi pe urmă apucă-te de treabă.

De la gară am plecat la Combinatul Casa Scânteii şi am început să car din cantitatea de cărţi aflată în expediţie, aducând-o la librăria editurii. Acelaşi lucru am făcut în zilele următoare, mergând şi la tipografia 13 Decembrie, şi la Tiparul, şi la I. P. 4. Am dus manuscrisele unde trebuiau duse, am făcut aprovizionarea cu rechizite.

Sâmbătă dimineaţa am plecat cu dom' Preda şi cu fratele mai mic al dumnealui, domnul Sae, spre Siliştea. După o oră şi un sfert de mers înainte, am părăsit şoseaua care duce spre Alexandria şi am cotit spre Siliştea. Pe la jumătatea drumului întâlnim o căruţă mică pe două roţi trasă de un măgăruş şi şeful zice:

— Două roate ş-un măgar, atelaj particular: Ha-ha-ha-ha!

După dânsul a început şi domnul Sae să râdă şi după dânşii şi eu. A trebuit să opresc maşina, că nu ne mai puteam opri din râs. Unde oprisem, era o fântână şi cei doi fraţi Preda s-au dat jos, au scos apă şi s-au spălat pe faţă. Apoi am continuat drumul. Ultima parte, drumul spre Siliştea nu era asfaltat. Era doar pietruit cu pietre mari, colţuroase şi, la trecerea noastră, în urma maşinii se ridicau nori de praf. În sfârşit am ajuns şi în Siliştea. În faţa primăriei se ridicase un fel de tribună alături de ,,strajă". „Straja" era un monument ridicat după primul război mondial şi fusese botezat astfel de bătrânii din comună. Când am oprit maşina în faţa mulţimii de oameni şi a coborât Marin Preda s-a auzit deodată un strigăt:

— Uraaa! Uraaa! Uraaaa! cum fac ostaşii când pornesc la atac sau câştigă o luptă.

Toţi încercau să străpungă cercurile de oameni formate în jurul lui Marin Preda şi să ajungă în faţă. Care mai de care, bătrâni, tineri, veneau să-i strângă mâna şi să-l întrebe câte ceva. În cursul acelei zile au tot stat de vorbă despre copilărie, despre şcoala pe care Marin Preda o făcuse împreună cu unii dintre acei săteni, despre locurile de joacă, despre cum mergeau cu oile la păscut şi multe altele. Printre fiii satului Siliştea–Gumeşti se aflau profesori, ingineri, medici, învăţători. Era prezent şi învăţătorul pensionar care le pusese condeiul în mână

multora dintre aceşti oameni şi care lui Marin Preda îi cumpărase din banii lui cărţi necesare pentru şcoală, în clasa a treia.

Au fost vizitate în grup diverse locuri de care erau legate amintirile celor veniţi la întâlnirea fiilor satului: şcoala primară, podul de peste apa din cealaltă parte a comunei, căminul cultural, casele unora dintre ţăranii bătrâni. După aceea, organele locale au oferit o masă tovărăşească în clasa în care învăţase şi Marin Preda în şcoala primară. Seara, la căminul cultural s-a organizat un fel de şezătoare cu muzică şi cu dans şi la care a participat şi Marin Preda. Sărbătoarea a continuat pentru el în casa soţilor Baltag (cumnatul şi sora lui Marin Preda, Ilinca), până dincolo de miezul nopţii. Oboseala drumului şi a întregii zile, plus efectul vinului şi al ţuicii i-au determinat în cele din urmă pe toţi cei prezenţi să caute câte un loc de dormit. Am rămas de data aceasta trei zile în Siliştea–Gumeşti şi în tot acest timp Marin Preda şi fratele său Sae au locuit la sora lor, Ilinca, mâncând şi bând după obiceiul satului: pui la frigare cu mujdei de usturoi, brânza telemea cu mămăligă caldă şi ouă, ciorbă de pasăre cu borş, jumări cu ouă şi vin negru sec, cum îi plăcea lui Marin Preda.

Aceste trei zile au fost foarte binevenite pentru scriitor, pentru că s-a odihnit şi a mai uitat de diversele lucrări de la editură, cum spunea chiar dânsul. Tot timpul făceau vizite, când la Miţa, când la Gheorghe, când la Alboaia. În tot timpul Marin Preda era însoţit de nepotul său, Gigi Baltag. Dar cel mai mult a stat şeful în aceste trei zile în jurul mamei sale (Bâta). Îi plăcea s-o audă cum îl strigă:

— Marine, Marine!

— Da, mamă!

— Ce mai faci tu, Marine?

— Bine, mamă!

În ultima zi, adică joi, am stat toată dimineaţa acolo, la Călăraşu. După ce Marin Preda şi-a luat rămas bun de la mama sa, pe la ora zece şi jumătate, am plecat spre Bucureşti şi în două ore şi jumătate am ajuns.

Ulterior, organele locale din Siliştea–Gumeşti au luat măsura şi au asfaltat drumul până în sat şi au făcut şi trotuarele. Până atunci, mai ales toamna şi iarna, acea ultimă parte a drumului era impracticabilă din cauza noroaielor.

*

Editura Cartea Românească are în curte şi o librărie, înfiinţată din dorinţa lui Marin Preda şi care desface producţia de carte a editurii. Uneori se fac şi lansări ale unor cărţi mai importante. Odată, era prin luna iulie, dar nu-mi amintesc în ce an, ne cheamă tov. director Iacob G. în biroul dânsului şi ne spune:

— Băieţi, aveţi grijă că mâine are loc lansarea cărţii lui Nicolae Breban. Să fie librăria aranjată.

Eram de faţă mai mulţi. State Constantin, care se ocupă iarna de încălzire, iar vara de grădină şi de alte probleme gospodăreşti ale editurii, Lăzărescu Ştefan, muncitor angajat la editură, Georgescu Florin, librarul, şi eu, care în afară de funcţia de şofer, mai îndeplinesc şi unele munci administrative.

Romanul care se lansa era „Îngerul de gips“, roman care se tipărise cu unele peripeţii şi cu oarecare întârziere şi care apăruse în cele din urmă la intervenţia energică a lui Marin Preda.

În ziua următoare, după ce terminaserăm cu pregătirile, aşteptam ca în jurul orei 17,30 să sosească şi publicul. Erau deja prezenţi: Nicolae Breban cu soţia; Marin Preda; directorul adjunct Iacob G.; tov. redactor-şef Mihai Gafiţa; Florin Mugur cu soţia; alţi scriitori şi foşti colegi de redacţie ai lui Nicolae Breban. Spre surprinderea autorului şi a celor prezenţi, n-a venit nimeni altcineva şi lansarea nu a mai avut loc. Pe la orele 19, zâmbind dar cu vocea puţin tremurată, Nicolae Breban i-a invitat pe toţi cei prezenţi (circa 18— 20 de persoane) la restaurantul Bolta rece din strada Câmpia Turzii.

Am adus maşina în faţa porţii şi în ea s-au urcat: Marin Preda, Iacob G., Florin Mugur şi soţia acestuia. Ceilalţi au sosit pe urmă cu diverse maşini. Masa fusese comandată dinainte la restaurant şi era deja aranjată. Nicolae Breban m-a poftit şi pe mine să iau masa cu dânşii.

Seara a fost extrem de plăcută şi eu am fost încântat că am ocazia să asist la acea veselie şi la discuţiile pline de spirit pe care le purtau cei prezenţi. S-au servit tot felul de mâncăruri alese şi vinuri de calitate superioară. Cam pe la ora unsprezece seara, Nicolae Breban se ridică şi îl roagă cu mult respect pe Marin Preda să ţină un toast. Toată lumea şi-a îndreptat privirile spre şeful şi îi aşteptau într-o linişte desăvârşită cuvintele. Dânsul a ridicat paharul şi a spus doar că se bucură de apariţia romanului şi îi urează lui N. Breban mult succes. S-a aplaudat şi apoi au luat cuvântul toţi ceilalţi, pe rând. Primul a fost Florin Mugur, care a vorbit foarte frumos despre valoarea cărţii şi talentul autorului. Apoi altul şi altul, până au vorbit aproape toţi. Unul singur dintre cei prezenţi, cu excepţia mea, desigur, nu luase cuvântul şi, la insistenţele lui N. Breban, în cele din urmă a vorbit şi dânsul. Nu-mi amintesc numele acestui vorbitor, dar el, lăudând în câteva cuvinte cartea şi talentul autorului, a vorbit apoi, în glumă sau în serios – nu mi-am dat bine seama – de redacţia în care lucrase sub conducerea lui N. Breban şi s-a plâns de cum se comporta acesta ca şef. Marin Preda s-a adresat atunci lui N. Breban, spunându-i:

— Mon cher, toast ţi-a trebuit, toast ţi-ai găsit.

Şi toţi ceilalţi au râs cu hohote.

Seara aceea a fost foarte plăcută şi s-a încheiat cu bine către ora unu din noapte.

*

Cred că multă lume îşi aminteşte de inundaţiile din 1970 şi de solidaritatea de care au dat dovadă atunci toţi oamenii din ţara noastră. Şi în acele momente, în deplasările pe care le-a făcut Marin Preda în diferite zone calamitate, am fost în preajma domniei sale şi am fost impresionat de ce am văzut.

Eram în curtea editurii şi tov. Preda vine spre mine şi-mi spune:

— Dumitrescu, te duci la Uniune, în şoseaua Kisseleff, îţi iei ordin de serviciu şi benzină pentru toată ţara şi iei legătura cu tov. Iancu. O să-ţi dea ceva alimente şi m-aştepţi acolo, că plecăm la Brăila.

Pe la ora zece dimineaţa se formase o întreagă coloană de maşini în care se aflau mai mulţi scriitori şi majoritatea celor din conducerea Uniunii. În afară de Marin Preda, se mai aflau în drum cu noi şi Zaharia Stancu, Laurenţiu Fulga, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Traian Iancu, Adrian Păunescu şi mulţi alţii. De la Brăila ni s-a pus la dispoziţie o şalupă-amfibie şi toţi scriitorii sosiţi de la Bucureşti s-au deplasat pe Insula Mare a Brăilei. Eu şi alţi şoferi am rămas în oraş, lângă maşini. În timpul vizitei de documentare scriitorii şi-au notat tot ce-au văzut şi s-au întors în oraş puţin după ora prânzului. Cât am stat singur lângă maşină şi eu am văzut ce însemnează furia apelor. I le-am povestit după aceea lui Marin Preda. În drumul de întoarcere, de la Brăila până la Buzău, dom' Preda l-a invitat în maşina noastră pe poetul Adrian Păunescu. Pe drum au discutat despre unele romane. Aveau păreri contradictorii, însă Marin Preda îl asculta cu atenţie, pentru că poetul era, după spusele dânsului, un băiat descuiat la minte şi foarte receptiv. În Buzău, unde ne-am oprit pentru a servi masa, cei doi s-au despărţit, dar după prânz s-au regăsit şi au continuat discuţia în maşină până la Bucureşti.

Când am sosit în Bucureşti, şeful a zis că se duce direct să se odihnească şi nu ne mai oprim nicăieri în oraş ca să ia masa. L-am lăsat acasă, înţelegându-ne să păstrăm legătura prin telefon. A treia zi am plecat spre Sighişoara, unde inundaţiile făcuseră ravagii. Peisajul pe care l-am văzut în drumul nostru era cât se poate de impresionant. Am văzut case distruse de ape, copaci întregi, tot felul de obiecte plutind. La intrarea în Sighişoara, am văzut întreprinderi care rămăseseră izolate ca nişte insule în mijlocul râului Târnava. Oraşul era mânjit de noroiul care, purtat de ape, lăsase urme pe clădiri la înălţimea de 3—4 metri. Ni s-au relatat numeroase cazuri de curaj ale soldaţilor şi muncitorilor care luptaseră pentru salvarea de vieţi omeneşti. Cel mai mult m-a impresionat cazul unui sportiv militar

care, după ce a ajutat la salvarea mai multor familii izolate de ape, şi-a adus aminte de un copil care se refugiase în podul unei case şi s-a întors înot să salveze copilul. L-a luat, l-a adus până la barcă şi s-a întors din nou să vadă dacă nu cumva mai este cineva în casa respectivă. Apele au luat barca cu copilul salvat, iar militarul a plecat în căutarea ei şi, fiind noapte, a rătăcit drumul şi a fost lovit de o grindă care i-a curmat viaţa. După ce i-am ascultat pe cei rămaşi fără adăpost, am mers să vizităm cartierele care fuseseră distruse de ape. Oamenii încercau să mai repare ceva sau să mai recupereze din lucruri.

Am nimerit şi la un cetăţean care îşi improvizase o cameră de locuit şi care, deşi fusese năpăstuit de calamitate, vorbea cu curaj şi încerca să-i încurajeze şi pe ceilalţi, lămurindu-i că vor primi locuinţe şi că trebuie să aibă încredere în Partid. Omul era totuşi emoţionat şi nici nu vorbea prea bine româneşte. Voind să-l invite pe dom' Preda să ia loc pe patul pe care-l improvizase acolo, a zis:

— Mai mersi la pat!

Eu am ieşit afară şi după aceea a venit şi dom' Preda care nu se mai putea abţine de râs din cauza expresiei pe care o folosise acel om. Încercam să ne oprim din râs şi dom' Preda zicea:

— Nu mai râde, Dumitrescule, că ne dă lumea afară de aici.

La întoarcere, nu s-a discutat în maşină decât despre nenorocirile oamenilor şi despre imaginile dezastruoase pe care nu mai puteam să ni le alungăm din minte.

VII

Uneori îmi venea în minte discuţia pe care o avusesem cu ceilalţi şoferi ai Uniunii în ziua în care devenisem şoferul lui Marin Preda. E drept că avea un fel anume de a drămui banii şi de a nu-i irosi fără folos, dar era departe de a fi aşa cum îl descriau acei colegi ai mei: calic, zgârcit. Nu era aşa. Fără să vreau am fost de multe ori martorul unor acte de generozitate din partea lui Marin Preda. Două dintre ele, despre care am mai vorbit şi când s-a strâns materialul pentru cartea „Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda" (C.R., 1981), merită să le mai povestesc o dată mai pe larg.

Venind odată de la Braşov cu Marin Preda şi cu soţia dânsului, la intrarea în Sinaia, acolo unde drumul principal se întâlneşte cu varianta care trece prin faţa gării, am văzut un accident grav. Un camion militar venea dinspre Braşov şi intră în Sinaia pe şoseaua principală, iar un Renault 16, condus de un ofiţer, venea din Sinaia tot pe drumul principal, dar mergând spre Braşov. Camionul se pregătea să părăsească şoseaua principală intrând pe variantă. Ofiţerul a ignorat semnul de curbă periculoasă şi a intrat în intersecţie fără să

reducă viteza. Trezindu-se cu camionul în faţa lui, nu l-a mai putut evita şi Renault-ul a pătruns frontal sub roţile camionului. Au venit maşinile de salvare şi un elicopter care a transportat la un spital de specialitate numai pe soţia ofiţerului. Ofiţerul şi copilul lui, în vârstă de opt ani, erau deja morţi şi se aflau în spatele Renault-ului 16, înveliţi cu ziare. Dom' Preda a zis că trebuie să rămânem la faţa locului şi să depunem mărturie de cele ce am văzut. Spre surprinderea celor de faţă, şeful m-a trimis la Cumpătu cu maşina să aduc o pătură, ceva de mâncare şi chiar un pahar de vin pentru şoferul camionului militar, pentru că se lăsase frigul. Ostaşul se îngrozea şi-l apuca plânsul de câte ori se mai uita la cadavre şi la maşina ofiţerului din care nu se mai înţelegea nimic ca formă.

Marin Preda a rămas acolo până la sosirea organelor de anchetă, care au ţinut seama de declaraţia lui, mai ales că le-a spus tare şi răspicat:

— Tovarăşi, nu este vinovat băiatul ăsta, militarul. Vinovat e cel ce nu a respectat regulile de circulaţie.

Ancheta şi măsurătorile au stabilit nevinovăţia militarului, dar şi mărturia lui Marin Preda a însemnat foarte mult.

Din ziua aceea m-am ataşat şi mai mult de şeful meu şi mi-am zis: ce rea şi bârfitoare e lumea! Cum poate ponegri caracterul unui om care nu a făcut rău nimănui şi n-a persecutat pe nimeni! De ce obişnuiesc unii şi alţii să-l vorbească de rău pe cel bun? De ce îl vorbesc de rău pe Marin Preda oameni care nici nu-l cunosc?

O altă împrejurare asemănătoare, în care Marin Preda nu mai era martor, ci direct implicat, s-a petrecut aşa:

În februarie 1978, într-o zi cu mult alunecuş pe şosea, şeful se întorcea ca de obicei de la Bucureşti spre Mogoşoaia, unde se refugia ca să scrie. Conducea maşina personală, Fiatul. Când s-a angajat în coborârea pantei care trece pe sub pod, a văzut că un camion uriaş, gen T.I.R., staţiona pe carosabil în sensul invers faţă de cum mergea el cu Fiatul. Când a ajuns la numai 50—60 de metri de camion, a văzut că acesta virează brusc pentru a depăşi o altă maşină care era defectă şi staţiona şi ea pe aceeaşi parte. Marin Preda a încercat să frâneze, pentru că loc de refugiu nu mai era în niciun fel, dar maşina s-a dezechilibrat, a alunecat şi s-a lovit frontal de camion.. Din coliziune, maşina lui Marin Preda a fost avariată grav, în timp ce camionul nu avea stricată decât puţin rama de la faruri.

Au fost chemate organele de miliţie pentru stabilirea vinovăţiei şi eliberarea dovezii pentru reparaţia maşinii. Dom' Preda era destul de necăjit, dar, în timp ce aşteptau sosirea organului constatator, cei doi s-au angajat într-o discuţie.

— Ei, cine-i vinovatul? l-a întrebat Marin Preda pe şoferul de pe camion.

— Cin' să fie, domnule, eu, că n-am acordat prioritate şi nu m-am asigurat. Dacă vine miliţia, îmi ia carnetul. Accidentul ca accidentul, dar eu rămân fără salariu două luni de zile şi copiii mei n-au ce să mănânce.

— Cuum, ai copii?

— Am, domnule!

— Şi câţi copii ai?

— Trei copii, domnule!

Atunci au sosit şi lucrătorii de miliţie într-o maşină cu girofar albastru deasupra. S-au prezentat şi au început cercetarea. Marin Preda atunci (probabil s-a gândit că ce era mai rău nu se întâmplase, adică să fie el rănit sau ceva) a zis:

— Tovarăşe maior, să ştiţi că eu sunt vinovat. N-am respectat semnalul lui şi am mers mai departe.

A explicat că la frânare maşina a lunecat ca sania şi s-a tamponat cu camionul care venea normal şi a spus că el plăteşte reparaţiile şi amenda.

Am remorcat maşina şi am plecat cu ea la atelier. Când mi-au arătat devizul pentru reparaţie, am rămas uluit. M-am întors la editură şi i-am spus că am lăsat maşina la reparat. S-a liniştit. Dar eu tot eram nedumerit. Ştiam că şoferul de pe camion a fost vinovat şi l-am întrebat:

— De ce aţi zis aşa, dom' director? Că reparaţia costă foarte mult, să ştiţi!

— Nu-i nimic, Dumitrescule! Dacă eu şi omul ăla am scăpat teferi, şi e foarte bine că am scăpat, cheltuielile nu mai contează.

Atunci mi-am zis din nou că ce-mi spuneau şoferii de la Uniune atunci, la început, era o prostie. Acest om nu era zgârcit, ci avea un suflet de aur. E drept că nu era nici risipitor. Am înţeles de la el că omul care vrea să muncească şi nu poate trebuie ajutat, dar cel care poate şi nu vrea să muncească trebuie urât. Aşa era Marin Preda. Un om care nu făcea rău nimănui şi ajuta pe mulţi când putea s-o facă.

VIII

Într-un an, prin aprilie, când lumea se pregătea de Paşti, cum de altfel făceam şi eu, vine domnul director Iacob şi-mi spune:

— Ai grijă, dom' Dumitrescu, că plecăm la Tulcea. L-au invitat pe dom' Preda acolo cei de la comitetul judeţean de cultură.

Am pregătit maşina cu cele necesare şi am aşteptat. În a doua zi de Paşti am plecat spre Tulcea având în maşină pe Marin Preda cu soţia şi pe dom' director Iacob Gheorghe. Drumul a fost destul de lung, circa 300 de kilometri, iar şoseaua destul de aglomerată. Spre seară am ajuns la Tulcea, unde am fost întâmpinați de vicepreşedintele

comitetului judeţean de cultură şi de scriitorul Valentin Şerbu. Am fost cazaţi la hotelul „Delta“ şi, după ce ne-am spălat, am luat masa de seară şi am mers la culcare.

A doua zi Marin Preda, care se bucura de o deosebită stimă din partea primului secretar al judeţului, a fost primit la acesta împreună cu soţia şi cu tov. Iacob. După aceea am aflat că primul secretar pusese la dispoziţia noastră un mic vas cu care urma să vizităm o mare parte din Delta Dunării. Ne-am îmbarcat şi am plecat pe apă. La prima cherhana la care ne-am oprit, pescarii, când au aflat că pe vas se află scriitorul Marin Preda, au adus un coş mare cu peşte de toate felurile, proaspăt, abia scos din năvod, viu. Comandantul i-a ordonat bucătarului să vină la şeful şi să-l întrebe în ce fel vrea să-i fie pregătit peştele. Dom' Preda a spus că vrea borş pescăresc şi peşte prăjit muiat în mujdei de usturoi. Trebuie să amintesc că-i plăcea foarte mult mujdeiul şi uneori îl mânca cu lingură mare de ciorbă. Bucătarul a ieşit pe punte să cureţe peştele şi, ca să-l spele, lua apă cu găleata direct din Dunăre. Când a pus peştele la fiert, l-a pus tot în apă de Dunăre. Soţia domnului Preda, când a văzut de unde ia marinarul apă, s-a dus imediat la dânsul să-i spună:

— Marine, ce înseamnă asta?

— Ce s-a întâmplat, Nuţişor?

— Păi, nu vezi de unde ia bucătarul apă pentru ciorbă?

— Da, am văzut, da' nu-i nimic. Şi peştele trăieşte tot în apa aia şi tot de acolo bea. Noi de ce s-o facem pe râioşii? Dă-i drumul, tovarăşe marinar, şi care nu mănâncă să vină la mine sau să se dea jos. Ha-ha-ha!

Şi a ieşit un borş pescăresc, să dai cu căciula-n câini! Nu mai vorbesc de mămăligă şi de mujdeiul de usturoi, că nu se mai putea opri tov. director din mâncat. Apă de băut au avut totuşi pe vas. Au avut apă minerală de Borsec, care îi plăcea foarte mult lui Marin Preda. După ce s-a servit masa în salon şi după ce comandantul a tot discutat cu dom' Preda şi cu dom' Iacob, au mers să viziteze vasul şi cabina de comandă şi li s-a propus fiecăruia, pe rând, să ţină timona şi să conducă vasul.

La întoarcerea la Tulcea, pe chei, prozatorul era aşteptat de multă lume, care auzise de vizita lui la Tulcea. Seara au fost invitaţi la masă la primul secretar, căruia i-au mulţumit pentru excelenţă primire făcută. În ziua următoare a avut loc întâlnirea cu publicul cititor, unde maestrul a răspuns la întrebări şi a acordat autografe. Apoi am mers la o cantină unde ni s-au pus în faţă trei containere de peşte să alegem şi să luăm cu noi pentru acasă. Era proaspăt. Printre alte soiuri de peşte se aflau acolo şi scrumbii albastre, şalău, nisetru, crap, ştiucă, somn. Mi-am ales şi eu ce fel de peşte am vrut şi l-am pus într-un coş de nuiele, iar printre peşti am pus pungi de plastic cu gheaţă. Mi-era

teamă că până la Bucureşti se alterează, fiind cald afară.

Pe drum s-a discutat despre excursia pe Dunăre, care fusese foarte reuşită. Când am ajuns în strada Doctor Herescu şi am scos bagajele din maşină, şeful a luat un pachet în care adusese copiilor cadouri cumpărate de la magazinul din Tulcea şi l-a desfăcut. În el erau însă obiecte de lenjerie bărbătească pe care vânzătoarea le inversase la împachetat. Şeful a fost foarte necăjit de acest lucru şi a aruncat pachetul pe jos, înjurând cum ştia el. Eu şi tov. Iacob am plecat. După ce l-am lăsat acasă pe tov. director adjunct, m-am grăbit şi eu spre casă, că mi-era teamă că se strică peştele.

*

După mai multe luni de muncă intensă, Marin Preda reuşeşte să scoată şi romanul despre care spunea că vrea să-l aibă gata înainte de a împlini 50 de ani, „Marele singuratic“. După primirea exemplarelor de semnal şi a celor din cota librăriei, s-a organizat o lansare cu public chiar la librăria editurii, unde a venit foarte multă lume. Marin Preda a acordat autografe. Erau prezenţi numeroşi alţi scriitori şi întreaga conducere a Uniunii Scriitorilor. Părând mulţumit de primirea făcută romanului, zâmbind, dom' director m-a chemat şi mi-a spus:

— Vezi, că peste câteva zile plecăm la Sinaia.

Într-o luni, dimineaţa, i-am luat pe toţi în maşină, adică pe soţii Preda, pe cei doi copii şi pe femeia care se ocupa de îngrijirea celor mici şi am plecat la Sinaia. Am tras la Cumpătul.

A doua zi am plecat în excursie şi am vrut să urcăm cu maşina până la Cota 1400. Pe drum şeful s-a răzgândit, pentru că voia să meargă pe jos. Avea cu el şi un baston în care se sprijinea la urcuş. Mi-a povestit că în anii tinereţii pleca des cu prietenii şi făceau călătorii în munţi. Ne-am oprit pe pajiştea de la Stâna de Vale. Îşi amintea că aici, la Stâna de Vale, venise uneori şi făcuse popasuri şi iarna. Îi plăcea să privească crestele munţilor şi să audă în singurătate vuietul curenţilor care se formau pe munte, prin văi. S-a fotografiat împreună cu nişte excursionişti care treceau pe acolo şi apoi ne-am urcat în aşa-zisul „balcon“, de unde se putea vedea toată panorama din jur. „Balconul“ era înconjurat cu nişte bare metalice pentru siguranţă. Sub el era o prăpastie adâncă de cel puţin 500 de metri. Spre seară, am luat-o spre casă, dar şeful din nou n-a mai vrut să se urce în maşină şi a pornit pe jos împreună cu soţia. După vreun sfert de oră ne-am rătăcit de ei. Am oprit maşina într-un loc drept şi am început să-i căutăm. Când s-a mai înserat, am folosit claxonul maşinii Volga (care era destul de strident şi avea şi triluri nemţeşti) şi am reuşit să-i găsim. Aşa era de furat de peisaj şi de frumuseţea naturii, că nici nu ne auzea. S-au urcat şi dumnealor în maşină, am coborât în Sinaia şi ne-am oprit

la un restaurant pentru a lua masa. S-au comandat fripturi, mici, bere, dânsul nu bea bere, decât vinuri seci, continuând să povestească despre excursiile pe care le făcea în munţi când era tânăr. Uita să mai mănânce şi din când în când îl atenţionam:

— Mâncaţi, dom' Preda, că se răceşte!

Atunci începea să râdă, cu râsul acela al lui specific, şi zicea:

— Ce să-i faci, nea Tecu, aşa-i tinereţea! Dar mergem înainte, mon cher, cât ţine, ce p... mă-sii!

În noaptea aceea am rămas şi eu să dorm la Sinaia şi a doua zi am plecat spre Bucureşti, unde aveam în continuare de lucru la editură cu maşina. După 21 de zile m-am dus din nou la Sinaia ca să-l iau pe şeful cu toată familia şi să-i aduc în Bucureşti. Când am ajuns, mi-a oferit în dar bastonul acela cu care urca dânsul pe munte şi pe care erau scrijelite cu mâna lui numele cabanelor pe unde trecuse. L-am păstrat şi-l păstrez.

*

Unul dintre oamenii care au contribuit cu toate forţele la creşterea prestigiului editurii Cartea Românească a fost directorul adjunct Iacob Gheorghe. El i-a fost tot timpul de mare ajutor lui Marin Preda, preluând muncile care, deşi ţineau direct de o decizie a conducerii, priveau mai ales partea tehnică a activităţii editurii.

El se ocupa de personalul administrativ, de relaţiile cu tipografiile, de aspectul frumos al clădirii editurii, de mobilier, de calitatea cărţilor (sub aspect grafic) ce s-au editat la noi.

Moartea acestui om, survenită fulgerător, când el era încă în plenitudinea forţelor sale, i-a îndurerat foarte tare pe cei câţiva oameni care compun colectivul editurii noastre. Marin Preda îl aprecia foarte mult şi, odată cu pierderea acestui om, munca de conducere a editurii i-a consumat din ce în ce mai mult timp. Mai întâi, pe la începutul anului 1976, Iacob Gheorghe a început să acuze dureri la un picior şi să se simtă, din zi în zi, mai slăbit. A fost nevoie, apoi, să se interneze la spitalul Elias pentru „precizare de diagnostic". După o lună de la internare, se stabilise cât de cât boala, starea sănătăţii lui Iacob Gheorghe s-a agravat şi mai mult. Nu ştiu cum îi zicea bolii, dar am aflat ulterior că este foarte rară, se întâmplă o dată la cinci milioane de oameni. Un doctor care se pricepea la această boală se afla, pare-mi-se, la Colibaşi. Directorul Iacob a mers la acel doctor, care l-a consultat şi i-a spus că nu există decât în Italia, la Bologna, un medic care tratează respectiva boală cu o medicamentaţie proprie. S-au făcut toate demersurile necesare, s-au obţinut toate vizele şi urma plecarea spre Italia, dar boala se agravase între timp şi mai mult. Unii specialişti erau de părere că efortul călătoriei nu va fi suportat uşor de

bolnav. I s-a recomandat să nu plece, dar el tot a plecat. A plecat pe picioarele lui şi s-a întors în genunchi, boala avansase şi mai mult. A fost din nou internat la Elias, iar după încă o lună l-a rugat pe Marin Preda să vorbească cu doctorul pentru a fi externat. Când am mers la spital împreună cu colegul State Constantin pentru a-l duce acasă, nu ne-a venit să ne credem ochilor. Dintr-un om cât muntele, înalt şi solid, nu mai rămăsese decât un omuleţ într-un cărucior de spital. Nu mai putea nici să meargă şi nici să vorbească. L-am condus acasă la dânsul, în Calea Griviţei. Ne-a mulţumit în şoaptă. A doua zi, însă, am fost chemat de dimineaţă la telefon. Îi era din nou foarte rău şi trebuia să-l ducem la spitalul Constructorilor, unde era medic un văr de-al familiei. Când am ajuns cu el la camera de gardă, s-a simţit puţin mai bine, ne-a vorbit încet şi a cerut oxigen. Medicul m-a trimis la Elias să-i aduc istoricul bolii şi diagnosticul pentru a continua tratamentul. Între timp i-au instalat aparatura de oxigen, pentru că bolnavul simţea că se sufocă. Se pare că într-un moment de neatenţie a celor care-l supravegheau, domnul Iacob a încercat să mărească presiunea aparatului de oxigen. Avea impresia că astfel va putea să scape de „dopul“ din piept care-i astupa respiraţia. La Elias mi-au dat toate datele despre evoluţia bolii şi, când am ajuns înapoi la spitalul unde se afla domnul Iacob, doctorii erau în alertă. Bolnavul intrase în comă respiratorie. A fost luat cu o ambulanţă şi dus din nou acasă. N-am apucat decât să-l urcăm la etaj şi să-l punem pe pat. În minutul următor a murit.

Corpul lui neînsufleţit a fost depus în holul editurii Cartea Românească şi numeroşi scriitori au venit la catafalc să aducă un ultim omagiu acestui om care, prin munca şi priceperea sa, contribuise la publicarea multor cărţi de valoare. A fost înhumat la cimitirul Sfânta Vineri. Pierderea lui a fost resimţită cu durere de noi toţi.

IX

În fiecare an, pe la jumătatea lui iulie, duceam familia lui Marin Preda la Neptun. Mă întorceam apoi la editură, unde era nevoie în continuare de maşină pentru treburile curente. Într-un an, tocmai când plecam noi spre litoral, Marin Preda este înştiinţat că este invitat, împreună cu alţi scriitori, în staţiunea Neptun, unde vor fi primiţi cu toţii de către secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Când am ajuns noi la Neptun, sosise acolo şi autocarul cu toţi scriitorii ce urmau să fie primiţi de şeful statului. Printre aceştia se afla unul dintre partenerii de discuţie preferaţi de Marin Preda: criticul Mihai Ungheanu. La Bucureşti obişnuiau adesea să ia masa împreună la restaurantul Capşa. Discuţiile lor se prelungeau ore în şir.

Cum am ajuns în faţa vilei în care urma să locuiască Marin Preda,

am parcat maşina, iar şeful s-a dus sus, în apartamentul care-i fusese rezervat. Apoi m-a chemat şi mi-a dat bani pentru masă şi cazare. Imediat după ce m-am instalat, am plecat spre plajă. Mi-am aruncat hainele şi am intrat în apă. Peste o vreme am observat că nu departe de mine, în apă, era şi Mihai Ungheanu împreună cu un scriitor mai tânăr, Alexandru Papilian. Când m-am apropiat de dânşii am avut impresia că vor să schimbe discuţia, probabil că discutau ceva serios. Aveau o minge cu care se jucau în apă şi m-au primit şi pe mine în joaca lor. Papilian încă nu era pe atunci un scriitor cunoscut, dar, mai târziu, la romanul „Dihorul“, Marin Preda aveau să-i facă o prezentare elogioasă.

În ziua următoare a avut loc primirea la tovarăşul Nicolae Ceauşescu. După masa de prânz, majoritatea celor invitaţi urmau să plece înapoi spre Bucureşti.

Seara, am plecat cu şeful, cu doamna Preda şi cu Eugen Jebeleanu să ne plimbăm în Mangalia. În afară de o simplă plimbare de plăcere, voiau să facă rost şi de nişte peşte. Poetul Eugen Jebeleanu o ţinea morţiş că dânsul are cunoştinţe şi că rezolvă neapărat. Am colindat toată Mangalia, dar n-am reuşit să găsim la nimeni nicio coadă de peşte. În cele din urmă au renunţat şi au zis că mergem la restaurantul Calul Bălan în Neptun. Acolo, ei au coborât şi au intrat în restaurant, iar eu am rămas în maşină şi ascultam Radio-Vacanţa. După vreo douăzeci de minute a venit doamna Preda şi a zis să închid maşina şi să merg şi eu înăuntru. Pe dinăuntrul lui, restaurantul semăna puţin cu Hanul lui Manuc din Bucureşti. Majoritatea clienţilor erau turişti străini care veneau acolo să vadă spectacolul de dansuri şi muzică populară românească. Responsabilul restaurantului aflase că Marin Preda şi Eugen Jebeleanu, scriitori pe care-i învăţase la şcoală, se află acolo şi le oferise un fel de separeu de unde se vedea foarte bine spectacolul. Mi-au făcut loc şi mie la masa lor. Cineva a anunţat la microfon că cei doi scriitori se află în restaurant şi toţi cei prezenţi s-au ridicat în picioare şi au aplaudat frenetic îndreptându-şi privirile spre masa noastră.

Meniul a fost foarte bogat şi compus din cele mai alese feluri de mâncare şi băuturi fine. Printre altele, s-a servit ciulama de ciuperci cu mămăliguţă caldă, pui la ceaun cu mujdei de usturoi, friptură haiducească şi aşa mai departe. Programul de muzică şi dansuri populare a fost foarte frumos. Pe la ora zece, după ce se terminase spectacolul, câţiva lăutari au pornit, conform tradiţiei, să cânte pe la mese. Au venit întâi şi întâi la masa noastră şi l-au întrebat pe dom' Preda ce cântec doreşte. Şeful era în bună dispoziţie şi, intrând în joc, le-a cerut să cânte „De la mine la Ploieşti“. Lăutarii au zâmbit şi au început să cânte.

De la mine la Ploieşti
Nu e departe când iubeşti
Şi când te mână dragostea
O iei pe jos cu inima.

Marin Preda i-a răsplătit pe lăutari cum se cuvine şi seara a continuat în aceeaşi atmosferă de bună dispoziţie până aproape de ora două noaptea. Când s-a închis restaurantul, i-am suit în maşină şi i-am dus la vilă. A doua zi, după ce s-a trezit, şeful m-a întrebat:

— Cum a fost aseară, Dumitrescule?

— Excepţional, şefule!

A râs tare şi m-a anunţat că după amiază plecăm, împreună cu Eugen Jebeleanu, spre Bucureşti.

Într-adevăr, la ora trei după amiază am părăsit Neptunul. Pe drum m-au rugat de mai multe ori să opresc şi au coborât amândoi să ia aer. Se resimţeau după seara plăcută petrecută în ajun. Când să intrăm în Slobozia, Eugen Jebeleanu îmi spune:

— Dom' Dumitrescu, te rog să opreşti la chempingu' din pădure să mâncăm ceva.

Aşa am făcut, dar mai bine ne-am fi văzut de drum. Timp de o jumătate de oră nu s-a apropiat niciun chelner de masă la care stăteau cei doi scriitori. Apoi m-am dus eu şi l-am chemat pe chelner. N-a venit. Apoi s-a dus poetul Eugen Jebeleanu şi l-a rugat politicos să vină la masă.

— Ce vrei, domnule, aşteaptă, că nu mori! i-a răspuns chelnerul.

Domnul Jebeleanu s-a enervat, a chemat responsabilul, a cerut condica de reclamaţii. Responsabilul a venit, dar a fost la fel de impertinent. Am intervenit şi eu şi le-am spus că Eugen Jebeleanu este vicepreşedintele F.U.S., însă nici asta nu i-a impresionat prea mult. Au refuzat în continuare să ne servească, prefăcându-se că au alte treburi. Mai ales în comparaţie cu serviciul ireproşabil de la Neptun, situaţia era jalnică şi nu făcea deloc cinste celor de la Slobozia. Ne-am ridicat de la masă şi, la cererea lui Eugen Jebeleanu, am intrat în oraş şi am oprit maşina în faţa primăriei oraşului. Din păcate, nici acolo nu am putut vorbi cu nimeni altcineva decât cu portarul şi cu un sergent major de miliţie. Marin Preda, care nu a scos niciun cuvânt nici când eram la chemping şi nici la primărie, i-a spus lui Eugen Jebeleanu:

— Dacă tăceai, filozof rămâneai.

Am mai încercat să mâncăm şi într-un restaurant din centrul oraşului Slobozia, dar nu aveau decât caşcaval şi piper. De când au ieşit pe uşa restaurantului şi tot drumul până la Bucureşti, în maşină, amândoi au bombănit în fel şi chip. Când am ajuns în Bucureşti mi-au spus:

— Dom' Dumitrescu, du-ne la Casa scriitorilor să crăpăm ceva.

M-au invitat şi pe mine la masă, iar după ce am mâncat mi-au spus că pot pleca, pentru că ei mai rămân. Şeful mi-a zis doar ,,au revoir“, iar domnul Jebeleanu mi-a zis:

— Şi lasă, dom’ Dumitrescu, că şi pe responsabil şi pe chelner am eu grijă să-i mături de acolo!

Peste vreo două luni, când l-am întâlnit din nou, întâmplător, l-am întrebat ce s-a mai ales cu chelnerii. Mi-a făcut semn cu mâna că au fost zburaţi, dar eu mă îndoiesc că a fost chiar aşa.

*

În afară de programul zilnic de la editură sau de la masa de scris, prozatorul îşi mai petrecea timpul şi în lungi discuţii cu prietenii, cei mai mulţi tot scriitori sau critici literari. Cum am mai spus şi înainte, unul dintre prietenii cu care Marin Preda se adâncea în discuţii care durau uneori şi 5—6 ore, la restaurantul „Capşa“ era Mihai Ungheanu, redactorul-şef adjunct al revistei „Luceafărul“. Uneori îl conduceam acasă cu maşina pe Mihai Ungheanu, în cartierul Grozăveşti, pentru că şeful voia să mai continue discuţia începută. Această apropiere dintre ei a fost mai puternică în primii trei-patru ani după înfiinţarea editurii. Mai apoi mi s-a părut că se văd mai rar şi stau mai puţin de vorbă împreună, dar nu cunosc cauzele acestei schimbări. De asemenea obişnuia Marin Preda să ia masa de prânz şi să discute ore în şir şi cu poetul Eugen Jebeleanu. Cu dânsul mergea mai ales la restaurantul C.O.Ş. (Casa Oamenilor de Ştiinţă) din Piaţa Cosmonauţilor. Despre Eugen Simion iarăşi spunea că e un om cu care-i face mare plăcere să stea de vorbă şi că nu se plictiseşte niciodată în prezenţa dânsului. Avea mare respect pentru criticul Ov. S. Crohmălniceanu şi obişnuia să-l consulte în diverse probleme cu caracter literar. Dar nici discuţiile pe care le purta cu redactorii editurii sau cu tovarăşa Docsănescu, de la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, nu erau numai discuţii oficiale, de serviciu. Ele căpătau adesea un caracter deschis, prietenesc, de sinceritate. Marin Preda a susţinut numeroşi scriitori mai tineri şi, dintre aceştia, ar trebui amintiţi mai ales Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Al. Papilian.

Îl auzeam adesea vorbind în maşină despre unii scriitori străini clasici pe care cred că-i aprecia foarte mult. Printre aceştia se numără Dostoievski, Cehov, Tolstoi, Balzac şi alţii.

Limbajul pe care-l folosea Preda în relaţiile de zi cu zi era colorat şi foarte plăcut. Îi plăcea uneori să înjure, dar se vedea că o face pentru plăcere şi nu înjura cu patimă, ci cu zâmbetul pe buze. Această plăcere, îmi explica uneori, e specifică mediului ţărănesc. Înjurătura e şi un mod de manifestare a simpatiei. Îmi povestea cum tatăl său, ţăranul Tudor Călăraşu, dacă era căutat de cineva seara şi obligat să

iasă din casă, mai ales iarna, îşi punea o haină pe umeri, căciula pe cap, şi întreba din pragul uşii:

— Care p. mă-tii eşti, mă, acolo?

— Care eşti, mă? Ce p. mă-tii vrei, ha-ha-ha!

Când lucra la vreun roman şi se afla în camera lui de la Mogoşoaia, mă duceam în fiecare zi cu maşina să-l aduc în oraş. Stabilea ora la care să vin, dar, când ajungeam în faţa uşii de la camera lui şi băteam, îl auzeam strigând:

— Care eşti, mă?

Apoi venea, descuia uşa şi-mi spunea foarte politicos:

— Dom' Dumitrescu, sunt gata, vin imediat!

Alteori plecăm de la Bucureşti spre Mogoşoaia şi şeful, dacă se întâmpla să fie ceva mai bine dispus, îi înjura foarte colorat pe cei care veneau cu maşinile din sens invers şi foloseau fază lungă. Când ajungea la Mogoşoaia seara şi vedea la mese alţi scriitori pe care-i cunoştea le adresă mereu aceeaşi formulă (un fel de salut):

— Beeţi, mă, beliţilor, ha-ha-ha!

Ca restaurante pentru servitul mesei prefera mai ales „Capşa", dar şi ,,Berlin" sau ,,Athénée". Dintre felurile de mâncare cel mai mult îi plăceau cele ţărăneşti, ca ciorba acrită cu zeamă de varză, mămăliga fierbinte, puiul la ceaun cu mult mujdei de usturoi, cârnaţi ţărăneşti de porc şi carnea de porc proaspătă prăjită în tigaie şi servită cu mămăligă caldă. La restaurant, comanda mai ales omletă cu caşcaval sau brânză cu mămăligă caldă. Băuturile lui preferate erau Cinzano, Johnnie Walker, vodcă rusească, vinurile seci (Fetească neagră, Cabernet-Sauvignon) şi şampania franţuzească Mumm.

Folosea zaharina în loc de zahăr, pentru că era puţin diabetic, bea cafea naturală cu plăcere şi fuma Kent. Folosea şi un medicament pentru ochi, pirocarpina, din care îşi punea mereu câteva picături.

Îi plăceau costumele de culoare deschisă şi avea o adevărată slăbiciune pentru „pălăria pariziană", despre care spunea că e din păr de cămilă.

Îşi iubea copiii până la divinizare, dar încerca să nu le arate pe faţă niciodată acest lucru. De asemenea şi-a iubit foarte mult soţia.

*

Într-o dimineaţă de vară, când şeful era plecat de la editură cu maşina personală, primesc un telefon de la doamna Preda. Mă ruga să vin degrabă la locuinţa lor din strada Doctor Herescu. Ce se întâmplase? Venise sora prozatorului, Ilinca, şi avea o mulţime de cumpărături de făcut din oraş. După mai multe drumuri pe la magazine cu dânsa, am dus-o la gară cu cumpărături cu tot. A plecat la Siliştea-Gumeşti.

După vreo două săptămâni, într-o sâmbătă, dom' Preda îmi spune:

— Mâine dimineaţă plecăm la Siliştea. Face Gigi nuntă.

Am pus în maşină cele câteva valize cu bagaje şi cadouri de nuntă şi am plecat. Am mers ceva mai repede decât de obicei, aşa că după numai trei ore am ajuns la Siliştea. Când ne-am apropiat de casa Ilincăi, ni s-au deschis porţile mari ale curţii şi am văzut că toată comuna era adunată acolo pentru a-l saluta pe Marin Preda. Când au coborât din maşină, soţii Preda au fost îmbrăţişaţi cu multă căldură de către toţi membrii familiei. În curte, era montat un cort pentru adăpostirea mesei mari în caz de ploaie. Sub cort erau aşezate cu multă grijă, cu eleganţă chiar, mesele pentru miri, naşi şi invitaţi. Erau angajaţi şi câţiva lăutari, dintre care unul mai bătrân, un fel de rapsod. L-au întrebat pe Marin Preda dacă îi e foame şi dacă vrea să servească ceva şi răspunsul lui a fost foarte prompt. Voia, ca de obicei, pui la grătar cu mujdei de usturoi, mămăligă fierbinte şi ouă fierte tari. Ca să poată mânca în linişte i-au pus masa undeva mai în fundul cortului.

Ca om născut la oraş şi necunoscând obiceiul de nuntă din sat, am încercat să observ în ce fel s-a desfăşurat acesta după ritual. Masa de prânz se serveşte pentru tineri la casa ginerelui şi la casa miresei, separat. Ciorba şi sarmalele care s-au servit la prânz au fost foarte gustoase. Cine participă la masa de prânz confirmă în felul acesta că a acceptat invitaţia la nuntă şi că va veni şi la masa de seară. După aceea tot cortegiul s-a deplasat la biserică, unde a avut loc cununia religioasă, iar de acolo s-a oprit la casa naşului unde, de asemenea, era întinsă o masă mare cu tot felul de bunătăţi, ţuică şi vin din producţia proprie. Apoi, însoţiţi de muzica celor câţiva lăutari, toţi nuntaşii au mers jucând şi chiuind spre casa ginerelui, unde iarăşi s-a încins o horă cu năbădăi. De câte ori mai sosea câte o familie de invitaţi lăutarii intonau „Mulţi ani trăiască!“. Spre seară invitaţii au fost rugaţi să ia loc la mese, iar Marin Preda şi soţia au fost aşezaţi la locuri de cinste, alături de miri şi de naşi. Astfel a început masa mare, şi ea garnisită cu mâncărurile tradiţionale pentru nuntă, cu băutură din belşug şi cu muzică de petrecere din partea locului pe care lăutarii o „ziceau“ foarte frumos. După miezul nopţii, când toată lumea era veselă şi cu chef, au început nişte jocuri foarte amuzante, şi ele tradiţionale pentru această parte a nunţii, în care personajele cele mai importante erau tot mirii, naşii şi socrii. La un moment dat s-au stins luminile şi, dintr-un capăt al cortului au apărut, călare pe un măgar, naşul, naşa şi mireasa, împodobiţi în fel şi chip. S-au plimbat pe la toate mesele, iar naşul rostea nişte strigături ce păreau cunoscute de toată lumea sau altele compuse pe loc, cu cuvinte mai deocheate şi adresate diferit la femeile tinere care au soţi militari, la văduve (care trebuiau să roşească până în urechi) şi, în general, la toată lumea. Şeful se amuza copios de tot ce se întâmpla acolo, s-a prins de mai

multe ori în horele care s-au pornit ca nişte vârtejuri tot la fiecare jumătate de oră. Între timp lăutarii mai cântau şi pe la mese, iar lăutarul cel bătrân s-a apropiat de mai multe ori de masa şefului şi i-a zis nişte cântări pe care le ştia numai el. Şeful l-a pus să repete de vreo patru-cinci ori unul dintre cântece care i-a plăcut mult şi care-l făcea să râdă cu mare poftă. Aşa ne-am trezit că s-a făcut dimineaţă, dar tot am mai continuat până s-a ridicat bine soarele pe cer, deşi nu mai rămăseseră decât vreo câteva familii, printre care naşii, dom' Preda şi alte rude. Când şeful s-a dus să se odihnească puţin, am rămas în continuare cu ginerele, cu alt nepot de-al şefului, Sandu Bucătan, cu naşul, cu socrul mare şi cu vreo doi lăutari mai tineri, pentru că rapsodul se dusese şi el la culcare.

Pe la prânz s-a trezit dom' Preda şi prima lui grijă a fost să întrebe de lăutarul bătrân. De cum l-a văzut, l-a rugat să-i cânte din nou melodia care-i plăcuse de cu seara. Bătrânul şi-a luat cobza şi a început să-i zică:

Sunt Fana, turcoaica din harem,
Turcu mă iubeşte şi îmi dă ghiudem.
Ia-mă, turcule, pe mine
Că sunt bună de cadână,
Că fac mămăligă bună
Ş-am o gură cât o prună.

Finalul cântecului îl făcea pe şeful să râdă atât de tare, încât îi dădeau lacrimile. Pe lângă ce i se cuvenea din partea naşului şi a ginerelui, rapsodul a fost bine răsplătit şi de către Marin Preda. Petrecerea s-a prelungit vreo trei zile, când acasă la ginere, când la naşi. Apoi a trebuit să plecăm spre Bucureşti, pentru că pe şeful îl aşteptau tot felul de treburi urgente şi importante. Pe drum l-am auzit de mai multe ori pe scriitor îngânând cântecul acela al rapsodului. Când ajungea la „cadână" şi la „prună", se pornea să râdă cu hohote.

Cam la două zile o dată, uneori după-amiaza, alteori dimineaţa, pe durata unui an întreg, Marin Preda mergea la arhivele şi la biblioteca Academiei Române. Nu ştiam ce anume are de lucru acolo. Restul timpului şi-l petrecea scriind în camera lui de la Mogoşoaia, uneori până noaptea târziu. Îi duceam unele manuscrise de la editură la Mogoşoaia şi apoi le luam în zilele următoare şi le aduceam înapoi. Uneori îl aduceam pe dânsul până la birou şi, pe drum, era suficient să-l întreb ceva, orice, pentru că se apucă să-mi explice cu mare plăcere. Avea chef de vorbă mai mult decât în alte perioade şi-mi explica cu un calm deosebit lucruri foarte interesante din istorie şi altele. Am înţeles mai târziu că de fapt vorbea despre ce-l interesa pe dânsul în legătură cu romanul la care lucra: „Delirul".

După ani întregi de muncă, documentări, scrieri şi rescrieri, cercetări, verificări, citiri şi recitiri, iată că apare, în 1975, primul volum al romanului „Delirul“.

În ziua în care exemplarele de semnal au sosit de la tipografie, Marin Preda m-a rugat să iau din depozitul editurii un exemplar şi să i-l aduc la restaurantul Casei Oamenilor de Ştiinţă, unde avea întâlnire cu poetul Eugen Jebeleanu. Când am ajuns acolo, am văzut că la masă la care se află Preda, în afară de poet, se mai aflau şi copiii acestuia. Ospătarul mi-a spus să iau şi eu loc la o altă masă. Astfel am avut ocazia să văd în ce fel privea autorul acest prim exemplar dintr-o carte care a făcut mare vâlvă şi s-a epuizat rapid din librării.

Au răsfoit ore în şir romanul, au examinat culoarea copertei şi grosimea cărţii. Au discutat despre grafică, despre corpul de literă, despre preţ. Au tot plimbat romanul din mâna în mână şi au vorbit despre el. Până la ora închiderii localului aproape că nici n-au avut timp să servească masa, aşa erau de preocupaţi de carte. Când au părăsit localul, tot despre ea discutau. Când, în sfârşit, Marin Preda şi soţia dânsului au ajuns singuri în maşină, m-au rugat să-i duc la plimbare.

— Unde? am întrebat eu şi mi-au zis că unde vreau.

Am plecat spre pădurea Băneasa şi acolo i-am lăsat să se plimbe singuri pe alei. După o vreme au revenit la maşină şi m-au rugat să-i conduc acasă. Figura scriitorului radia de fericire.

A doua zi s-a tras primul tiraj de 30.000 de exemplare din acest roman şi numai în trei zile după ce el a fost pus în vânzare, în librării nu se mai găsea măcar o filă. S-a organizat o lansare a cărţii la librăria editurii Cartea Românească. Au fost prezenţi reporteri ai Televiziunii şi de la Radio, un mare număr de scriitori şi sute de cititori care doreau să cumpere cartea şi să primească autograful lui Marin Preda. I-au fost solicitate scriitorului interviuri, i
s-au pus întrebări ale căror răspunsuri au fost ulterior publicate în reviste sau au fost transmise la radio. Totul a durat până seara târziu. în acea zi am primit şi eu un exemplar cu autograf:

„Lui dom' Savu Dumitrescu, care m-a dus ani de zile, până am scris această carte, de la Mogoşoaia la Bucureşti şi de la Bucureşti la Mogoşoaia. Îi urez numai fericire lui şi familiei lui.

Marin Preda

Martie 1975“

Epuizarea rapidă a cărţii a determinat, datorită cererii uriaşe care venea din partea oamenilor muncii de toate categoriile, continuarea tirajului într-un număr foarte mare de exemplare. Marin Preda se

arăta mulţumit de felul cum a fost primită această carte. Ulterior ea a fost tradusă în limbi străine, iar un studio de televiziune din R.F.G. a trimis reporteri la editură pentru a solicita un interviu lui Marin Preda. Acesta a fost luat, parte la editură, parte acasă la scriitor.

În aceeaşi perioadă frumoasă de după apariţia „Delirului“, Marin Preda a schimbat locuinţa (mutându-se în strada Pictor Romano, nr. 21) şi a cheltuit cu zâmbetul pe buze destulă energie pentru amenajarea unui interior confortabil şi plăcut atât pentru dânsul, cât şi pentru cei doi copii şi pentru soţia sa. În acel an, 1975, mi s-a părut că Marin Preda era mai împăcat cu sine decât altădată şi această bună dispoziţie a sa se vedea în tot ce făcea. Bucuroasă de nouă locuinţă şi de felul cum fusese ea mobilată, şi doamna Preda se arăta din ce în ce mai mulţumită.

X

Marin Preda avea nostalgia copilăriei lui petrecute la ţară şi voia să ofere şi copiilor lui unele plăceri din cele care nu se uită. Astfel, într-un an s-a gândit că ar fi bine să întâmpine sărbătorile de iarnă cu tăierea porcului în curtea casei, aşa cum făceau părinţii dânsului pe vremuri. În legătură cu acest lucru, despre care mai discutaserăm, într-o zi, când îl duceam acasă la ora prânzului, m-a chemat în casă şi, după ce m-a poftit să iau loc, mi-a zis:

— Nea Tecu, poţi să ne procuri şi nouă un purcel să-l tăiem de Crăciun?

— Da, tov. director, e în piaţă la Ghencea!

— Şi cum facem?

— Păi, să meargă doamna cu noi, îl alege pe care-i place, îl cumpărăm şi pe urmă îl urcăm într-un getax şi-l aducem aici.

— Bun, perfect. Şi cine-l taie şi-l prepară?

— Eu, tov. director.

— Singur?

— Îl iau ca ajutor pe nea Costel, mecanicul.

— Aha, atunci apucaţi-vă de treabă.

A doua zi am încărcat o butelie de aragaz, am găsit un arzător bun, le-am dus în strada Pictor Romano şi am stabilit cu doamna Preda locul în care trebuia să ne întâlnim ca să mergem să cumpărăm porcul. Apoi am continuat programul obişnuit la editură şi, după ce am lăsat maşina în garaj, am vorbit şi cu mecanicul centralei termice, nea Costel, ce şi cum să facem.

Târgul de porci se ţinea numai duminica. în ziua respectivă m-am sculat la ora cinci dimineaţa şi am luat cu mine o frânghie, un cuţit, un topor şi un masat. M-am urcat în tramvaiul 3 şi m-am dus în cartierul Ghencea. Am sosit la locul de întâlnire pe care-l stabilisem cu

tov. Costel State cu zece minute mai devreme, adică la ora 5,50 dimineaţa. Era un ger de cel puţin —20° C. Aproape imediat după mine a sosit şi tov. Costel, dar aproape că nu l-am mai recunoscut, fiindcă pe căciula lui şi pe sprâncene i se depusese o promoroacă din cauza gerului. În frigul ăla era imposibil de rezistat mai mult de o jumătate de oră. Doamna Preda n-a venit la ora pe care o stabilisem şi aşteptând îngheţasem de tot. În condiţiile de atunci ne-am procurat de la Alimentară o jumătate de chil de coniac cu care ne-am mai dezmorţit puţin, dar doamnă tot nu venea. Abia pe la ora opt şi un sfert a apărut şi dânsa. Şi-a cerut scuze, dar noi nu i-am putut răspunde, pentru că aveam gura strânsă de ger şi nu ne mai ardea şi de răspuns. Am intrat toţi trei în piaţă şi după încă un sfert de oră am ales un purceluş alb de vreo sută de chile, chiar 110 să fi avut, pe care am plătit suma de 2570 de lei. L-am dat jos din camionul cu care fusese adus şi l-am legat de un picior din spate. Pentru că aveam mâinile îngheţate l-am legat aşa de bine, că după câţiva paşi a şi scăpat din frânghie şi ţin-te, Dumitrescule, după el! Purcelul umbla zăpăcit printre picioarele cailor, pe sub căruţele care aduseseră porci la târg. Nu puteam să spunem nimic şi nici nu ne-ar fi înţeles nimeni, pentru că şi eu şi Costel aveam gura îngheţată. Mâinile ne erau sloiuri. Cu chiu, cu vai, am reuşit să-l prindem după vreo jumătate de oră şi l-am urcat într-un taxi furgonetă în care ne-am urcat şi noi şi doamna Preda.

Cum am ajuns în strada Pictor Romano, l-am dat jos din maşină, ne-am mai încălzit puţin mâinile şi ne-am apucat de treabă. Fiind supăraţi pe tot amarul care ni l-a făcut în piaţă, cum l-am pus jos, l-am şi înjunghiat, nici n-a apucat să guiţe o dată. Apoi l-am pârlit şi l-am spălat cu apă fierbinte. După cum ştiam şi noi că se face la ţară, acum trebuia pusă ţuică la fiert cu zahăr şi piper şi făcută o tăietură de cuţit, pe fruntea porcului, în formă de X. Gazda trebuia să pună sare în tăietura de pe fruntea porcului şi toţi cei de faţă să ridice cănile pline cu ţuică fiartă şi să strige:

— La mulţi ani şi să-l mâncaţi sănătoşi!

Aşa că făcusem tot ce trebuie şi aşteptam să vină şeful din casă. Deodată, se deschid geamurile la dormitorul domnului Preda şi-l vedem că apare la geam supărat şi mi se adresează:

— Să ştii, mon cher, că nu-mi place cum ai procedat. Sunt foarte supărat şi-mi pare rău că a ieşit aşa!

— De ce eşti supărat, Marine? a intervenit şi doamna.

— Pentru că de Crăciun porcul trebuie să guiţe tare pe bătătură, să s-audă.

— Da, dom' Preda, am căutat eu să explic, da' noi am căutat să nu facă prea multă gălăgie, să nu supărăm vecinii.

— Îi bag în p... mă-sii! a început şeful în stilul lui când se

dezlănţuia. Ei nu ştiu că la români se taie porcul de Crăciun? Păi, dacă nu le place, să se ducă în p. mă-sii, unde vor ei şi să facă acolo Crăciunul.

— Să trăiţi, am înţeles! am zis eu. Păi, la anul am să vă tai un porc care să guiţe cât o fanfară întreagă.

— Bon, perfect, a zis şeful şi a venit jos să guste din ţuica „coaptă“, zicând: Hai noroc şi să-l mâncăm sănătoşi!

Era de faţă şi Sae, fratele lui Marin Preda.

După ce totul s-a terminat cu bine şi porcul a fost pus la sare într-o ladă de lemn bine aerisită, am trecut la „pomana porcului“. Am fiert din nou un rând de ţuică cu piper şi cu zahăr, am tăiat din şoriciul, care era atât de fraged şi moale, că şeful a putut să mănânce o bucată de cel puţin 100 cm2, am prăjit carne în tigaie de fontă şi doamna Preda a scos nişte murături. La toate astea s-a băut vin Cabernet-Sauvignon până ce şi noi doi, eu şi Costel, ne-am cabernit bine după frigul pe care-l mâncasem de dimineaţă.

Şeful era foarte bine dispus şi îi ţinea pe cei doi băieţi ai lui pe genunchi şi le cântă colinde de Moş Ajun. Din când în când mi se adresa şi mie:

— Cum ai tăiat porcul, măi, nea Tecu, fără să guiţe deloc?

Când am plecat de acolo, seara, nici eu, nici nea Costel nu mai ştiam prea bine pe ce lume ne aflăm. A doua zi am încercat să-mi amintesc mai bine totul şi am notat într-un caiet.

XI

Cu vremea, copiii crescând şi devenind mai gălăgioşi, Marin Preda a început să prefere să scrie numai la casa de creaţie de la Mogoşoaia. Acolo ocupa garsoniera cu numărul 6 de la etajul I, pentru care plătea o chirie destul de mare. În afară de Marin Preda, la Mogoşoaia erau instalaţi numeroşi alţi scriitori cunoscuţi, fie că locuiau tot timpul acolo, fie că stăteau numai câte o săptămână sau câteva zile, cât timp aveau ceva urgent de terminat la vreo lucrare pentru tipar. Printre alţii, în acea perioadă stăteau la Mogoşoaia scriitorii: Fănuş Neagu, Ion Băieşu, Mircea Micu, Sânziana Pop, Mara Nicoară, Eugen Simion, Nicolae Breban, Mihai Ungheanu, Mircea Dinescu, unii împreună cu soţiile sau soţii lor, alţii singuri. Toţi aveau de lucru la operele lor şi se întâlneau la masa de prânz sau seara, când porneau discuţii care uneori se încheiau spre dimineaţă. Pe lacul de lângă casa de creaţie se puteau plimba cu barca sau puteau pescui, dar exista şi un loc special amenajat pentru plajă şi baie.

Marin Preda nu obişnuia să-şi piardă timpul câtă vreme se afla acolo. Îi saluta cu respect pe cei care se aflau în sala de mese la vremea prânzului sau la cină, servea masa şi apoi pleca din nou în

camera sa, unde îşi vedea de treabă. Desigur că în tot acest timp, cei care nu prea aveau de lucru şi mai ales soţiile scriitorilor lansau tot felul de bârfe şi le comentau ore în şir. Atmosfera era aceea de familie numeroasă în care mai apar şi neînţelegeri. Pe atunci scriitorul Marin Preda lucra la volumul „Viaţa ca o pradă“ şi nu voia să plece de la Mogoşoaia până nu-l termina. Totuşi nu-i plăcea prea mult atmosfera de acolo.

După apariţia volumului „Viaţa ca o pradă“, la care prozatorul a lucrat intens câteva luni, într-o zi, când am venit să-l iau cu maşina de la Mogoşoaia, mi-a spus că trebuie să renunţe pentru o vreme să mai stea la casa de creaţie. Era preocupat de copii, care începeau să meargă la şcoală şi aveau nevoie de prezenţa tatălui lor. Mi-a amintit însă şi o vorbă a tatălui său, bătrânul Moromete, care suna cam aşa: Copilul care are de toate şi prea multe nu face mai nimic în viaţă.

Era totuşi curios să afle ce se vorbea despre cartea „Viaţa ca o pradă“ în care scrisese pe larg despre viaţa sa, despre necazuri şi plăceri, despre surprizele plăcute şi neplăcute. Mă întreba şi pe mine dacă am auzit păreri despre carte de la diverşi cititori şi, când i le spuneam aşa cum mă pricepeam, râdea. Îl întrebam şi eu de ce îl interesează şi opiniile duşmanilor săi şi zicea că mai mult şi mai bine înveţi de la duşmani decât de la prieteni.

După ce şi-a mutat bagajele de la Mogoşoaia acasă, de câte ori îl luăm de acasă să-l duc la editură, îmi vorbea mai ales despre copii. Zicea că ei trebuie să înveţe fără să fie împinşi de la spate, fără intervenţia părinţilor pe lângă profesori. Dacă părintele se duce la şcoală şi intervine pentru notele copilului, atunci copilul se lasă pe tânjală şi nu mai iese nimic din el.

I se părea că soţia dânsului intervine cam mult în această privinţă şi zicea că nu firma părinţilor îl învaţă pe copil, ba mai mult îi strică. Ce dacă e copilul lui Preda? Să rămână repetent şi să repete anul, numai aşa bagă învăţătura la cap!

— Ce înseamnă asta, domnule? Dacă tata e deştept sau mama are funcţie, copilul bagă automat învăţătura la căpăţână? Nu! E total greşită această idee! Ia, să-mi spui, nea Tecu, mă întreba, fiica dumitale s-a folosit de dumneata sau de soţie ca să termine facultatea de comerţ exterior? Cu ce medie a terminat facultatea?

— Cu nouă şi patruzeci şi şase, dom’ Preda!

— Poftim! Şi fără să intervină nimeni!

Începea apoi să-şi amintească de propria lui tinereţe şi de greutăţile de atunci. Erau tocmai faptele povestite în „Viaţa ca o pradă“ şi ascultându-le de la el, în drum spre editură sau spre casă, le înţelegeam şi eu mai bine.

Fusese copil sărac şi răbdase mult în copilărie şi la şcoală. În anii când venise la Bucureşti stătea într-o mansardă pe strada Aviator

Fuică. Din celelalte locuinţe urca până la el mirosul de mâncare gătită şi, uneori, nu putea adormi de foame. Dimineaţa lucra la Serviciul de Statistică şi uneori îi venea rău de foame. După-amiaza lucra la ziarul „Timpul“ în funcţia de corector şi toată masa lui pe o zi întreagă era o bucată de pâine de Herdan şi apa rece pe care o bea după. Ceilalţi „colegi de redacţie“ plecau după program la „Gambrinus“ să mănânce fripturi şi să bea bere.

Îmi povestea în ce fel scriitorul Geo Dumitrescu i-a dus lui Miron Radu Paraschivescu o schiţă scrisă de dânsul şi ce emoţie a avut când a auzit că lui M.R.P. i-a plăcut schiţa „Pârlitul“ şi a hotărât să i-o publice. Spunea că nu poate să uite niciodată grija pe care i-o purtase Geo Dumitrescu. Acesta observase că Marin Preda evita să iasă în oraş împreună cu ceilalţi din redacţie şi că nu avea nici cu ce să se îmbrace sau să se încalţe ca lumea. Îi adusese într-o zi o pereche de pantofi şi un pantalon cu titlu de împrumut şi îi dăduse fără să ştie nimeni. Marin Preda spunea că s-a simţit foarte prost în acea zi, dar că nu a putut să-l refuze pe Geo Dumitrescu. Banii pe care-i câştiga prin muncă încerca să-i strângă depunându-i la fratele său Ilie, care locuia în Bucureşti, pe strada Rosetti. Toate astea le mai povestise şi în „Viaţa ca o pradă", dar spuse de dânsul în maşină le înţelegeam altfel.

— Aşa că, nea Tecu, nu ştiu cum o să iasă copiii mei, zicea. Au de toate, au ce mânca, sunt îmbrăcaţi în fiecare lună de la Romarta copiilor, au biciclete, trotinete, maşinuţe, cele mai bune şi mai frumoase jucării. Au şi două femei de serviciu. Una-i spală şi le găteşte, cealaltă-i duce la plimbare în parcuri şi, vezi matale, ce spunea tatăl meu! Copilul care are de toate şi prea multe etc. etc., cârcâr-cârcâr!

Nu ţinea cont de cât cheltuia cu copiii, dar spunea că în viaţă nu poţi pretinde nimic, dacă nu oferi nimic. Calităţile intelectuale se formează prin învăţătură, părinţii nu trebuie decât să corecteze eventualele greşeli care se ivesc în comportamentul copiilor. Trebuie doar să-i oprească la timp să facă rău şi să deosebească ce e bun de ce e rău. Angajase o doamnă care ştia două limbi străine şi se ocupa permanent de educaţia copiilor, dar nu era liniştit. Zicea că asta nu-i poate garanta că băieţii lui vor deveni oameni de nădejde. Apoi iar îşi amintea de ce făcea dânsul când era la şcoală şi cum învăţa şi cum învăţătorul, când a văzut că învaţă bine, i-a cumpărat cărţi din banii lui.

— Era bătrânul acela care la întâlnirea fiilor satului v-a zis: „Marine, dacă ştiam că o să ajungi aşa de deştept, te înfiam eu“?

— Ăla. Ţin minte că odată am cerut să fiu mutat în băncile din faţă şi m-a întrebat: „Marine, de ce vrei să vii în banca din faţă?“ Şi eu am zis: „Păi, domnul învăţător, decât
primul între proşti, mai bine ultimul între deştepţi!“. I-a plăcut şi m-a

trecut în prima bancă.

— Cu oile mergeaţi, dom' Preda?

— Da.

— Şi când aveaţi timp să învăţaţi?

— Seara, la lampă. Mama avea grijă să am gaz în lampă în fiecare seară şi, când tata pleca trei-patru zile la târg, mă puneam serios pe citit.

Îmi povestea că toată joacă lui în copilărie se reducea la cele câteva ore când erau mai mulţi copii cu oile pe câmp. Era un fel de nostalgie a lui când îmi povestea, dar nu se lăsa furat de ea şi zicea:

— Vezi că astea le-am mai scris şi în „Viaţa ca o pradă" şi ţi-am dat-o cu autograf!"

Cu alte cuvinte, mă îndemna să citesc.

XII

Când eram numai noi doi în maşină, Marin Preda obişnuia să-mi povestească lucruri interesante despre care eu nu mai auzisem până atunci. Uneori îl întrebam eu câte ceva şi-mi explica pe îndelete până înţelegeam. Alteori începea să vorbească despre lucruri care îl frământau pe dânsul şi mi le spunea mie tocmai pentru a vedea dacă a găsit forma de spunere a lor pe înţelesul oricui.

Odată, era prin luna septembrie, avea din nou ceva de lucru şi voia să stea liniştit vreo două luni. M-a chemat şi mi-a zis să-i pregătesc Fiatul, pentru că mergem la Sinaia şi dânsul rămâne acolo mai multă vreme. În ziua stabilită pentru plecare am fost la ora şase dimineaţa prezent la dânsul acasă şi la şapte deja plecam cu Fiatul încărcat de bagaje spre Sinaia. Pe drum mi-a reamintit ce trebuia să fac în lipsa dânsului. După programul obişnuit cu maşina, la tipografii şi la aeroport sau la poştă, urma să fiu prezent la editură în fiecare zi în jurul orelor 14. Marin Preda suna la telefon la acea oră şi, pe lângă alte probleme pe care le avea de discutat cu cei de la editură, îmi comunica şi mie ce am de făcut. După ce mi-a spus toate acestea şi trecusem de Snagov, fie că era obosit, fie din plictiseală, a aţipit. L-am trezit de câteva ori. I-am spus că e periculos ca să doarmă cineva alături de cel care conduce maşina, că poate să adoarmă şi el. Cu alte cuvinte, îl rugăm eu acum să vorbească. Drumul era frumos, circulaţie puţină, în maşină era cald şi puteam adormi. La intrarea în Câmpina, pe variantă, ne-am oprit la un camping să mâncăm ceva. Şeful a băut şi puţin whisky dintr-o sticluţă mică pe care o avea în servietă. În timp ce eram acolo am asistat şi la un mic scandal între responsabilul de la bufet şi un cetăţean care-i dăduse nişte bani în păstrare. Cel de la bufet nu recunoştea nimic. Unul zicea:

— Dă-mi banii!

Iar celălalt îi răspundea:

— Care bani, mă?

Pe drumul de la Câmpina la Comarnic, probabil ţinând seama de rugămintea mea de mai înainte, dar şi legat de scandalul la care asistasem, şeful a început să-mi povestească o întâmplare petrecută între Vlad Ţepeş, domnul Ţării Româneşti şi un boier, Banu Mihai.

Zice că începuseră să se înmulţească tâlharii şi prădau la rând pe cei mai bogaţi. Aveau obiceiul să-i amenințe dinainte pe boierii pe care voiau să-i prădeze. Aşa aflase şi Banu Mihai că-i venise rândul. El a luat o mie de galbeni cu dânsul şi a venit la curtea lui Vlad Ţepeş, rugind să fie primit. Domnitorul a încuviinţat.

— Ce necaz te-a adus la curtea domnească, boier Mihai?

— Doamne, hoţii îşi fac de cap şi îi cam prădează pe boieri şi pe nevoiaşi.

— Da? Şi eu ce să le fac?

— Păi, m-au amenințat şi pe mine că vor să-mi fure galbenii şi m-am gândit că ar fi bine, cu voia măriei tale,
să-i las în păstrare domniei voastre.

— Dacă crezi că la mine sunt în siguranţă, adu-i încoace.

— Păi, îi am la mine.

— Bine, boier Mihai, pune-i colea pe masă şi numără-i.

Şi boierul a scos teşchereaua şi a început să numere banii. În timp ce el îşi număra galbenii, Vlad Ţepeş a făcut semn cu ochiul aghiotantului să-i mai aducă un galben asemănător cu cei ai boierului. Fără să observe banul Mihai, domnitorul a introdus acel galben printre banii număraţi. Când a ajuns cu numărătoarea la o mie, boier Mihai este rugat de Ţepeş să mai numere o dată.

— Cu voia ta, doamne! spune boierul şi se apucă de numărat din nou.

Când a ajuns la o mie şi un galben, i-a spus lui Vlad Ţepeş:

— Doamne, eu n-am decât o mie. Unul nu-i al meu sau am greşit numărătoarea!

— Bine, mai numără-i încă o dată.

Şi iar a început să-i numere şi, puţin speriat, boierul i-a zis lui Vlad Ţepeş:

— Unul e în plus, eu n-am avut decât o mie de galbeni!

— Bine, boier Mihai, te văd că eşti sincer, dacă minţeai, întâi pe tine te trăgeam în ţeapă şi pe urmă pe hoţi. Aşa că lasă-i aici şi du-te la treaba ta fără nici o grijă.

În felul acesta am şi ajuns la Izvorul Rece şi şeful m-a rugat să opresc din nou maşina, că-i era sete. După ce şi-a potolit setea, am plecat mai departe şi nu peste mult timp am ajuns la Cumpătu, l-am instalat în camera pe care o avea rezervată la etajul unei vile şi l-am ajutat să-şi ducă la etaj bagajele, valizele cu îmbrăcăminte, cu

manuscrise şi cu alte obiecte personale. Apoi mi-a spus:

— Dom' Dumitrescu, poftim nişte bani, du-te să mănânci şi, dacă vrei, poţi dormi aici în seara asta, dacă nu, poţi pleca chiar azi la Bucureşti cu trenul.

I-am predat cheile de la maşină, fiindcă Fiatul rămânea la dânsul, am luat masa la cantină şi mi-am luat rămas bun plecând spre Sinaia. Am luat un tren care m-a adus în Bucureşti către seară.

Tot la 5—6 zile mă duceam la Sinaia să-i duc manuscrisele citite şi avizate în redacţie şi să le aduc înapoi pe cele care primiseră viza dânsului. Cam la trei săptămâni veneam cu Volga (cu numărul 6 B 4217) şi-l luăm de la Sinaia ca să-l aduc la Bucureşti la şedinţele de Birou sau de Consiliu la Uniunea Scriitorilor.

Avea o deosebită plăcere să-i pun întrebări în legătură cu situaţia politică internaţională. Îmi răspundea cu răbdare şi-i făcea plăcere să-mi explice probleme de economie politică, de organizare a statului. Îmi vorbea de fondurile cheltuite pentru înarmare şi de investiţiile în industrializare, fiind foarte informat şi cunoscând pe dinafară cifre, procente, tot felul de date. De asemenea îmi explica adesea cu plăcere probleme de exprimare sau de comportament, de etică şi-mi exemplifica prin proverbe, îl deranjau foarte mult (deşi nu arăta pe faţă) oamenii care vorbeau cu cuvinte mari fără să le înţeleagă sensul. De exemplu, un fost salariat al editurii folosea mereu expresia „prin excelenţă". Într-o zi Marin Preda i-a spus direct:

— Să nu mai foloseşti cuvinte cărora nu le cunoşti sensul, domnule!

Cum am ieşit cu maşina pe poarta editurii, l-am rugat pe scriitor să-mi explice şi mie sensul expresiei „prin excelenţă". Dânsul mi-a exemplificat imediat aşa:

— Vipera e o reptilă ca şi ceilalţi şerpi, numai că şerpii îţi fac rău dacă îi superi, iar vipera îţi face rău chiar dacă n-o superi, deci vipera e o reptilă prin excelenţă rea. Tot aşa lupul este un animal sălbatic prin excelenţă rău.

— Dar condescendenţă ce înseamnă, dom' Preda?

— Condescendenţa e respectul tău şi înţelegerea faţă de cineva într-o anumită împrejurare. Dar cel mai bine e, Dumitrescule, să vorbeşti cu vorbele pe care le ştii şi le-ai folosit întotdeauna. Gândeşte-te la proverbul bătrânesc: Poartă-te precum ţi-e portul şi vorbeşte precum ţi-e vorba.

Îmi descria situaţii tactice militare sau politice şi-mi explica greşelile făcute de unii războinici sau de unii oratori politici. Un exemplu de efect politic al unei greşeli de exprimare era acesta: un orator politic german, pe nume Bebel, era şeful unui partid din Germania şi la unul dintre discursurile sale, în timp ce vorbea, opoziţia a început să-l aplaude. Atunci el s-a oprit din discurs şi a zis

,,Cu ce-am greşit de vă convine vouă?“

Asemenea greşeli fac şi unii scriitori şi îşi pot da seama de asta dacă este lăudat de criticii care până atunci nu l-au avut la inimă. O asemenea greşeală a făcut şi preşedintele Nixon al Americii şi, la fel, a fost învins.

La sfârşitul perioadei de lucru pe care şeful şi-o luase la Sinaia, m-am dus cu trenul să-l aduc cu maşina dânsului. Am sosit dimineaţa devreme şi, pe la şapte şi jumătate, urcam deja treptele vilei în care locuia. Am bătut la uşă
să-mi dea cheile şi să pornesc maşina ca să fie motorul cald când plecăm. În loc să-mi deschidă şeful, apare altcineva în uşă. Era o duduie, care m-a întrebat:

— Pe cine căutaţi?

— Pe domnul Preda, am zis.

— A... pe dânsul. Aşteptaţi, că mai are de făcut bagajele.

— Păi, la telefon mi-a spus că bagajele sunt făcute.

— Ei, a fost ocupat.

După o vreme am urcat din nou şi am luat valizele, una câte una, după cum respectiva termina cu umplutul lor. Când am terminat, eu am rămas în maşină, iar dânsa a rămas mai încolo în dreptul porţii. Parcă ne jucăm de-a
v-aţi ascunselea. Peste câteva minute a coborât şi şeful. Administratoarea vilei se afla în curte şi şeful i-a predat cheile mulţumindu-i pentru găzduire. S-a dus apoi către tânăra care-l aştepta şi şi-a luat la revedere de la ea. A venit în maşină şi mi-a zis:

— Dă-i drumul, Dumitrescule, că la zece şi un sfert trebuie să fim în Bucureşti la o şedinţă.

I-a mai zis o dată ,,au revoir“, a închis portiera şi i-a făcut semn cu mâna.

Am coborât de pe Cumpătu, am intrat în şoseaua principală şi i-am dat bătaie spre Bucureşti. Pe la Comarnic, îl văd pe şefu că se întoarce spre mine şi zice zâmbind:

— Ce zici, nea Tecu?

— Ce să zic, tovarăşe director, eu...

— Ha-ha-ha-ha! Mai repede, mon cher, să ajungem la timp.

După ce am sosit la Bucureşti, l-am aşteptat să termine şedinţa pentru care se grăbise, apoi l-am dus acasă. A doua zi a venit la editură şi a lucrat intens toată dimineaţa rezolvând unele probleme care deveniseră urgente. A ţinut şedinţă cu redactorii, a ţinut mai multe audienţe, apoi l-am dus acasă pentru masa de prânz. Mi-a spus să vin la şapte seara şi să-l aştept în faţa magazinului Romarta copiilor. Aşa am făcut.

Venise cu soţia şi cu copiii şi le cumpăraseră celor mici tot felul de jucării şi hăinuţe. I-am dus în strada Pictor Romano, unde i-au lăsat pe

copii şi, după ce le-au spus la revedere, am continuat drumul.

— Unde mergem, dom' Preda?

— La Casa Scriitorilor.

Am luat-o pe Bulevardul Republicii la stânga, am ieşit pe strada Mântuleasa, apoi pe Bulevardul 1848 şi pe Magheru până la Piaţa Romană, iar de acolo, pe câteva străduţe am ieşit la Casa Scriitorilor.

— Dumitrescule, să mă aştepţi, că vin imediat.

Pe la nouă a venit să mă poftească la masă. Mi-a zis că dânsul şi Nuţi mai întârzie puţin. Cam pe la zece şi jumătate au ieşit împreună. Am dus-o pe dânsa până în strada Pictor Romano, apoi noi doi am luat drumul spre Mogoşoaia. Pe drum mi-a explicat puţin cam peltic că s-a întreţinut cu Eugen Jebeleanu şi cu încă doi scriitori pe care eu nu-i cunoşteam. Se amuza de discuţia pe care o purtaseră. Legănatul din maşină şi căldura l-au ameţit puţin şi l-a luat somnul. Când să intrăm pe şoseaua care duce spre Mogoşoaia s-a trezit şi m-a întrebat cu oarecare curiozitate:

— Unde mă duci, Dumitrescule? Ha-ha-ha-ha!

— La Mogoşoaia, şefule!

— Păi, hai mai repede, că vreau să mă culc.

L-am dus însă tot încet, pentru că viteza putea să-i facă rău. Când am ajuns la Casa de creaţie, primul om pe care
l-a întâlnit a fost paznicul de noapte.

— Să trăiţi, dom' Preda!

— Tu ce p... mă-tii mai vrei, mă?

— Păi, eu nu vreau nimic, dom' Preda.

— Şi atunci de ce nu te duci să te culci?

— Păi, n-am voie să dorm, că sunt paznicul de noapte.

— Lasă paza şi hai să bem o votcă!

— N-am voie să beau în timpul serviciului, dom' Preda!

— Bine. Atunci să bei mâine şi să le spui că o plătesc eu, Preda, da? Ha-ha-ha!

Când a intrat în salonul mare şi a văzut că e aproape plin, s-a oprit în pragul uşii şi le-a zis celor de la mese:

— Beeţi, mă, beliţilor!

S-a aşezat şi dânsul la masă. Erau acolo Sânziana Pop cu soţul, Mircea Dinescu, Mircea Micu, Pucă, Mara Nicoară, Gheorghe Buzoianu, Gheorghe Pituţ şi alţii. A cerut bufetierei ceva de mâncare. I s-a spus că nu mai are decât bufet rece, nu şi mâncare caldă.

— Daţi-mi ce vreţi şi o sticlă de vin, să fiu şi eu în discuţie cu ăştia! a zis dânsul.

Trebuie să spun că acesta era un obicei al prozatorului. După ce lucra intens două-trei luni, se relaxa o zi sau două. În timpul câte unei astfel i de şarje de scris muncea pur şi simplu fără întrerupere şi la sfârşitul ei arăta fericit şi plin de vervă. În timpul perioadelor de lucru

nu se întâlnea cu nimeni. Lucra mai mult noaptea. Ieşea pe la miezul nopţii să se aerisească, o oră-două, apoi lucra din nou până dimineaţa la şase sau şapte.

XIII

Cum am mai spus şi în altă parte, amintirile mele de aici nu sunt transcrise în ordine cronologică, ci pur şi simplu aşa cum mi-au venit în minte în timp ce scriam.

Odată, era prin 1972, vin într-o zi de la Casa Scânteii cu semnale şi exemplare S.P.U. Era timp frumos. Când am intrat în curtea editurii cu maşina, l-am văzut pe tovarăşul director Iacob stând de vorbă cu cineva în grădină. M-a chemat la dânsul şi mi-a zis:

— Dom' Dumitrescu, ce zi e azi?

— Marţi.

— Bine. Vezi că joi plecăm cu dom' Preda la Piteşti. Se lansează acolo romanul „Marele Singuratic" şi are loc o întâlnire cu cititorii. Aşa că pregăteşte-ţi maşina şi ordinul de serviciu!

Joi, cu maşina pusă la punct şi cu ordinul de serviciu în buzunar, l-am luat pe tov. Iacob şi am mers împreună la şeful acasă. Am luat valiza dânsului şi am pus-o în maşină. Apoi a venit şi dânsul împreună cu soţia şi s-au urcat.

— Direcţia Piteşti, mon cher! – a zis şeful.

— Am înţeles!

Pe drum, din discuţiile lor, am aflat că odată cu „Marele singuratic" se mai lansează la Piteşti şi volumul de poezii „Hanibal" de Eugen Jebeleanu.

La ora douăsprezece am sosit în oraşul Piteşti şi ne-am oprit în faţa librăriei din centru. Ne-a întâmpinat vicepreşedintele Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă. Se mai aflau de faţă numeroşi alţi tovarăşi din conducerea judeţului şi un public numeros. După părerea mea, cred că erau vreo două mii de persoane. Au fost prezentaţi publicului cei doi autori. Marin Preda, scriitor, directorul editurii Cartea Românească, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, deputat în Marea Adunare Naţională; Eugen Jebeleanu, poet, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, membru al C.C. al P.C.R. S-a aplaudat îndelung, apoi a fost invitat la microfon dom' Preda.

Dânsul a vorbit despre romanul „Marele singuratic", a răspuns la o serie de întrebări puse de către cititori, apoi a mulţumit tuturor celor prezenţi pentru primirea făcută. Cam în acelaşi fel a vorbit şi Eugen Jebeleanu. La sfârşit, cei doi scriitori au fost asaltaţi de public pentru autografe. Cărţile care fuseseră aduse în librărie pentru această ocazie s-au epuizat rapid. Aşa că, din nou, din lipsă de cărţi s-au dat autografe şi pe bucăţi de hârtie, agende, caiete studenţeşti, fotografii,

iar unii au cerut autograf de la cei doi scriitori pur şi simplu pe buletinele lor de identitate. După încheierea acţiunii de lansare a celor două cărţi, Eugen Jebeleanu s-a reîntors la Bucureşti, iar Marin Preda şi soţia au fost instalaţi în hotelul „Muntenia“ din Piteşti. După amiază, au făcut o plimbare prin oraş, iar seara, după ce am lăsat-o pe doamnă la hotel, i-am dus pe cei doi directori ai editurii într-o vilă veche unde fuseseră invitaţi de organele locale. Clădirea seamănă destul de bine cu restaurantul Pădurea Băneasa de lângă Bucureşti. Marin Preda s-a arătat plăcut impresionat de arhitectura vilei şi, după ce a vizitat interiorul, a fost invitat la cină în salonul central.

S-a toastat pentru Marin Preda şi s-au servit câteva feluri de mâncare cu specific local. În timpul mesei, şeful, fiind foarte bine dispus, a început să spună anecdote. Unele fiind puse chiar pe seama piteştenilor, atmosfera s-a încălzit repede şi cei de faţă au început şi ei să spună glume şi poveşti auzite prin partea locului. Printre altele, unul dintre cei de faţă a spus povestea unei fete din familia fostului proprietar al vilei care fusese împuşcată de către tatăl ei pentru că avea relaţii de un anume fel cu un câine.

— Aşa se întâmpla pe la casele mari, boiereşti! a zis şeful.

Apoi a ridicat din nou paharul în onoarea celor prezenţi şi toţi au râs şi au uitat de groaznica poveste.

În ziua următoare am fost primiţi de către primul secretar al judeţului Argeş şi am vizitat hidrocentrala de pe Argeş, Uzina de automobile de la Colibaşi, unele muzee şi locuri istorice din regiune. La hidrocentrală am văzut un lift uriaş. Am intrat în el mai mult de treizeci de persoane şi am coborât circa 100 de metri – cât un bloc cu treizeci şi cinci de etaje – până am ajuns în hala mare a turbinelor. Am fost impresionat atât de mărimea neobişnuită a celor trei turbine, cât şi de curăţenia exemplară de acolo. Inginerul-şef al hidrocentralei ne-a însoţit peste tot, explicându-ne funcţionarea tuturor instalaţiilor şi ne-a însoţit apoi şi la baraj. De la hidrocentrală am plecat spre Uzina de automobile de lângă Piteşti (Colibaşi). La poarta uzinei am fost întâmpinaţi de către directorul general, care ne-a acompaniat pe tot timpul vizitei. La sfârşit, şeful a fost invitat în biroul directorului unde a fost rugat să semneze în cartea de onoare şi a primit un breloc cu simbolul uzinei. Marin Preda a oferit câteva cărţi cu autograf celor din conducerea uzinei. De acolo am plecat mai departe, vizitând în continuare monumente istorice şi, la sfârşit, combinatul de vinificare. Aici am fost invitaţi să urmărim pe etape procesul de producere a vinului şi am primit fiecare câte un eşantion din vinurile medaliate la diferite concursuri.

Seara oaspeţii au fost din nou invitaţi la o cină festivă. Erau prezenţi cei din conducerea municipiului Piteşti şi funcţionari ai Comitetului pentru cultură şi educaţie socialistă. În jurul orelor 21 a

sosit şi Eugen Jebeleanu însoţit de fiica sa şi de poeta Ileana Mălăncioiu. Au fost servite mâncăruri cu specific argeşean şi băuturi produse în zonă. Aproape de miezul nopţii, Eugen Jebeleanu a plecat din nou spre Bucureşti spunând că are probleme urgente de rezolvat a doua zi. Peste câtva timp, Marin Preda s-a urcat şi dânsul la etaj să se culce, pentru că se simţea obosit. S-a dansat şi s-a petrecut până către orele trei dimineaţa. Doamna Preda a dansat foarte mult, fiind admirată şi invidiată de către toate femeile care erau de faţă. Era cea mai tânără şi avea şi o toaletă foarte frumoasă. Ca şi cu alte prilejuri de acest fel, eu am mâncat, dar n-am băut, pentru că trebuia să conduc maşina a doua zi. În felul acesta am putut să reţin în memorie cum s-au desfăşurat lucrurile. Şeful a dormit până la ziuă. Dimineaţa ne-am luat rămas bun de la cei care veniseră să-l conducă pe prozator până la ieşirea din oraşul Piteşti, iar Marin Preda le-a mulţumit călduros pentru primirea făcută.

Când am ajuns la Bucureşti, şeful şi-a adus aminte că şi-a uitat pijamaua la Piteşti, dar a spus că merită o pijama în schimbul celor trei zile petrecute aşa de frumos.

XIV

Cursele mele obligatorii în programul de la editură erau: de dimineaţă, o cursă cu casierul Fondului Literar la Bancă şi una cu casiera editurii; după aceasta, veneau celelalte curse de serviciu, ca împărţirea semnalelor de cărţi nou apărute, ridicarea cantităţii de carte din cota librăriei de la tipografiile care aveau contract cu noi şi alte curse.

Ne obişnuiserăm ca atunci când dom' Preda apărea mai târziu la editură să-l vedem venind cu Fiatul. Într-o zi, îl văd că intră pe poarta editurii cu un taxi şi, după ce şoferiţa îi deschide uşa, urcă în grabă treptele fără să privească în stânga sau în dreapta şi fără să răspundă la salutul nostru. Peste vreo două minute, văd că vine secretara şi mă strigă:

— Dumitrescu, urgent la şeful!

După felul cum a intrat şeful în editură am bănuit că se întâmplase ceva cu dânsul. M-am prezentat imediat, fără să mai întârzii nicio secundă. Era foarte nervos, puţin jenat şi evită să mă privească. Aştepta legătura telefonică pe care trebuia să o facă secretara cu cineva de la serviciul circulaţie. Am ghicit despre ce era vorba. Îmi spune, cu o voce puţin cam tremurată:

— Dom' Dumitrescu, te rog să te duci urgent în Calea Victoriei colţ cu Sevastopol şi să vezi ce faci să-mi iei maşina de acolo. M-am tamponat cu un taxi pe care l-am făcut terci.

Îi plăcea să folosească acest cuvânt când vorbea de accidentele

văzute sau făcute de el.

Mi-a dat talonul şi cheile maşinii.

— Du-te urgent şi vezi ce faci acolo. Ia-l şi pe mecanicul nostru de la uzina termică, poate-ţi dă o mână de ajutor!

Fără să mai şovăi, l-am luat pe tovarăşul State Costel, mecanicul, şi ne-am deplasat împreună la locul accidentului. Imaginea era dezastruoasă. Maşina şefului lovise frontal taxiul şi îl împinsese ca un buldozer traversând cu el în bot cele patru şine de tramvai şi proiectîndu-l apoi pe partea carosabilă a Căii Victoriei, cu faţa spre Ateneu. După ce se despărţise de getax, Fiatul urcase pe trotuarul de la colţul străzii Sevastopol cu Calea Victoriei şi se oprise cu botul în zidul unei clădiri.

Până la sosirea organelor de anchetă, eu şi cu tovarăşul State Costel am încercat să facem investigaţii. Unii susţineau că-i de vină taxiul, alţii că-i de vină Fiatul. Întrebând în stânga şi în dreapta, am ajuns şi la şoferul taxiului care, din fericire şi cu mila lui Dumnezeu, scăpase şi el teafăr. Ne-am apropiat şi am intrat în vorbă cu el. Ne-a spus că nici el nu ştie cum s-a întâmplat, numai că reţinuse poziţia în care se afla el şi cea în care se afla dom' Preda în momentul tamponării. Zicea că bubuitura îl zăpăcise complet şi că se trezise numai după ce ajunsese în bordura Căii Victoriei, deşi ştia că el venise pe Sevastopol. După o vreme şi-a mai revenit din spaima prin care trecuse şi ne-a întrebat cine suntem şi a cui e maşina. I-am spus al cui e Fiatul şi odată l-am văzut că se sprijină de maşina lui şi-şi dă cu palma peste frunte.

— Aoleo, cum dracu am făcut io să mă tamponez tocmai cu ăsta pă care-l cunoaşte toată lumea?! Păi acuma, şi dacă nu sunt vinovat, ăştia cu ancheta tot pe mine o să mă scoată vinovat.

Aproape imediat au apărut două maşini de miliţie. Din prima au coborât un maior şi un căpitan, iar din cealaltă un locotenent şi doi subofiţeri. Au rugat lumea care se uită să le facă loc şi au început să facă măsurătorile cu ruleta şi să însemneze cu creta pe asfalt. Au stabilit poziţia celor două maşini înainte de tamponare. Apoi au studiat maşinile ca să vadă în ce parte era lovită fiecare. După o oră de cercetări şi măsurători au ajuns la concluzia că 85% din vinovăţia producerii accidentului îi revenea lui Marin Preda. M-am urcat în maşina Miliţiei împreună cu tovarăşul maior şi am plecat la editură să-i prezentăm concluziile anchetei. După ce l-a ascultat atent pe maior, domnul Preda m-a întrebat şi pe mine:

— Ce zici, Dumitrescule?

— Ce să zic, tovarăşe director? Eu şi cu Costel am stabilit, înainte să vină dânşii, că numai dumneavoastră sunteţi de vină, că aţi intrat pe galben.

Atunci şeful a confirmat că într-adevăr intrase pe culoarea galbenă

a semaforului, crezând că are timp să treacă până apărea culoarea roşie. A semnat procesul verbal recunoscându-şi vina şi apoi mi s-a adresat:

— Dumitrescule, te rog să aduci maşina aici la editură, cum oi putea!

— Da, dom' Preda, am înţeles!

Împreună cu tovarăşul State Costel am mers şi am remorcat Fiatul şi l-am adus în curtea editurii. Când te uitai la el îţi venea să-i plângi de milă, aşa era de tamponat şi de strâmb.

Când a coborât şi dom' Preda şi l-a văzut, mai-mai să-i dea lacrimile. Asigurare avea pentru maşină, însă legea Adas-ului prevede că la asigurarea de trei sute de lei anual se plătesc numai daunele în cazul în care vină a fost a celuilalt. Cel care a tamponat îşi repară maşina pe cheltuială proprie. Aşa că şeful m-a întrebat cam printre dinţi:

— Cam cât costă, Dumitrescule, reparaţia maşinii?

— Cam vreo douăzeci de mii, şefule, cu vopsit cu tot.

— Aşa de mult?

— Da, cred că atâta costă.

— Atunci mai bine o vând aşa cum e şi n-o mai repar.

— Şi aşa e bine. Cum doriţi!

— Bine! Închide uşile şi capota cum oi putea şi om vedea.

Maşina a stat în curtea editurii cam trei luni de zile. Într-o zi a venit o cunoştinţă de-a doamnei Preda, un inginer mecanic cu trei lucrători după el şi au stabilit ce au de făcut la maşină. Au mers la dom' Preda şi i-au promis că i-o fac ca nouă.

— Bine, bine, a zis dom' Preda, dar dumneata nu prea inspiri încredere, fiindcă eşti prea tânăr. Şi cam frumuşel, nu prea semeni a mecanic auto.

— Nu, dom' Preda, eu sunt inginer mecanic. Băieţii lucrează cu mine la întreprindere.

— Bon, perfect! Cât costă şi cât durează?

— Durează cam două luni, fiindcă băieţii lucrează la ea numai după amiază, şi costă cam zece mii de lei. Dar, lăsaţi, că o să iasă bine!

— Bine, mon cher! Şi când o luaţi de aici?

— Cred că mâine vin băieţii s-o ia şi imediat se apucă de ea.

— Bon, perfect, au revoir!

Şi, într-adevăr, după două luni de zile maşina a fost gata.

*

Tot cam în vremea aceea, să fi fost pe la jumătatea lunii iulie, am dus ceva alimente acasă la doamna Preda şi, după ce le-am depus în

cămară, doamna mă invită să iau loc pe scaun, să mă întrebe câte ceva.

— Nea Tecu, câţi kilometri sunt de aici până la Siliştea şi cât facem până acolo?

— Sunt o sută şaizeci de kilometri şi facem trei ore.

— Vai, aşa mult?

— Da, doamnă. Aţi uitat că am mai fost până acum de vreo zece ori?

— Nu. Am vrut aşa să ştiu. Cred că în curând o să mai mergem pe la Siliştea!

— Bine! am zis eu.

Dar de plecat n-am plecat imediat, pentru că se tot amâna. Ba eram anunţat că plecăm a doua zi, ba se programa excursia respectivă cu maşina lui Nicolae Breban, ba se amâna din nou. N. Breban avea un Opel, dar era cam uzat şi nu te puteai baza pe el. După câteva zile doamna Preda îmi spune din nou:

— Dom' Dumitrescu, vezi că plecăm la Siliştea. Să fii pregătit în tot momentul.

Şi eu mă pregăteam, dar de plecat tot nu plecam. După un timp mă duc şi-l întreb pe şeful:

— Când plecăm la Siliştea?

— Cred că nu mai mergi mata, nea Tecu. O să meargă cu maşina lui N. Breban.

Azi aşa, mâine aşa, după vreo două săptămâni mă cheamă şeful şi-mi spune:

— Azi la ora unu plecăm la Siliştea. Eu cu Nuţi ne urcăm în maşina lui Breban, iar dumneata cu copiii şi cu Sorin, băiatul lui Sae, vii după noi.

— Bine, dom' Preda!

Am verificat în grabă Volga şi la douăşpe şi jumătate am plecat de la editură către casa lui Marin Preda. Acolo, am pus toate bagajele la mine în maşină, i-am îmbarcat pe copii şi pe Sorin, nepotul de frate al lui Marin Preda, iar pe şeful şi pe soţia dânsului i-am văzut că se urcă în Opel-ul lui Nicolae Breban. Am plecat.

După ce am urcat dealul pe lângă Academia Militară şi am luat-o pe Drumul Sării, deodată văd că trece pe lângă noi ca glonţul Opelul. Zic:

— Dom' Breban vrea să ne arate că are limuzină!

Când am ieşit în şoseaua Alexandriei, Opelul luase avans destul de mare şi nu-l mai vedeam din urmă. I-am zis lui Sorin:

— Să vezi că până la urmă tot noi ajungem înaintea lor. Ăştia care se reped aşa de la început pierd ca sportivii ăia de la atletism.

Nu ne-am pierdut cu firea şi ne-am continuat mersul nostru constant. Mergeam cu şaizeci la oră în localităţi şi cu optzeci şi cinci

afară. După fiecare curbă, atât eu cât şi Sorin Preda încercam să-i observăm în zare, dar se depărtaseră bine.

După două ore de drum, cu câţiva kilometri înainte de a intra în Alexandria, acolo unde se face drumul spre Siliştea la dreapta, ajungem şi Opelul din urmă. Era în pană. Am vrut să nici nu opresc, dar am văzut că şeful şi soţia dânsului stăteau la umbră şi-mi făceau semne să opresc. M-am dus lingă domnul Breban şi l-am întrebat cu ironie:

— Ce vi s-a întâmplat cu limuzina, tov. Breban?

— Am o pană de cauciuc şi mi-a căzut şi ţeava de eşapament.

— Vă pot ajuta cu ceva?

— Nu cred, o rezolv singur. Doar dacă ai puţină sârmă, să mă ajuţi să leg ţeava.

Am luat un patent şi nişte sârmă şi, până am legat eu ţeava de eşapament, dânsul a făcut pâna de cauciuc. Apoi i-am lăsat tot pe dânşii să meargă înaintea noastră, pentru ca, în caz că se mai întâmplă ceva cu Opelul, să le pot veni în ajutor. După încă aproape două ore de mers am ajuns la Siliştea- Gumeşti. Cum am intrat în sat toată lumea a ieşit pe la porţi să-l vadă pe Marin Preda cu soţia şi copiii lui.

Am tras, ca de obicei, la sora prozatorului, Ilinca. Se strânseseră acolo toate rudele: Baltag, soţul Ilincăi, Gigi Baltag, fiul lui Baltag din prima căsătorie, dar crescut de mic de Ilinca, deci un fel de nepot de-al lui Marin Preda, Miţa, soţia lui Gigi Baltag, Gheorghe, fratele prozatorului – căruia Marin Preda îi mai spunea, aşa în glumă, şi Dej – a venit şi Alboaia, sora vitregă a scriitorului şi în cele din urmă a apărut şi bătrâna mamă a lui, Joiţa, căreia nepoţii şi strănepoţii îi spuneau Bâta. Când a intrat în curte, bătrâna l-a întrebat pe Marin Preda:

— Al cui eşti, maică, şi cum te cheamă?

Era destul de în vârstă şi nu mai distingea aşa bine cu cine vorbeşte.

— Mamă! a zis dom' Preda.

— Aaaa, tu eşti, Marine, maică?

— Da, mamă!

— Vino să te pup şi să te mai caut în cap, cum făceam când erai mic şi te legănam pe picioare, Marine, mamă! Da' nu prea mai ai păr aşa cum aveai tu altădată!

— Deh, mamă, aşa e omul când mai îmbătrâneşte!

— Să trăieşti, Marine, mamă! — a mai zis bătrâna şi l-a mângâiat pe faţă.

Fără să mai stea pe gânduri, Ilinca a prins două orătănii de prin curte şi le-a pus la prăjit. Noi am tras maşinile în aşa fel ca să nu ocupe loc prea mult. Doamna Preda a început să despacheteze şi să împartă cadourile pe care le adusese pentru bătrâna, pentru Ilinca şi

pentru toţi ceilalţi. Între timp gazda a pregătit masa, aşa cum îi plăcea lui Marin Preda, cu mămăliguţă caldă, cu brânză şi ouă fierte tari, cu friptură de pui în mujdei de usturoi. Dom' Baltag ne-a oferit ţuică făcută de dânsul la cazan, iar după masă a scos şi vin. Nicolae Breban vorbea cu toţi ai casei şi se simţea bine. Seara, pe la opt, doamna Preda a zis să facem o plimbare pe uliţele satului. Aproape toţi ceilalţi au vrut să meargă şi ei. Şi Sorin şi Nicolae Breban, Gigi Baltag şi chiar şi eu. Când a văzut dom' Preda că rămâne singur în curte, s-a ridicat de pe scaun şi a zis că vine şi dânsul.

După o vreme am ieşit din sat şi ne-am îndepărtat bine pe nişte văi şi deluşoare din preajmă. Era lună plină şi totul se vedea ca-n palmă. Doamna Preda mergea cu mâinile încrucişate la piept şi părea că visează. Noi, ceilalţi, ne strânseserăm în jurul lui Marin Preda, care ne povestea ce făcuse dânsul în fiecare din locurile prin care treceam. Ne-a arătat un prun în care se juca pe când era copil, locul din poarta cimitirului unde făcuse dragoste cu o fată în tinereţe, ne-a arătat poieniţa unde păşteau oile şi locul în care el cu alţi copii se luau la trântă, drumurile şi potecile pe care se întorcea seara cu oile de la păscut spre sat. Tot arătându-ne cutare pom, cutare deal, cutare vale, ne-am trezit că am făcut ocolul satului şi am ajuns în cealaltă parte. Plimbarea a durat vreo două ore. Când am ajuns din nou în curtea Ilincăi, şeful a scos din valiză o sticluţă de whisky şi a început să guste din ea.

A doua zi, după micul dejun, am ieşit din nou la plimbare prin sat şi şeful s-a întâlnit cu mai mulţi oameni de vârsta lui, cu care iarăşi a stat de vorbă şi îşi tot aminteau de una, de alta. După masa de prânz, secretarul primăriei, care era naşul lui Gigi Baltag, i-a întrebat pe cei doi scriitori dacă nu vor să meargă la o vânătoare de fazani în pădurea de lângă comună. Propunerea a fost acceptată cu plăcere. Ne-am urcat în maşini şi am plecat. În Volgă se urcaseră dom' Preda, secretarul, dom' Gigi Baltag şi Sorin Preda, iar în Opel, domnul Baltag, doamna Preda, soţia lui Gigi şi un alt salariat al primăriei. Drumul era greu, pentru că fusese noroi şi căruţele croiseră făgaşe adânci. Când am ajuns în marginea pădurii, au coborât toţi şi au intrat în pădure să vâneze. Eu am rămas să păzesc maşinile, iar dintre ceilalţi, doar dom' Preda şi Nicolae Breban primiseră câte o puşcă de vânătoare. După felul în care căutau ei fazanii în lungul şi în latul pădurii, făcând multă gălăgie şi călcând pe crengile uscate, numai dacă erau fazanii legaţi cu sfoară de copaci ar fi putut să-i împuşte, şi nici atunci. După o vreme s-au întors la maşini, unii râzând, iar alţii supăraţi şi dezamăgiţi de aşa vânătoare.

Între timp se înnorase şi putea să înceapă ploaia. Când să plecăm spre casă, hop, că maşina lui N. Breban nu mai porneşte. Probabil că făgaşurile de căruţă îi făcuseră altă defecţiune. Dom' Preda a strigat la

mine, ceva mai nervos decât de obicei:

— Dă-i bătaie cu noi şi pe urmă vii şi-i cari pe toţi, să nu rămână în ploaie.

I-am dat drumul repede, cu gând să mă întorc să-i iau şi pe ceilalţi, dar n-a mai fost nevoie, pentru că dom' Breban a reuşit să-şi remedieze defecţiunea şi a ajuns la casa Ilincăi. După ce s-au spălat puţin cu toţii şi şi-au curăţat hainele de praf, au mai servit câte ceva şi au hotărât să părăsească Siliştea. Ne-am luat la revedere şi am plecat, dar ne-am mai oprit şi la Alexandria, unde locuia Gigi Baltag. Aici iar ne-am aşezat la masa încărcată cu de toate şi cu vin şi a început o nouă petrecere. S-au făcut fotografii, s-au cântat cântece de petrecere şi din când în când se mai făceau bancuri pe seama vânătorii de fazani. Într-un târziu, în bună dispoziţie cu toţii, am plecat şi din casa lui Gigi Baltag pentru că a doua zi era 5 august – ziua de naştere a scriitorului – şi urma să aibă loc la Uniunea Scriitorilor sărbătorirea lui Marin Preda.

Acum, când scriu aceste rânduri, este 5 august 1982, orele 18 şi, amintindu-mi că acest om la care am ţinut şi despre care scriu acum ar fi împlinit 60 de ani, am pus fotografia lui pe masă, lângă o vază cu flori şi am păstrat un moment de reculegere.

Se întâmpla adesea, în drumurile noastre obişnuite de la editură la Mogoşoaia şi înapoi, ca şeful să nu aibă poftă să vorbească. Stătea nemişcat pe bancheta din spate cu privirile aţintite în gol şi se gândea la problemele lui. Era în vremea când începuse să lucreze la romanul „Cel mai iubit dintre pământeni". Venea în fiecare zi la editură şi lucra uneori până după ora opt seara. Apoi îl duceam la Mogoşoaia, unde continua să lucreze la romanul său. Într-o seară, când mergeam spre Mogoşoaia, şeful mă roagă deodată să opresc. A coborât şi s-a dus singur în câmpul de porumb din marginea şoselei. Când s-a întors, m-a rugat să nu pornesc imediat maşina. Credeam că vrea să spună ceva deosebit, dar nu mi-a spus decât atât:

— Dom' Dumitrescu, de mâine încolo rămân tot timpul la Mogoşoaia. Dumneata ai să vii la fiecare două zile să-mi aduci manuscrise şi alte lucrări pe care le am de rezolvat pentru editură. N-o să mai vin la editură până ce nu termin romanul.

Aşa am făcut. Tot la două zile mă duceam la dânsul cu lucrări urgente ale editurii şi aduceam pagini din manuscrisul romanului „Cel mai iubit dintre pământeni" pentru a fi bătute la maşină. Când băteam la uşa garsonierei numărul 6, îmi răspundea pe un ton prietenesc:

— Care eşti, bă?

— Eu, dom' Preda!

— Aşteaptă puţin, dom' Dumitrescu.

Acel puţin se transforma adesea în două sau trei ore de aşteptare. Era foarte preocupat de ceea ce scria şi i se întâmpla adesea să uite şi

de mâncare, şi de mine care-l aşteptam la uşă şi de tot. Când îşi aducea aminte mă striga şi-şi cerea scuze. Apoi trecea direct la ce-l interesa.

— Nea Tecu, te rog să-i spui doamnei Stănescu să bată la maşină şi rândurile haşurate. Să vadă că la mine în birou e o scrisoare pe care trebuie să mi-o aduci. Să n-o deschidă nimeni!

— Am înţeles, dom' Preda!

Peste două zile veneam iar cu o mulţime de manuscrise pe care trebuia să-şi pună semnătura pentru a fi trimise la tipar. Se întâmpla ca pe unele să le respingă din diverse motive. Alteori îmi telefona acasă şi mă ruga să-i aduc urgent o anumită lucrare. Fiind în afara orelor de serviciu nu mai luam maşina, ci mă duceam cu tramvaiul 6 până la capăt şi de acolo luam autobuzul de Mogoşoaia. Mă primea înăuntrul garsonierei numărul 6 şi uneori mă invita să servesc şi eu un păhărel de whisky. Pe lângă plăcerea propriu-zisă, acest fapt era pentru mine şi o mare onoare. Scriitorul Marin Preda, directorul editurii Cartea Românească, vicepreşedintele Uniunii Scriitorilor, mă invita să beau whisky cu dumnealui! Îmi punea diverse întrebări în legătură cu editura, cu librăria, mă întreba dacă este cineva nemulţumit. Îi spuneam că toate merg bine. Apoi:

— Ce-ţi mai face familia, dom' Dumitrescu?

— Mulţumesc, bine, dom' Preda!

— Lasă, să meargă bine şi să fie sănătoşi. Ai un copil bun şi capabil. A propos, fetei dumitale i-am dat vreo carte cu semnătura mea?

— Da, dom' Preda, i-aţi dat un exemplar din „Viaţa ca o pradă"!

— Şi... ce i-am scris acolo?

— „Elevei Rodica Savu Dumitrescu, cu urări de noi reuşite la toate examenele. Iunie 77."

— Da, da, da, mi-aduc aminte. Dar, ia spune, nea Tecu, din viaţa dumitale extraconjugală de ce nu mi-ai spus niciodată nimic?

— Ce să vă spun, tov. director? Nu-mi permit să vorbesc cu dumneavoastră aşa ceva!

— E, doar suntem între bărbaţi! Eu cum ţi-am spus tot cu aia de la Sinaia?

Aşa că n-am mai putut să rezist şi i-am povestit unele dintre aventurile mele. Râdea cu mare poftă, aproape că i se tăia respiraţia de râs. Unele dintre cele povestite, probabil pentru că i-au plăcut foarte mult, le-am regăsit apoi, într-o formă mult schimbată, în romanul „Cel mai iubit dintre pământeni".

— Bine, nea Tecu, hai să mai bem un păhărel!

După ce l-am dat de duşcă şi pe acela, i-am urat noapte bună şi am plecat.

Marin Preda a avut numeroşi prieteni în lumea literară, unii mai sinceri, alţii mai puţin sinceri. Dintre cei care i-au fost totdeauna credincioşi, avea o stimă deosebită pentru criticul şi profesorul Eugen Simion. Acesta îl vizita şi în perioada redactării acestui roman, la Mogoşoaia, şi îi găseam uneori discutând cu aprindere pe marginea unor probleme de literatură. Eugen Simion a scris de multe ori despre Marin Preda şi tot dânsul a avut iniţiativa publicării volumului

„Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda“, care a apărut la un an după moartea scriitorului la editura noastră. Şi prin aceasta a dovedit că i-a fost un adevărat prieten.

*

Într-o zi, în holul editurii intră o femeie scundă şi cam grăsuţă, îmbrăcată modest şi cu o servietă bărbătească la subsuoară. A stat multă vreme acolo, aşteptând şi fără să fie luată în seamă de cineva. Când a venit, şeful s-a dus direct la librărie, apoi a intrat în editură prin uşa de serviciu şi, când a ajuns în hol, s-a trezit faţă în faţă cu femeia care aştepta de mai multă vreme acolo.

— Dom’ Preda?

— Da.

— Pe dumneavoastră vă căutam.

— Vă rog.

— Sunt responsabila Casei de cultură din Alexandria şi mesagera elevilor de liceu din judeţul Teleorman.

— Bon, şi ce treabă aveţi cu mine?

— Toţi aceşti elevi vor să organizăm o întâlnire cu dumneavoastră şi să viziteze casa în care v-aţi născut, casa care o să devină casă memorială.

— Când vreţi să organizaţi aşa ceva?

— La sfârşitul acestei săptămâni.

— Poftiţi în secretariat. Aveţi vreo delegaţie?

— Da.

Femeia a deschis servieta bărbătească şi a scos de acolo o hârtie pe care i-a întins-o lui Marin Preda.

— Mda, a zis şeful cu ochii pe calendar. Cred că joi la ora douăşpe sunt acolo, la Siliştea.

— Mulţumesc. La revedere.

— Au revoir!

În aceeaşi zi a venit în vizită la Marin Preda criticul literar Eugen Simion. După ce au discutat o vreme în biroul şefului, au stabilit că vor merge împreună la Siliştea şi i-au invitat şi pe Sonia Larian şi Lucian Raicu. Şeful a venit şi m-a avertizat că vom pleca la Siliştea cu Fiatul. Să-i schimb uleiul şi să-l pregătesc de plecare. În zilele următoare m-am ocupat de acest lucru, iar în joia stabilită – era pe la jumătatea lunii iunie – m-am prezentat la ora 6 dimineaţa la Mogoşoaia să-l iau pe şeful. Apoi am mers în strada Apolodor, de unde i-am luat în maşină pe soţii Raicu şi pe Eugen Simion. Pe la şapte dimineaţa deja urcam pe strada Cazărmii şi de acolo pe Uranus spre Calea Rahovei pentru a ieşi în şoseaua Alexandriei. Cum am ieşit din oraş, au angajat o discuţie literară care a durat exact trei ore şi

jumătate, cât ne-a trebuit ca să ajungem până la Siliştea-Gumeşti. La ora unsprezece şi jumătate intram în satul natal al prozatorului. Când am oprit maşina, a coborât întâi şeful, apoi Eugen Simion şi după aceea soţii Raicu. Imediat au fost înconjuraţi de o mulţime de elevi şi eleve, profesori, alţi tovarăşi care organizaseră întâlnirea. Se cam încurcase puţin programul, pentru că organizatorii credeau că Marin Preda avea să se oprească mai întâi la Alexandria, pentru întâlnirea cu cititorii şi abia apoi să vină împreună la Siliştea. Până la urmă lucrurile s-au limpezit şi întâlnirea
s-a organizat chiar în şcoală, în clasă în care învăţase Marin Preda. Prozatorul a intrat împreună cu elevii şi s-a aşezat în banca în care învăţase. Alături de el se aflau şi ceilalţi invitaţi, iar eu m-am aşezat la catedră, pentru că trebuia să am grijă de mapa şefului, de pardesiul său şi de pălărie, adusă tocmai de la Paris. Se aflau de faţă şi ziarişti de la ziarul judeţean şi un fotograf. O reporteră a încercat să-i ia un interviu lui Marin Preda acolo în clasă, dar a fost imposibil, pentru că sătenii veneau în continuare şi uşa clasei scârţâia foarte tare. Au încercat de mai multe ori să înceapă interviul şi la un moment dat, când clasa se umpluse la refuz şi credeau că nu mai vine nimeni, în tăcerea desăvârşită în care se auzea numai vocea prozatorului, s-a auzit iarăşi o scârţâitură prelungă. Au intrat două femei cam de vârsta lui Marin Preda. Şeful s-a întrerupt din nou şi le-a strigat:

— Voi ce mai căutaţi aici?

— Am venit şi noi să te auzim cum vorbeşti, Marine, că nu te-am mai văzut de când stăteam şi noi în banca aia.

— Bine! Staţi şi voi pe undeva.

Din nou a fost ştearsă banda şi a fost luată de la cap înregistrarea. După ce şeful a reuşit să vorbească în linişte vreo 6—7 minute, uşa iar a început să scârţâie, mult mai prelung şi mai strident ca până atunci. Înregistrarea s-a întrerupt din nou şi toată lumea şi-a întors privirile spre uşă. Intrase Baltag, soţul Ilincăi, sora mai mare a lui Marin Preda.

— Tu ce dracu' ai mai venit, mă? a zis şeful, nervos.

— Păi, să te văd şi eu cum vorbeşti.

— Să vezi pe dracu!

S-a ridicat din bancă şi a ieşit enervat.

Totul a continuat afară în curtea şcolii, unde elevii i-au pus diferite întrebări, iar şeful le-a răspuns cu bunăvoinţă deşi părea încă puţin nervos. Apoi toată lumea s-a îndreptat spre „Straje", unde se strânseseră mulţi săteni. De acolo au plecat cu toţii spre casa bătrânească în care
s-a născut şi a copilărit scriitorul. Acolo se aflau mai toate neamurile lui Marin Preda, şi fratele acestuia, Gheorghe, pe care dânsul îl poreclise Dej, i-a ieşit în întâmpinare. Au vorbit amândoi de una de alta, au glumit, iar şeful râdea în hohote. Printre cei prezenţi se afla şi

profesorul de istorie Burcea, care avea casă frumoasă în sat şi se ocupa cu grădinăritul şi viticultura în orele libere. Am fost invitaţi la dânsul. Am vizitat gospodăria profesorului Burcea care, între timp, ne-a făcut şi dânsul mai multe fotografii cu aparatul său. Şeful a apreciat migala cu care totul era pus la punct în casa şi în curtea profesorului, după care ne-am aşezat la masă şi s-a servit mai întâi o ţuică din producţia proprie a domnului Burcea. Ne-a adus apoi brânza telemea, măsline, ceapă verde din grădină şi, la urmă, mâncarea preferată a lui Marin Preda, pui fript pe jar şi muiat în mujdei de usturoi. Şeful nu obişnuia să bea orice fel de vin. Dacă se află undeva la o masă şi nu-i plăcea vinul, schimba imediat băutura, trecea pe whisky sau pe votcă sau nu mai bea deloc. După ce a gustat din vinul domnului profesor Burcea, s-a arătat mulţumit de calitatea lui şi a băut din el tot timpul, sec, fără sifon. Ceilalţi, Eugen Simion, soţii Raicu, puneau şi sifon. Cum stăteau ei la masă, a apărut încă un fotograf profesionist şi, împreună cu gazdă care avea aparat de fotografiat, au făcut mai multe fotografii, în special instantanee. Pe la orele 21 s-a servit, în picioare, ultimul pahar de vin şi s-au cântat cântece de petrecere. Ne-am luat rămas bun de la familia Burcea. Şeful a felicitat-o pe soţia profesorului pentru felul cum a pregătit masa şi le-a dăruit cărţi cu autograf gazdelor.

În maşină, şeful, care avea o dispoziţie de zile mari, a continuat să cânte şi să zică un fel de versuri în limba rusă care-l amuzau foarte tare pe Eugen Simion. Aveau un ton de întrebare şi de răspuns, dar nu le-am înţeles sensul şi nici nu ştiu din ce cântec provin. Sunau cam aşa:

„Hazaica esti? Esti!

Denghi esti? Esti!

Votca esti? Esti!

Ah tî milaia maia!“

Şi izbucneau apoi amândoi în hohote de râs. Râdeau şi soţii Raicu, dar mai încet.

După o bună bucată de drum am oprit maşina şi Eugen Simion i-a întrebat pe nişte ţărani despre drumul cel mai scurt spre Bucureşti. Aceştia erau şi ei destul de bine dispuşi, aşa că ne-au arătat un drum care, ziceau ei, trecea pe lângă nişte sonde şi de acolo aveam legătură mai pe scurt cu Bucureştiul. Eu spuneam că noaptea nu e bine să mergem pe drumuri necunoscute, iar dom’ Preda striga la cei de pe drum:

— Beţi, mă, beliţilor!

Am fost nevoit să ascult indicaţiile lor şi să virez la stânga pe drumul „mai scurt“ pe care-l descoperise Eugen Simion. Mai fusesem o dată pe drumul ăla şi mă rătăcisem ziua în amiaza mare. Drumul era prost marcat şi, dacă mă rătăcisem eu ziua, acum erau puţine speranţe să ajungem cu bine. Am continuat totuşi, dar, după o oră de mers pe

drumul neasfaltat, am ajuns la o intersecţie pe care nici ziua n-aş fi recunoscut-o uşor şi, cum n-am văzut nici ţipenie de om pe acolo, am continuat pe unde am crezut de cuviinţă. După asta, în primul sat în care am ajuns, am oprit la o casă unde se vedea lumină şi am început să batem în poartă şi eu şi Eugen Simion. După un timp a ieşit o femeie şi ne-a întrebat pe cine căutăm. Ne-am cerut scuze şi i-am explicat că am rătăcit drumul şi vrem să ajungem la Bucureşti.

— Păi, aţi luat-o greşit, a zis ea, trebuie să vă întoarceţi şi la prima răscruce de drumuri o luaţi la stânga. Ăla e drumul spre Bucureşti.

I-am mulţumit şi am plecat spre maşină, dar şeful a deschis tocmai atunci portiera să mă întrebe ceva. Bănuiam ce vrea să zică şi am fugit repede spre maşină să-i schimb vorba. N-am reuşit. L-am auzit strigând:

— Ce p. mă-sii vrea şi asta de a oprit maşina?

Fără să mai stau mult pe gânduri, am pornit motorul şi am demarat ca la zidul morţii, încercând să acopăr prin zgomot cuvintele care puteau s-o jignească pe femeia nevinovată. Cum am pornit, cum l-am auzit pe dom' Simion:

— Denghi...

Iar şeful, care nu dormea deloc, a şi început:

— Hazaika esti?

Şi dom' Simion îi răspundea:

— Esti!

— Denghi esti?

— Esti!

— Votca esti?

— Esti!

Şi amândoi într-un glas:

— Ah, tî, milaia maia!

Şi dă-i şi râzi. Aşa am ajuns la răscrucea de care ne spusese femeia. Nu exista nici un indicator către Bucureşti, către Bolintin sau către sonde. Am încercat cu farurile şi parcă am desluşit ceva ca o săgeată, dar acel ceva ne indica s-o luăm la dreapta şi, bineînţeles, am luat-o la dreapta. După vreo 4—5 kilometri mi-am dat seama că iar nu recunosc nici un semn orientativ. Am ajuns însă lângă o clădire scăldată în lumini şi înconjurată de un gard înalt. Am oprit şi am început să caut poarta de intrare în curtea acelei clădiri, cu gând să întreb pe cineva de drum. Se pare că acolo nu era decât o staţie de transformatoare de curent electric, căci în curte nu era nici ţipenie. În schimb ne-am trezit deodată atacaţi de nişte dulăi. Eu strigam, câinii lătrau, ziceai că suntem în junglă. Apoi am auzit în depărtare un motor de tractor şi am ieşit în drumul lui. Aveam speranţă să aflu drumul de la tractorist. Cei din maşină se amuzau copios. Fac semne tractorului şi acesta se opreşte lângă noi. Tractoristul opreşte şi

motorul ca să ne putem înţelege, dar, în liniştea care se lăsase, îl aud pe dom' Preda:

— Tu ce vrei, mă?

Tractoristul a holbat ochii la mine gata-gata să-mi sară în cap. Atunci a intervenit şi Eugen Simion şi l-a rugat pe tractorist să nu se supere. I-a explicat că dom' Preda e bine dispus şi l-a rugat să nu ia în consideraţie. Omul, de bună credinţă, a înţeles şi ne-a explicat şi el că din nou greşisem drumul. A zis să ne întoarcem la intersecţia de unde veneam şi s-o luăm după indicatorul către sonde. Drumul trecea printre sonde şi de acolo trebuia continuat spre Bucureşti.

Când am ajuns la răscruce, am luat bricheta şefului şi, împreună cu Eugen Simion am încercat să vedem pe care indicator scrie direcţia spre sonde. Plăcuţa era murdară şi unele litere erau şterse. Cu chiu cu vai, am stabilit drumul pe care trebuia s-o luăm. Când am ajuns la sonde am început să recunosc drumul şi după şirul de plopi care străjuiesc şoseaua către Bolintin. Imediat am ajuns în şoseaua care vine dinspre Piteşti şi, după încă puţin timp, treceam de postul de control şi intrăm în drumul care vine din comuna Militari spre Bucureşti.

Apoi soţii Raicu m-au rugat să opresc în dreptul străzii Fabrica de lapte. Au coborât amândoi, dar, în loc de „la revedere", şeful strigă:

— Hazaică esti?

Iar dom' Simion îi răspunde:

— Esti!

Şi aşa mai departe.

Am plecat apoi către locuinţa lui Eugen Simion, iar pe drum şeful a adormit. Când am ajuns în strada Apolodor,
i-am zis lui Eugen Simion.

— Cum e, dom' Simion? Dacă mergeam pe drumul cunoscut, eram demult acasă, nu-i aşa?

— Aşa e, dom' Dumitrescu, dar nu-i nimic, a fost bine şi aşa!

L-am salutat pe Eugen Simion şi am plecat cu şeful mai departe. Pe la ora două noaptea am ajuns la Mogoşoaia. Şefu s-a trezit brusc şi m-a întrebat:

— Unde m-ai adus, mă?

— La Mogoşoaia, şefule!

— Daa...?!

L-am condus la garsonieră numărul 6. După ce am auzit cheia răsucită în broască şi l-am auzit urcându-se în pat, m-am liniştit şi am plecat cu Fiatul acasă la mine. A doua zi am fost prezent la Mogoşoaia de unde l-am luat pe şeful şi l-am adus la editură.

XV

Într-o zi, primesc un telefon acasă, seara târziu, de la dom' Sae, fratele lui Marin Preda.

— Alo, dom' Dumitrescu?

— Da, la telefon!

— Fratele lui Preda, Sae, la telefon.

— Să trăiţi, dom' Sae, ce s-a întâmplat?

— Ce să se întâmple, nea Tecu, a murit mama.

— Aoleu, vai de mine!

— De ce vai de dumneata şi nu vai de ea sau de noi?

— Păi...

— Da, nea Tecu, a murit azi!

— Şi cum pot să vă ajut şi eu, dom' Sae?

— Să vii mâine de dimineaţă să facem nişte cumpărături şi să comandăm o coroană de flori!

— Bine, dom' Sae.

— Deci, aşa, nea Tecu, să fii la Marin acasă pe la opt şi jumătate şi după aia om vedea!

A doua zi de dimineaţă m-am prezentat. A ieşit dom' Sae cu un coş de răchită în mână şi am plecat să comandăm coroana. Am umblat pe la mai multe florării până am ajuns la cea din Piaţa Kogălniceanu unde ne-au promis că ne-o pot face pentru a doua zi (duminică) dimineaţa. Apoi am mers la magazinul din strada Beldiman de unde dom' Sae a cumpărat toate cele necesare pentru o înmormântare. Apoi am mai făcut unele cumpărături prin oraş pentru ceilalţi membri de la ţară ai familiei Preda.

În ziua următoare, era duminică, am luat Fiatul (nr. 3 B 5606) şi împreună cu Sae şi Marin Preda ne-am dus direct în piaţa Kogălniceanu de unde am luat coroana. Am continuat spre şoseaua Alexandriei şi mai departe spre Siliştea-Gumeşti. După vreo 30—40 kilometri de mers, în dreptul unui loc de parcare, ne iese în faţă un agent de circulaţie şi ne opreşte.

— Actele la control!

— Ce este, tovarăşe? Nu vedeţi că mergem la înmormântare? a zis şeful, uitându-se fix la el.

Am zis şi eu:

— A murit mama lui Marin Preda.

— A, vă rog să mă iertaţi. Daţi-i drumu!

Şi am plecat mai departe.

La Siliştea ne-am oprit întâi acasă la Ilinca. Am parcat maşina şi am aşteptat dispoziţii de la şeful. Dânsul însă a uitat de mine şi a plecat imediat împreună cu dom' Sae spre casa Mitei, unde era depus corpul neînsufleţit al defunctei. N-am fost de faţă în momentul în care Marin Preda a văzut-o pe mama lui în sicriu, dar ştiu că din acel moment n-a mai scos niciun cuvânt multă vreme. Abia

într-un târziu l-a întrebat pe fratele său, Gheorghe, dacă groapa e făcută. Apoi le-a întrebat pe Ilinca, pe Mita şi pe Alboaia dacă au pregătit tot ce trebuie pentru înmormântare. La toate acestea a primit răspuns afirmativ. Şi lui şi lui Sae li s-a spus să fie fără grijă. Totul fusese pregătit cum se cuvine.

La un moment dat şeful m-a văzut că stam într-un colţ al curţii şi m-a chemat. M-a rugat să aduc coroana din maşină. Am adus-o şi am agăţat-o de parmalâcul prispei. Era o coroană din vreo 700 de garoafe roşii. Pe una din cele două panglici de mătase albă era scris:

Pentru mama noastră bună, Marin şi Sae.

Au venit apoi doi preoţi şi doi dascăli şi au început slujba religioasă. Şeful a întrebat dacă există car mortuar la primărie, dar i s-a răspuns că nu, şi atunci Sandu, băiatul Alboaiei, s-a dus la cooperativă să aducă o căruţă cu doi cai. Când a apărut căruţa, Marin Preda s-a îngrozit de cum arăta. Era plină de noroi până la căpătâna roţii, paiele atârnau pe roţi şi pe tron fiind lipite de noroiul uscat şi mai şi zdrăngănea. În timpul slujbei, eu şi Sandu ne-am apucat să spălăm căruţa de noroi şi s-o facem să arate mai ca lumea. Către sfârşitul slujbei de acasă, şeful a venit la noi şi ne-a zis:

— Lăsaţi, nu mai munciţi degeaba, oricum ar fi, mortul de la groapă nu se mai întoarce.

— Da, şefule, dar e mama dumneavoastră!

— Da, şi eu ce să fac? Dacă ăstora de la primărie nu le dă prin cap că oamenii au nevoie, pe lângă pâine şi apă, şi de o căruţă mai curată pentru a-şi duce morţii la groapă...

După ce sicriul a fost depus pe tronul căruţei, în jurul lui s-au urcat bocitoarele, proptite de loitre. Cortegiul care s-a format în spatele carului mortuar a traversat tot satul. La biserică a fost continuată slujba conform datinei, dar Marin Preda n-a mai rezistat să intre şi în biserică şi s-a dus undeva în curtea bisericii. S-a aşezat pe nişte lemne şi a rămas acolo pe tot timpul slujbei. Atunci a fost pentru prima oară, după şapte ani de când mă aflam alături de dânsul, când l-am văzut pe Marin Preda plângând. După slujbă, cortegiul s-a îndreptat spre cimitir şi acolo din nou l-am văzut pe marele prozator încercând să-şi şteargă lacrimile pe sub ochelari. Într-un târziu s-a apropiat şi dânsul de mormânt şi a aruncat un pumn de ţărână în groapă. Apoi a părăsit cimitirul fără să mai schimbe vreo vorbă cu cineva.

Au mers înapoi până la casa părintească, au mai văzut o dată casa şi patul pe care a zăcut înainte de moarte mama lor, apoi au mai vorbit câte ceva cu femeile în vârstă care o cunoscuseră mai bine pe *Bâta*. După aceea Marin Preda s-a retras în casa surorii sale, Ilinca.

În ziua următoare Marin Preda a avut grijă ca toţi cei care ajutaseră în vreun fel la bunul mers al înmormântării să fie răsplătiţi

cum se cuvine, iar după amiază am părăsit Siliştea îndreptându-ne spre Bucureşti. Ne-am oprit puţin la familia Gigi Baltag, unde am servit masa şi şeful s-a odihnit puţin. Au mai stat apoi o vreme vorbind despre Bâta, despre obiceiuri şi vorbe ale ei. Când şeful şi dom' Sae s-au urcat din nou în maşină n-a mai scos nimeni niciun cuvânt. Marin Preda mi-a spus doar atât:

— Te rog să mergi încet şi cu grijă, dom' Dumitrescu.

După ce am traversat oraşul Alexandria şi m-am înscris pe şoseaua spre Bucureşti, am văzut prin oglindă că cei doi fraţi adormiseră. Fie de oboseală, fie din cauza stării sufleteşti în care se aflau. Pe la ora opt seară am oprit în faţa casei de pe strada Pictor Romano şi de acolo m-am deplasat şi eu spre casă cu autobuzul 34 şi cu tramvaiul 10.

XVI

Aşteptam în faţa porţii de la Mogoşoaia ca să o deschidă portarul, deodată trece pe lângă mine poetul Mircea Dinescu.

— 'Mneaţa, dom' Dumitrescu!

— Să trăiţi, dom' Dinescu.

— Staţi mult?

— Nu ştiu, dom' Mircea.

— Lasă, lasă, mă duc cu autobuzul.

— Cum doriţi, dom' Mircea!

Şi am luat-o pe aleea principală care duce spre palat, am oprit maşina în spatele palatului, ca de obicei, şi am urcat la etaj unde m-am oprit în dreptul camerei nr. 6, am bătut la uşă, încet, apoi mai tare, a treia oară, aud cum strigă şefu:

— Care eşti, bă?

— Să trăiţi!

— Noroc! Vin imediat.

După 10 minute a venit la maşină printre alei; am căutat să accelerez cât mai tare şi, sunând de la distanţă că portarul să-mi deschidă din timp, speram să-l pot ajunge din urmă pe Mircea Dinescu, ştiind că după colţ în şosea e staţia de autobuz şi maşina 160 vine mai rar, dar nu l-am mai găsit în staţie, ori a plecat cu autobuzul ori a găsit o ocazie să-l ducă până la Uniune. Cu un ton de mirare îl aud pe şefu că îmi zice:

— Da de ce fugi aşa de tare, dom' Dumitrescu?

— Când veneam eu, trecu încolo Mircea Dinescu şi se grăbea rău, d-aia fugeam, crezând că-l prind.

— Era singur?

— Da, singur.

— Lasă-l, că ajunge el. Vezi, dom' Dumitrescu, că nu stăm mult la editură, azi e sâmbătă, să venim imediat înapoi şi te rog să nu pleci

nicăieri!

Cum am ajuns la serviciu, aşa, de pe scări, mi-a zis:

— Porneşte Fiatul, pe care îl lăsase în curtea Editurii ca să-i fac ceva la ambreiaj, şi trage-l aici în faţă.

Aşa am făcut. După o vreme a coborât şi mi-a zis:

— Hai până acasă la copii!

N-am zis nimic şi am executat dispoziţia dată. Pe drum mi-a explicat de ce a luat Fiatul.

Am oprit maşina în faţa casei cu nr. 21 şi şeful a coborât, spunând că vine imediat. Acest imediat s-a transformat în două ore de aşteptare. Noroc că Fiatul avea radio şi mai păcăleam timpul cu el. Înţepenit de atâta stat pe scaunul maşinii, am coborât să mai fac ceva mişcare, dar n-a durat mult şi deodată uşa de la marchiză se deschide şi îl văd pe şeful puţin enervat continuând un dialog de familie cu cuvinte puţintel cam tari. Trânteşte uşa de la marchiză şi coboară treptele din faţă îndreptându-se către poartă, în capul gol şi cu pălăria pariziană în mână. S-a urcat în maşină şi eu am pornit-o pe drumul pe care îl ştiam dinainte. La prima intersecţie l-am întrebat dacă mai mergem undeva.

— Nu, mergem la Mogoşoaia!

Pe tot parcursul n-a scos nici o vorbuliță. Când am început să opresc maşina, mi-a zis:

— Dacă vrei, vino cu mine până sus!

— Imediat, şefule, să închid uşile la maşină.

— Da, da, da...

Şi împreună am urcat treptele până la garsonieră dumnealui, a deschis uşa, a pus pălăria în cuier şi m-a invitat să iau loc pe un fotoliu. După ce a scos o sticlă cu whisky din frigider, a luat două pahare cu fundul gros de culoare galben-fumurie şi le-a încărcat jumătate cu whisky, după aceea m-a invitat să servesc, să dau noroc cu el!

— Să trăiţi, dom' Preda.

— Noroc, nenea Tecu, şi stai jos!

Mirat de invitaţie şi de tonul de comandă, începusem să îmi pun diferite întrebări dacă nu greşisem ceva care să-l supere pe scriitor.

— Azi ai treabă?

— Nu!

— Atunci să mai vorbesc cu dumneata câte ceva.

— Da, dom' Preda.

— Vrei să mai bei?

— Dacă mai îmi daţi, cu plăcere!

Şi după ce am mai gustat din băutura aia reconfortantă şi extrem de plăcută, şeful încercă să zâmbească şi cu privirea puţin cam întrebătoare:

— Nenea Tecu, aş vrea să-mi spui ceva!

— Dacă o să mă întrebaţi, am să vă răspund.

— Bon. Cineva mi-a spus că lumea vorbeşte despre mine precum că eu aş vrea să mă despart de Elena, şi tot persoana aia mi-a recomandat că ar fi bine să încerc să te trag de limbă pe dumneata. Te rog să-mi spui: vorbeşte lumea sau nu?

— Aşa şi aşa.

— Ce înseamnă aşa şi aşa?

— Că o parte din oameni ştiu că aţi intentat acţiune de divorţ.

— Vezi. te-am mai întrebat mai înainte şi acum te întreb iară, ca să fiu edificat suficient. Care oameni vorbesc şi ştiu de acest lucru?

— Păi, acei care vă cunosc şi care vă iubesc!

— Ahaaaa! Şi sunt şi de ăştia?

— Păi, sunt.

— Păi, de ce nu mi-ai spus până acum?

— Ce să vă spun?

— Păi, despre cei ce vorbesc de mine!

— Daaa, dar dumneavoastră nu m-aţi întrebat până acum nimic de aşa ceva!

— Doream să nu ştie nimeni nimic!

— Câtă lume nu doreşte acest lucru! Dar lumea-i lume, îl ştie şi pe dracu, cu ea să nu te pui!

— Bon. Aşa este, ai dreptate. Dar altceva mai ştie lumea? Sau ştii dumneata şi spui că ştie lumea?

— Eu, chiar dacă am auzit ceva de familia dumneavoastră, am căutat să combat cât mai tare, ca lumea să nu mai creadă nimic.

— Bon. Şi ce mai ştie lumea?

— Depinde la ce vreţi să vă referiţi.

— Ei, aşa, ceva cu viaţa mea particulară.

— Dom' Preda, ce mai tura-vura, vreţi să ştiţi ce spune lumea?

— Da. Cam ce spune?

— Păi, dacă vă spun adevărul, o să ziceţi că le inventez eu.

— O, nu, cum să zic aşa ceva?

— Bine! Hai să vă spun. Lumea ştie că există o persoană pe care o protejaţi. Unii spun că d-aia aţi intentat acţiune de divorţ.

— Greşit, am vrut numai s-o sperii pe Nuţi. Da. Şi ce mai spune?

— Că aţi neglijat casa şi copiii.

— Ha-ha-ha! M-ai omorât, nea Tecu! Hai să bem, că
m-ai făcut praf. Bine, mă, nea Tecu, ce mă tot omori cu asta?! Bă, să ştii că sunt unii care vor să-mi facă rău în familie.

— Şi eu îi cunosc pe domnii ăştia?

— Care domni? Păi ăştia sunt domni? Ăştia sunt nişte cîr-cîr-cîr pe care nu poţi să dai doi bani. Şi ştiu că-i cunoşti şi dumneata, dar asta-i situaţia.

— Bine, dom' Preda, dar atunci de ce vreţi să faceţi pe placul duşmanilor? Nu vedeţi ce invidioşi sunt pe dumneavoastră? Şi cum caută să înflorească şi să deformeze adevărul?

— Ştii ce, nenea Tecu?! Îi bag în p... mă-sii pe toţi acei care vorbesc urât despre mine şi care mă duşmănesc, fiindcă sunt convins că mai toţi au trecut pe la mine şi pe fiecare l-am ajutat cu ceva, ori să-şi publice cartea, ori să-i susţin la Fond, ori la ajutor etc. Aşa că Domnul să-i aibă în grijă! Şi cu divorţul e o altă problemă.

— Care problemă, şefule?

— Eiii, care problemă! Problema mea de familie. Oh, ce greu eşti de cap!

— Nu, nu, nu sunt greu deloc. Eu am cunoscut familia Preda în anul 1970 şi tot aşa vreau să o ştiu până când oi muri, legată unul de altul şi cu copiii la mijloc. Ştiţi cum zic eu că e bine? Să lăsaţi naibii toate nimicurile astea, că tot aşa i-am spus şi doamnei Elena.

— Şi ce i-ai spus?

— Vreţi să ştiţi?

— Da, chiar mă interesează.

— I-am spus să nu se ia după gurile rele, să gospodărească tot aşa de curat şi de frumos casa, să-şi îngrijească mai departe copiii şi, cel mai important, să-şi iubească soţul cu aceeaşi dragoste şi afecţiune.

— Şi ea ce ţi-a răspuns?

— La fel ce mi-aţi răspuns şi dumneavoastră!

— Cum adică?

— Adică aşa: „Bine, nenea Tecu, să vedem ce o să iasă.“ I-am urat concediu plăcut şi petrecere frumoasă!

— Bravo, nenea Tecu, şi acum, pesemne că vrei să-ţi promit şi eu ceva?

— Ha-ha-ha. Ce bine-ar fi, dom' Preda!

Şi iar am băut din licoarea aceea reconfortantă şi îmbietoare, cum spunea şeful, glumind, „vizichi“.

— Cât e ceasul, şefule?

— Păi, să tot fie douăzeci şi treizeci de minute.

Şi-l văd cum se ridică în,picioare, mă ia întâi de după gât şi după aceea mă bate pe umăr. zicându-mi:

— Nenea Tecu, să ştii de la Marin Preda că n-am vorbit cu nimenea despre mine atât de mult cât am vorbit cu dumneata.

— Vă mulţumesc pentru încrederea acordată şi rămân mai departe acelaşi credincios salariat şi acelaşi om de încredere al familiei Preda.

I-am spus „să trăiţi“ şi am plecat şi eu către oraş, cum a plecat şi poetul Mircea Dinescu cu zece ore şi jumătate mai înaintea mea, tot cu autobuzul şi tramvaiul.

Şeful a lipsit 4—5 zile de la editură. Mi-am închipuit că s-a reglementat ceva în viaţa sa familială. Şi chiar aşa a fost. Liniştea şi

voia bună au început ca în 1972. Marin Preda cu soţia iau parte la recepţia dată de ambasada Franţei, pe strada Amzei colţ cu strada Mendeleev. La ora 18, am fost cu Fiatul în strada Pictor Romano. După 10 minute a ieşit dom' Preda îmbrăcat în costum bej închis, cravată gri cu dungi late dispuse oblic şi pălăria pariziană. Doamna Elena era îmbrăcată cu rochie de seară, neagră, din mătase naturală şi în dreptul pieptului cu o broderie deasă făcută de mâini iscusitc, pantofi negri şi părul coafat în stilul şi după moda franţuzească. După ce şeful şi doamna Preda au fost conduşi în saloanele ambasadei, şi pe noi, şoferii, ne-a chemat un francez şi ne-a invitat să servim câte ceva; şi am servit crenvurşi calzi, chifteluţe cu caşcaval, prăjituri şi bere.

După două ore de parcare, am fost chemaţi pe rând la megafon să tragem maşina în faţă pentru cei pe care i-am adus la recepţie. Deodată am auzit în difuzor:

— Şoferul de la Nigeria să vină în faţă...

Şi apoi Zambia, Ungaria, generalul X, tov. Y, ambasada Angliei, Cehoslovaciei apoi cea a Americii.

Şi deodată aud:

— Uniunea Scriitorilor, Marin Preda...

Fără întârziere, am tras la scară şi am luat pe cei doi onoraţi. Simţeam cum se bucurau de stima acordată.

De acolo i-am dus prin oraş şi ne-am despărţit, nu înainte ca eu să fiu onorat, la propunerea doamnei Preda, de şeful, aşa cum făcea el de obicei. I-am salutat şi am dus maşina la Editură.

XVII

Nu ştiam de ce doamna Nuţi mă întreba mereu:

— Nenea Tecu, ce maşină e mai bună? Moskvici, Volkswagen, Skoda sau Fiat 850?

— Depinde, doamnă... Dar mă lăsa ca la dentist câteva zile, şi iar mă întreba acelaşi lucru.

Treaba asta s-a repetat de două, trei ori, până într-o zi când am văzut o maşină, marca Skoda de culoare galbenă, la poarta şefului. După ce am sunat să-mi anunţ sosirea, doamna Preda iese la geam şi îmi zice:

— Imediat, nenea Tecu.

— Sărut mâna, doamnă.

— Bună, nenea Tecu!

— Dar a cui e maşina asta, doamnă?

— Păi, a cui să fie, dom' Dumitrescu, a mea!

— Cum a dumneavoastră?

— Mi-a făcut-o Marin cadou.

— Să o purtaţi sănătoasă, doamnă!

— Mergi, nenea Tecu!

— Şi când aţi luat-o?

— Ieri, de la un inginer!

— Câţi kilometri are?

— Cam cincizeci de mii.

— N-are mult!

— Păi sigur că n-are mult. Nenea Tecu, acum cred că ai să mă înveţi să conduc şi eu maşina?

— Sigur, doamnă, să o trecem pe numele dumneavoastră, să o înscriem în circulaţie, să-i facem verificarea şi după aceea am să vă învăţ să conduceţi.

Poarta de fier se deschide şi apare dom' Preda.

— Ce zici, dom' Dumitrescu, îţi place?

— Da, dom' Preda.

— Bine, hai să mergem!

Şi m-am urcat la volan, şeful lângă mine.

— Hai la C.E.C. întâi să scot nişte bani, după aceea la Editură.

Am făcut şi prima tură şi a doua, de unde am ajuns la Editură. Pe drum, şeful mă face atent:

— Dom' Dumitrescu, te rog să nu mai promiţi lui Nuţi că o înveţi să conducă, nu vreau să-mi rămână copiii fără mamă.

— Bine, dom' Preda.

Şeful cunoştea pe cineva de la Miliţie şi l-a ajutat să radieze maşina de pe numele inginerului, şi să o treacă pe numele Elenei Preda. I-am făcut o verificare şi maşina circula. Fiatul şefului trebuia băgat în reparaţie capitală, aşa că prozatorul circula cu ea fără nicio grijă. Într-o zi doamna Nuţi îmi spune:

— Dom' Dumitrescu, am gândit că de mâine, 29 august, până la 15 septembrie mai sunt 17 zile, aşa că n-ar fi rău să duci copiii să stea 15 zile la castel la Bran!

— Sigur, doamnă, dar cu ce maşină?

— Păi, cu Skoda mea!

— Bun, mergem!

— Bine! Atunci te duci azi la doamna Alice – femeia care avea grijă de copii – o iei de acasă cu ceva bagaj şi o aduci aici şi mâine cu copiii şi cu mine îi ducem la Bran şi-i lăsăm acolo:

— Sigur, doamnă!

M-am dus la doamna Alice Carabăţ, am luat-o cu bagaj cu tot, dar şi cu un câine. de casă pe care îl ţinea doamna Alice în braţe sau pe lângă dânsa, şi am depus-o în str. Pictor Romano nr. 21, cu câine cu tot. A doua zi, după ce

l-am dus pe şeful de la Mogoşoaia la editură, m-am îmbarcat pe maşina Skoda şi am luat în maşină copiii, pe Niculaie şi pe Alexandru, pe doamna Carabăţ şi pe doamna Preda. Am părăsit Bucureştiul prin

Şoseaua Bucureşti–Braşov şi la ieşirea din Ploieşti am oprit maşina la un loc de parcare pentru a servi micul dejun. Apoi ne-am continuat drumul spre Braşov, apoi Tohan, Zărneşti, Bran. Am ajuns cam la ora 14. M-am adresat responsabilului de vilă, spunându-i că i-am adus pe copiii familiei Marin Preda şi însoţitoarea lor. Avea un bilet de cazare şi hrană pe 15 zile, dar când să repartizeze camerele, soţia responsabilului de la vila Bran a Consiliului culturii a observat că însoţitoarea copiilor are şi un câine. A obiectat imediat şi după lungi discuţii şi insistenţe între doamna Preda şi soţia responsabilului, intrarea câinelui în clădire a fost interzisă. În timpul discuţiilor, care erau foarte gălăgioase, a sosit şi responsabilul vilei, un om tânăr, înalt de numai un metru şi cincisprezece-douăzeci de centimetri, foarte gras, arăta ca un butoi de bere, extrem de rău şi impertinent. Cu un ton mai mult de insultă decât de simplu refuz, nu a permis şederea în vilă a copiilor şi a însoţitoarei din cauza câinelui. Curios de gălăgia produsă, a venit să vadă ce s-a întâmplat şi dom' Eugen Simion, care era cazat la vila Bran. S-a arătat nedumerit de cele auzite şi ne-a părăsit. Eram toţi obosiţi şi flămânzi după atâtea ore de mers. Până la urmă a rămas să dormim o noapte la Bran, dar fără câine. Am lăsat maşina în curtea castelului şi ne-am deplasat la o terasă-restaurant situată în apropiere. De necaz, am servit eu şi doamnele votcă. Doamnei Preda i-a fost repartizată o cameră, mie un loc pe o bancă de lemn în hol, iar doamna Carabăţ a dormit în maşină. A doua zi am vizitat împrejurimile castelului, şi cu regretul în suflet dar şi mâhnit de comportarea responsabilului de vilă, i-am luat pe toţi în maşină, plecând spre Bucureşti. Şederea copiilor în staţiunea Bran nu a mai fost posibilă din cauza refuzului celor de acolo de a accepta câinele în vilă, dar şi din cauza refuzului doamnei Carabăţ de a rămâne în staţiune fără câine. De data asta n-am mai circulat pe acelaşi drum pe care am venit, ci de la Zărneşti am făcut la dreapta pe la Pârâul Rece, am intrat în şoseaua care iese la Predeal şi apoi spre Bucureşti, prin şoseaua pe care merg camioanele de la Câmpina încoace. Am trecut prin Crevedia, Buftea, Mogoşoaia şi ne-am oprit la Casa de creaţie. Când ne-a văzut, dom' Preda a rămas uimit şi pe loc ne-a întrebat ce s-a întmplat? Doamna Preda i-a explicat tot incidentul, rămânând ca şeful să rezolve problema cu impertinenţa omului aceluia mic şi al dracului. În continuare i-am dus pe fiecare la locurile lor. Timpul a trecut, copiii se pregăteau pentru începutul anului şcolar, vremea se răcise din ce în ce mai mult, Nicuşor trecuse cu premiul întâi în clasa a IV-a, Alexandru tot ca premiant în clasa a IlI-a. Pentru meritele lor, doamna Preda le-a cumpărat câte o bicicletă Pegas. Ce fericiţi arătau copiii! Dar tot aşa de fericiţi erau şi cei doi părinţi ai lor, Elena şi Marin Preda.

XVIII

După cum am spus, timpul se răcise binişor, lumea căuta să-şi facă aprovizionarea de iarnă, unii cumpărau ceapă, alţii gogoşari, unii castraveţi, alţii gogonele, fiecare în felul lui căuta să se gospodărească, după nevoi şi posibilităţi. Şi eu am făcut acest lucru. Am cumpărat cu doamna Preda o putină de stejar de pe Şoseaua Chitilei, în care am băgat 80 de verze. Am cumpărat gogoşari şi i-am pus în 4 borcane. Am cumpărat murături şi le-am pregătit în 3 borcane: morcovi, ţelină, leuştean, pătrunjel, mărar şi ce-a mai trebuit. Cam pe 18—19 decembrie, şeful mă întreabă:

— Sunt scumpi porcii, nenea Tecu?

— Cam, şefule!

— Şi la cât a ajuns kilogramul în viu?

— Aproape douăzeci şi cinci de lei kilogramul.

— Bon. Te rog să iei legătura cu Elena, că vrea să-i iei un purcel, nici prea mare, nici prea mic.

— Bine, şefule, dar acum e cam târziu.

— Vezi, du-te, vorbeşte cu Elena.

Am format numărul de telefon şi doamna mi-a răspuns:

— Da, nenea Tecu!

— Sărut mâna, doamnă! Mi-a spus şeful să vă dau un telefon în legătură cu purcelul.

— Da, nenea Tecu, aş vrea să iau un purceluş pentru casă şi pentru farmecul Crăciunului, să mai vadă şi copiii cum se taie purcelul de sărbătorile de iarnă.

— Da doamnă, azi e nouăsprezece decembrie, până la Crăciun nu mai e nici o duminică, ca să fie obor de porci.

— Dom' Dumitrescu, te rog să laşi toate la pământ şi să te ocupi numai de chestia asta.

— Bine, doamnă, să încerc prin oamenii care cresc porci, dar la ora asta sunt cam scumpi.

— Nu-i nimic, ştiu că e douăzeci şi cinci de lei kilogramul în viu, aşa că te orientezi.

Am plecat prin cartier şi, din om în om, am aflat că fata lui Mitică Cotonogu ar mai avea doi purceluşi. M-am dus aproape pe înserat pe strada Nuferilor unde locuieşte Caterina, fata lui Mitică. Spun pe înserat fiindcă tot umblând de la ora douăsprezece după porc abia către seară am aflat că ei ar mai avea de vânzare.

Am cumpărat porcul şi după vreo jumătate de oră eram la dom' Preda acasă. Cum am dat porcul jos din maşina cu care-l adusesem, l-am şi băgat în garaj, că în altă parte nu putea fi ţinut.

— Vă place porcul, doamnă?

— Extra, nea Tecu, e şi alb şi tânăr, pare să aibă şoriciul fraged.

— Da, doamnă, aşa cred şi eu.

Apoi a dat şoferului maşinii 100 de lei şi mie două sute pentru că am umblat să-l caut, l-am cumpărat şi l-am adus. Mi-am luat la revedere şi am profitat că maşina se întorcea în cartier, aşa că m-am urcat şi eu şi am ajuns imediat acasă.

A doua zi şeful m-a întrebat când am de gând să tai porcul, că vrea să fie şi dânsul acasă. I-am spus că pe 23 decembrie. A fost de acord şi m-a mai întrebat ceva:

— Şi cine te ajută să-l tai, nea Tecu?

— Dacă o să-i daţi voie, nea Costel...

— Mecanicul?

— Da.

— Bon, perfect, în douăzeci şi trei decembrie vă aştept.

— Da, dom' Preda, venim de dimineaţă.

În ziua stabilită m-am întâlnit cu Costel la ora 7 în faţa spitalului Colţea. Eu aveam sculele de înjunghiat şi măcelărit, şi el a venit cu arzătorul, cheia, furtunul şi garnitura. La şapte şi un sfert eram la şeful acasă. Doamna ne-a deschis poarta şi după ce ne-am schimbat în haine de lucru am trecut la treabă, nu înainte de a-l face atent pe Costel:

— Vezi că lu dom' Preda îi place să audă porcul ţipând, nu ca rândul trecut, de i-ai luat maul imediat.

— Bine, nea Savu, lasă pe mine!

Cum l-am pus jos, nea Costel l-a şi înţepat într-un picior. Atunci să fi văzut gălăgie ce făcea porcul ăla, de luase cartierul foc de guiţatul lui. După ce l-a lăsat să guiţe, l-a executat fără şovăire. Atunci dom' Preda a deschis geamul şi ne-a zis:

— Aşa, mă băieţi, ce p... mă-sii, ori e Crăciun, ori nu e! Cine are, taie porc, cine nu...

— Păi noi am zis să nu se supere vecinii şi vecinul de vizavi.

— Dă-i în p... mă-sii, las' să se supere, aşa e la români, ha-ha-ha!

— Marine, bei şi tu o ţuică coaptă, vorbă lui nea Tecu?

— Păi, mă mai întrebi?

Şeful a dat noroc cu doamna şi apoi cu noi, dar şi noi i-am urat:

— Să-l mâncaţi sănătoşi!

— Merci, mon cher!

Când porcul a fost gata pârlit şi spălat, i-am servit pe şef, pe doamna şi pe copii cu tradiţionalul şorici. L-am măcelărit şi l-am preparat ca la carte. După ce am făcut curat la locul de muncă, am trecut la pomana porcului. Şi iar cu ţuică coaptă, cu carne prăjită în cratiţă de tuci şi mămăligă caldă, murături şi vin de calitate. Doamna Preda ne-a onorat substanţial, ne-a făcut şi câte un pacheţel de carne şi, după ce a mai servit o sticlă de merlot, noi doi, Costel şi cu mine, ne-am făcut „germani", nu mai înţelegeam nimic şi nu mai puteam spune nimic decât „şorici" şi „mer- looo". N-am ştiut cu ce am ajuns

acasă, dar am ajuns. Mult timp am vorbit cu doamna şi cu şeful de eveniment, iar dânşii, după ce i-a servit pe cei de la Mogoşoaia cu cârnaţi şi lebăr făcut de Dumitrescu şi Costel, i-a întrebat:

— V-au plăcut cârnaţii şi lebărul?

— Da, foarte mult, dar cine le-a preparat aşa de bine şi de gustos?

— Heee, nea Tecuuuu.

— Bravos, au răspuns ceilalţi.

XIX

— La cât s-ar putea ridica reparaţia capitală la maşină, dom' Dumitrescu?

— Ştiu eu? Cam douăzeci-douăştrei de mii!

— Vai, aşa mult?

— Nu e mult, şefule, dacă vreţi să iasă un lucru bun.

— Ia stai, domnule, pe ce îmi cer ei douăzeci şi cinci de mii?

— Cât face reparaţia motorului şi la celelalte?

— Daaa?!

— Da!

— Păi să începem!

— Să începem.

— Cinci mii lei motorul.

— Da!

— Opt mii lei tinichigeria.

— Aşa de mult?

— Păi, aşa! Două mii tapiseria.

— Pentru două perne?

— Ce perne? Tavanul, pereţii, uşile, scaunele din faţă şi spate.

— Bon, bon!

— Trei mii lei articulaţia.

— Asta ce mai e?

— Capete de bară, pivoţii, frâna spate şi faţă, ambreiaj, cutie de viteze, diferenţial!

— Deci optsprezece mii lei, de ce îmi spui douăzeci şi trei de mii?

— Dar partea electrică aţi uitat-o?

— Şi asta cât mai face?

— Două mii lei!

— Şi de ce spui douăzeci şi trei de mii?

— Păi vopsitul l-aţi uitat?

— Da, ăla cred că mai face patru mii de lei!

— Vedeţi! Aţi depăşit cu o mie lei, şi dacă mai punem neprevăzute?

— Adică dumneata!

— Lăsaţi-mă pe mine, poate mai trebuie un strungar, ceva piese

ce nu se găsesc şi ştiu eu ce o mai trebui?

— Bine, bine, să mai vedem. Aoleu, dar cauciucuri şi baterie? Tot treizeci de mii mă costă!

— Vedeţi, mai bine o vindeţi şi luaţi o Dacie nouă!

— De care Dacie?

— Păi, Dacia 1300!

— Cât, cât, cât, să mai vedem! Asta la particular?

— Şi la stat, tot aşa, douăzeci şi cinci de mii.

Dar totul a rămas baltă. Ştiu doar atât că i-am procurat capete de bară, pivoţi, segmenţi pentru frână, pompă de frână şi de ambreiaj, cablu de frână, pompă de apă, set pistoane cota II, axă cu came, supape noi, bolţuri etc. Toate le-a depozitat în safe la dânsul în birou. Într-o zi îmi spune:

— Ce-ai zice dacă am băgat Fiatul în reparaţie?

— Unde l-aţi băgat?

— Ehei, la un loc foarte bun.

— Şi cât v-a luat?

— Deocamdată nu mi-a luat nimic, o fac ei aşa, şi dacă o fi nevoie, ei zic că cu şase-şapte mii lei termin!

— Să dea Dumnezeu, dom' Preda, dar asta n-o pot crede pentru nimic în lume. Tot aşa a zis şi răposatul dom' Iacob, că cu cinci mii de lei scapă, mai ales că unul i-a promis că motorul i-l face cu o mie cinci sute lei şi până la urmă l-a costat treisprezece mii lei, asta acum opt-nouă ani!

— Da?! Aşa s-a întâmplat?

— Păi, aşa!'

— Mie mi-au promis că au ei cu ce şi o să mă coste mai nimic.

— Nu cred! Până vă prind în gheare, şi după aia o să vedeţi cum o să jucaţi după ei.

— Nu cred, dom' Dumitrescu, ăştia sunt oameni serioşi.

— Da? Şi ăilalţi cum sunt?

Şi a trecut o bucată de vreme, şi iar începe discuţia:

— Ăia de la atelier de abia au demontat-o, eu am crezut că luna asta e gata.

— Dom' Preda, şi la ce atelier aţi băgat-o?

— Hm, la o cooperativă auto!

— Şi unde e cooperativa auto?

— Tocmai la Potigrafu.

— Păi acolo aţi dus-o?

— Da, acolo, fiindcă cunosc pe cineva din cooperaţie care se ocupă de ei şi mi-a garantat că o face repede şi bine, dar cu bani puţini.

— Să dea Dumnezeu!

— Ce mă tot omori cu „să dea Dumnezeu"! Ce, crezi că tot ce-mi

recomanzi dumneata şi ce faci dumneata, e bine? Mai sunt şi alţii mai deştepţi şi mai pricepuţi ca dumneata!

— Or fi, dom' Preda, dar până la urmă n-o să mă nimeriţi!

— Bine, vom vedea.

Şi iar a trecut o bucată de timp şi iar mi-a zis:

— După masă să dăm o fugă până la atelier să vedem ce mai e cu maşina mea!

— Să dăm, dom' Preda.

Dar n-am dat, fiindcă a trebuit să fie prezent la Uniune. A doua zi a venit la Editură cu o altă maşină. Cum a coborât mi-a făcut semn cu degetul să vin până la dânsul în birou. Când am intrat, mi-a zis:

— Mecanicii nu pot să încheie motorul, fiindcă nu au pinionul de distribuţie, aşa că te rog să cauţi şi să-mi faci rost!

— Da, şefule, am să mă ocup!

— Nu, acum te rog să te duci!

— Bine, plec!

— Orvoar!

Şi după 3 ore de căutat continuu, am reuşit să-l procur.

— Să trăiţi, l-am adus!

— Ia să-l văd şi eu, ăsta-i pinionul de distribuţie.

— Da, aşa e!

— Bine! Vezi că o să vină mecanicul şi o să-ţi spună ce trebuie să le mai faci rost!

— Am înţeles.

Şi l-am aşteptat până la ora cinci după amiază...

— Cam târziu, domnule!

— Păi de la Potigrafu până aici e distanţă mare, domne!

— Bine, şi ce mai trebuie ca să fie gata maşina?

— Ce maşină? Deocamdată să putem încheia motorul, şi pentru maşină mai trebuie multe.

— Şi ce mai trebuie, domnule?

— Câte nu trebuie!

— Şi când e gata maşina?

— Păi mai durează două luni de zile!

— Zău?

— Zău!

— Păi şefu spunea că luna asta e gata.

— Ce gata, domnule, ce, crezi că baţi din palme? Dacă am fi avut de toate, mai ziceam că în trei-patru săptămâni e gata, dar aşa, când nu avem mai nimic, cu ce să o termini? Mai durează. Eu cred că la începutul lunii martie e gata.

M-a salutat şi a plecat.

Când a ieşit şeful şi i-am spus, n-a crezut, doar atât ce a apucat să zică:

— Sunt neserioşi, dacă ştiam că mă amână atât n-o mai dădeam la ei!

Şi iar a trecut o bucată de timp, şi încă una, şi încă una, până a venit luna lui martie, şi după ce i-a ciupit şefului 18.000 lei, i-a mai ciupit şi vopsitorul 3.000 lei şi cu piese cumpărate 3.000 lei total 24.000. Plus mai toată luna aprilie m-am dus la Mogoşoaia să o dezgheţ şi să-i mai fac câte ceva, fiindcă ăia de la Potigrafu au lăsat-o fără claxon, fără siguranţe la lumini, fără curea de ventilator.

I-am băgat bujii noi (Champion), i-am reparat ştergătoarele, luminile la bord, şi câte şi mai câte.

În timp ce reparam la maşină, şeful mă strigă. Îl caut în dreapta şi în stânga, nu-i. Când privdsc în sus, era pe terasă.

— Cum merge, dom' Dumitrescu?

— Prost, şefule!

— De ce?

— Fiindcă îi lipseşte multe!

— Nenorociţii! M-a costat o avere şi tot n-a ieşit bine?

— Ce să vă fac, n-aţi spus dumneavoastră că eu nu sunt cel mai priceput, şi că aveţi dumneavoastră pe şefii ăla de cooperaţie? Iaca ce v-a făcut cooperaţia.

— Lasă asta! Ai pornit motorul?

— Da, l-am pornit!

— Şi cum merge?

— Nu mă pot pronunţa până la rodaj.

— Bine, vezi ce-i mai faci, şi dacă poţi aranjează şi covoarele la picioare că tâmpiții şi escrocii ăia au lăsat-o cum e mai rău.

— Să vedem ce am să-i pot face şi cu covoarele, dar sunt prăpădite.

— Păi dacă le-au lăsat în zăpadă toată iarna, sigur că s-au prăpădit!

Toate am reuşit să le fac ca lumea, numai covoarelor de cauciuc nu le-am mai putut face nimic. Am pus nişte linoleum verde la picioare şi aspectul maşinii în interior s-a schimbat. După aceea a coborât şi l-am dus la serviciu. Pe drum nu i-am mai spus nimic, ca să nu se supere. Se vedea după faţa dânsului că regretă ce a făcut cu maşina. Dar asta-i situaţia!

XX

Marin Preda fusese propus să candideze în alegerile pentru Marea Adunare Naţională în circumscripţia electorală Drăcşenei, judeţul Teleorman. Pentru aceeaşi circumscripţie îşi depusese candidatură şi un alt vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, romancierul Laurenţiu Fulga. Când a început campania electorală cei doi scriitori au mers

împreună la întâlnirea cu alegătorii. Au fost însoţiţi de către tovarăşul Petre Anghel şi de redactorul-şef şi secretarul organizaţiei de partid din editura noastră, tovarăşul Cornel Popescu.

După întâlnirile cu alegătorii, cei doi candidaţi s-au întors în Bucureşti şi, la editură sau la Uniunea Scriitorilor, discutau împreună despre felul cum au fost primiţi şi de cele aflate de la cetăţeni. Laurenţiu Fulga făcea pronosticuri, spunând că în circumscripţia Drăcşenei va fi ales deputat Marin Preda.

Cam în aceeaşi perioadă se aştepta ieşirea de sub tipar a romanului „Cel mai iubit dintre pământeni“, operă la care Marin Preda lucrase zi de zi aproape trei ani. Vestea că apariţia romanului e pe aproape se întinsese repede şi în fiecare zi, de dimineaţa până seara târziu, toţi cei care aveau vreo cât de mică legătură cu editura Cartea Românească erau întrebaţi: „Când apare «Cel mai iubit dintre pământeni»“? „A apărut romanul «Cel mai iubit...»?“ Nimeni nu putea răspunde cu exactitate, deşi semnalul se aştepta de la o zi la alta. Dar nu numai cititorii, ci şi noi, cei care lucram sub directa conducere a lui Marin Preda, ba chiar şi scriitorul însuşi, toţi deveniserăm nerăbdători. Aşteptarea era întreruptă de drumurile pe care autorul le făcea la Drăcşenei, unde era candidat în alegeri. Mergea împreună cu Laurenţiu Fulga şi îi însoţea Cornel Popescu.

Despre Cornel Popescu nu am vorbit mai nimic până acum, dar ajutorul pe care i l-a dat lui Marin Preda, după 1977, în conducerea editurii Cartea Românească, este de mare importanţă. Marin Preda punea mare bază pe capacitatea şi pregătirea celui care, după moartea lui Mihai Gafiţa, în 1977, devenise redactor-şef la Cartea Românească. Se consultau adesea pe marginea manuscriselor ce ridicau probleme, a planurilor editoriale, a referatelor privind cărţile ce trebuiau să apară sau să fie respinse. Şeful avea mare încredere în Cornel Popescu şi de fiecare dată când o lucrare era verificată de redactorul-şef, o lăsa să treacă mai departe în circuitul editorial fără să se teamă de surprize. De multe ori Marin Preda spunea că a făcut o bună alegere numindu-l pe Cornel Popescu redactor-şef. Spunea că e priceput şi corect şi că a avut şi de învăţat de la dânsul în ce priveşte munca de editare şi apărarea intereselor obştii scriitorilor. Îl aprecia aşadar foarte mult pe Cornel Popescu şi erau adesea văzuţi împreună. Dar şi Cornel Popescu îl stima şi-l iubea pe Marin Preda.

Astfel, în ziua alegerilor, cei doi candidaţi ai F.D.U.S., Marin Preda şi Laurenţiu Fulga, au fost însoţiţi la Drăcşenei de către Cornel Popescu şi Petre Anghel. În acea zi, după închiderea urnelor, şeful a sunat la editură să o întrebe pe tovarăşa secretară dacă a sosit semnalul de la romanul „Cel mai iubit dintre pământeni“. Sosise. Marin Preda era nerăbdător şi a rugat-o pe secretară să-mi dea mie cele trei volume, primele ieşite de sub teasc, şi să le iau la mine acasă

pentru că seara, când dânsul ajungea în Bucureşti, avea să mă sune să i le duc. Aşa am făcut. Am luat cele trei volume ale romanului, m-am dus acasă şi am aşteptat telefonul. Între timp, la Drăcşenei, s-a făcut numărătoarea voturilor şi a fost anunţată victoria candidatului Marin Preda. Am primit telefonul pe care îl aşteptam, puţin după orele 19. Dom' Preda mă ruga să mă duc, cu romanul la mine, la locuinţa lui Petre Anghel, undeva în apropiere de piaţa Ilie Pintilie, fostă Matache Măcelaru. Am reţinut adresa şi am luat un taxi cu care am ajuns foarte repede. Am sunat la uşă şi mi-a deschis soţia lui Petre Anghel. M-a poftit înăuntru, unde i-am văzut stând la masă pe cei patru: Marin Preda, Laurenţiu Fulga, Cornel Popescu, Petre Anghel. Şeful s-a ridicat imediat de la masă şi a venit spre mine cu mâinile întinse. Aproape că mi-a smuls romanul din mână. L-a răsfoit îndelung şi l-a înmânat apoi fiecăruia dintre cei prezenţi, pe rând. Avea un aer de mare mulţumire. Mi-a oferit două sute de lei, spunându-mi:

— Una e pentru taxi, cealaltă pentru ca să bei un whisky, ha-ha-ha!

Laurenţiu Fulga a adăugat:

— Vezi, dom' Dumitrescu, ce şef bun ai?

— Aşa e, dom' Fulga, dar dacă nu ţinea la mine şi eu la dânsul mă mai ţinea zece ani de zile pe lângă dânsul?

— Aşa este. Bravo!

Apoi dom' Cornel şi dom' Petre Anghel m-au invitat să iau loc la masă şi să servesc ceva. Am fost puţin jenat să iau loc alături de dumnealor, dar am rămas şi am servit ceva la o măsuţă alăturată, fără să depăşesc timpul normal de şedere.

A doua zi cărţile au fost ridicate cu o camionetă de la Combinatul poligrafic „Casa Scânteii" şi aduse la librăria editurii. Cartea a intrat apoi şi în celelalte librării, iar lumea umbla bezmetică după ea s-o cumpere. După numai trei-patru zile au început să zbârnâie încontinuu telefoanele editurii: unii solicitau să li se trimită cartea în provincie, alţii sunau direct la şeful să-l felicite. Tot atunci am mers şi eu la dânsul, cerându-i un autograf. Această ultimă carte a lui Preda, ca şi celelalte pe care mi le-a dat cu autograf, este păstrată de mine alături de caietul în care mi-am făcut însemnări zilnice, cu mare grijă. Le păstrez ca pe ochii din cap. Ele sunt icoana zilelor mele. Pe pagina de gardă a primului volum din romanul „Cel mai iubit dintre pământeni", autorul mi-a scris aşa:

„Lui Savu Dumitrescu (Nenea Tecu) care a transportat cu succes manuscrisul acestei cărţi timp de ani de zile, precum şi pe autorul lui, Mogoşoaia – Editura C.R. – tur-retur.

Îi urez, până la pensie, să mai facă odată acest lucru şi să fie ca întotdeauna sănătos şi vesel. Familiei armonie şi fericire,

Marin Preda

Buc. februarie 80“

După încă vreo două zile de înghesuială în librării, cartea se epuizează. Marin Preda vine până la librăria editurii şi întreabă dacă mai există vreun exemplar. Răspunsul a fost nu. În zilele următoare i-au ajuns la urechi şi zvonurile, adevărate, cum că romanul se vinde deja la preţ de speculă (300 lei) şi că alţii cer 300 de lei numai pentru a-l împrumuta cuiva să-l citească. Arăta foarte bucuros Marin Preda în acele zile.

Odată, îl văd stând de vorbă în curtea editurii cu criticul Eugen Simion. Vorbeau tot despre roman şi despre succesul acestuia. La un moment dat Marin Preda mă vede şi dânsul pe acolo, prin curte şi-mi face semn să mă apropii.

— Nenea Tecu, ştii că şi dumneata eşti personaj în carte? Te-am prins acolo, dar cu alt nume.

— Cu ce ocazie, şefule?

— Mi-a plăcut mie povestioara aceea!

— Care povestioară, şefule?

— Atunci când te-a prins soţia în garaj şi a văzut urme de încălţăminte de femeie pe peretele garajului în interior.

— Şi aţi scris numele meu?

— A... nu! Am folosit alt nume, un oarecare Vintilă.

— Credeam că aţi folosit numele meu, că nu mai aveam trăi cu unguroaica, soţia mea.

— Ha-ha-ha. Ce zici, dom’ Simion?

La care criticul Eugen Simion doar a zâmbit. Atunci şeful a reluat discuţia, întrebându-mă:

— Şi zici că soţia dumitale, nenea Tecu, a venit la garaj?

— Da, a venit de dimineaţă.

— Da, şi?

— A bătut în uşă. Am deschis uşa şi am înlemnit când am văzut-o pe soţie. ,,Dragă, ţi-am adus mâncare şi schimburi şi dieseară să vii acasă.“ „Da, draga mea, lasă că vin“. Şi când să plece, a văzut urmele a două tălpi de picioare de femeie imprimate pe perete, şi cam speriată, m-a întrebat: ,,Da’ ce sunt, dragă, alea pe perete?“ „Care, dragă?“ „Cum, eşti chior, nu le vezi?“ Apoi am motivat ceva şi a plecat...

Atunci dom’ Preda a râs din nou şi a râs şi dom’ Eugen Simion.

— Ai văzut eroul meu, dom’ Simion? Nenea Tecu!

I-am lăsat vorbind şi mi-am văzut de treaba mea. Când l-am dus spre Mogoşoaia, m-a întrebat:

— Ce spun oamenii?

— Ce să spună, şefule! Că-i o carte de milioane!

— Zău! Le place aşa de mult?

— Sigur, e o carte care are de toate pentru toţi.

— Ha-ha-ha! Mersi, nenea Tecu!

— Să trăiţi, dom' Preda, şi să mai scrieţi una.

Efectul succesului se putea vedea pe chipul prozatorului. În acea perioadă Marin Preda nu mai scria, nu mai citea, nu mai făcea nimic altceva decât venea la editură, rezolva unele probleme şi apoi se întreţinea amical cu oamenii care au contribuit profesional la editarea cărţii. Discuta permanent cu redactorul-şef Cornel Popescu, cel care dăduse viza pentru roman şi care avea un jurnal în care îşi nota amănunţit tot ce se zicea la şedinţele la care dânsul participa, la C.C.E.S., la Centrala editorială, la Uniunea Scriitorilor. Îl informa exact pe directorul Marin Preda. Îi plăcea lui dom' Preda, că dom' Cornel îi relata cu poante, şi dom' Preda ştia, spre mirarea tuturora, ceea ce
s-a discutat la şedinţele la care dumnealui nu se ducea, pe când dom' Cornel da, la toate. Vorbea cu dom' Cornel de toate, dar ştiu că-i spunea şi lucruri mai intime, de familie, de cărţi şi de valoarea cărţii, de felul cum era cartea solicitată pe piaţă, despre efectele ei atrăgătoare, despre impresiile cititorilor şi ale scriitorilor, precum şi impresia oamenilor de artă şi de ştiinţă care ne vizitau permanent la editură în dorinţa de a-şi procura un exemplar din romanul „Cel mai iubit dintre pământeni". Romanul devenise aşa de popular, că se discuta de el în toate colţurile ţării. Şeful nu mai făcea altceva decât asculta impresiile oamenilor. Cum termina serviciul la editură, ori se oprea la domnu Radu F. Alexandru, pentru relaxare şi divertisment, ori se întreţinea pe diferite teme cu dom' Eugen Simion. La Mogoşoaia se delecta ascultîndu-l pe dom' Pucă cum era spiritual cu cei prezenţi. În aceeaşi perioadă a fost solicitat să facă o vizită la Slobozia, la o întâlnire cu cititorii. Din nefericire, nu am putut să-mi conduc şeful până acolo fiindcă maşina editurii nu mai avea voie să părăsească linia de centură, iar cu Fiatul şefului nu puteam pleca, fiindcă era nepornit şi nerodat. Deplasarea a făcut-o cu maşina doctorului Tănăsescu, însoţit de tov. Cornel Popescu. Cum s-a desfăşurat întâlnirea nu pot relata pentru motivul de mai sus. După sosirea lor la Bucureşti, l-am întrebat pe şeful:

— Când mergem în rodaj?

— Cred că săptămâna viitoare, fiindcă vreau să mai stau liniştit, şi până la urmă cred că ar fi mai bine să începi dumneata rodajul.

— Eu fără dumneavoastră nu plec un pas cu maşina asta! Nu ştiu cum e făcută reparaţia şi nu am curaj să merg singur cu ea.

— Eeee,... şi cu dumneata! Şi eu ce mare lucru îţi pot spune?

— Nu-i nevoie să-mi spuneţi dumneavoastră nimic! Dar să ascultaţi şi să vedeţi personal. Dacă se întâmplă ceva la motor în prima mie de kilometri?

— Dom' Dumitrescu, aş vrea să nu exagerezi în privinţa mecanicilor, ce, ei nu sunt meseriaşi?

— Ba da, şefule, dar dacă a venit vorba, doar dumneavoastră aţi spus că v-a ciupit de nişte bani şi că
s-au purtat ca nişte escroci, că v-au luat o avere pentru reparaţie şi că tot nu au făcut treabă bună.

— Da, cam aşa e! Dar acum nu mai are niciun rost, aşa că... cârr-cârr-cârr, asta-i situaţia! Dar dacă tot susţii să merg şi eu, luni ce vine îţi spun exact când plecăm.

Marin Preda trăia clipele de aur ale carierei sale scriitoriceşti. Servea masa la „Capşa" împreună cu Eugen Simion, discuta până seara târziu la Uniune cu Eugen Jebeleanu, permanent era dispus şi comunicativ cu toată lumea. Luni, când l-am luat de la Mogoşoaia şi am ajuns la editură, mi-a spus:

— Dom' Dumitrescu, mâine, marţi, am şedinţă la Uniune, miercuri am şedinţă cu redactorii la editură, joi vine cineva de la Televiziune să-mi ia un interviu, aşa că vineri dimineaţa plecăm în rodaj.

— Bine, dom' director!

Joi, când a venit la editură, m-a văzut prin curte şi m-a chemat, zicându-mi;

— În câte avem azi, nenea Tecu?

— 15 mai 1980.

— Bon, te-aş ruga să nu te superi, dar nici mâine n-o să putem merge în rodaj!

— De ce, dom' Preda?

— Fiindcă mâine trebuie să mă duc la Focşani, cu domnul Cornel Popescu şi cu doctorul Tănăsescu. Am o întâlnire cu cititorii, aşa că o să mă duc cu ei.

— Bine şefule, şi o să mergem după ce veniţi de acolo?

— Bon. Perfect!

— Dar vreau să vă cumpăr câteva beculeţe pentru bordul maşinii, că ăia de la atelier au uitat să vi le mai pună.

— Da-da-da-daaa!

XXI

Aceste cuvinte („Da-da-daaa") au fost ultimele pe care le-am mai auzit sau pe care mi le-a mai spus scriitorul Marin Preda. A doua zi, cam pe la ora 13, am plecat să cumpăr beculeţe pentru bordul de la maşina domnului Marin Preda, dar nu am găsit decât beculeţe de 6 W şi mie îmi trebuiau de 12 W, aşa că m-am reîntors spre editură. Drumul meu de întoarcere era pe la blocul Turn de la Sala Palatului. Am luat-o prin spatele magazinului Adam, prin str. Brezoianu. Când să mă apropii de str. Ştirbei Vodă, vizavi de conservatorul Ciprian

Porumbescu, am întâlnit-o pe doamna Ioana Lungescu. S-a oprit în faţa mea şi cu vocea tremurândă şi aproape pierdută, îmi zice:

— Dom' Dumitrescu, ştii că a murit Marin Preda?

— Fugiţi de-aici, doamnă!

— Ce să fug, domnule?! Aşa e!

— Hai, zău! Glumiţi?

— Cum să glumesc, dom' Dumitrescu!

A murit Marin Preda. Am simţit că mi se tulbură ochii şi începuseră să-mi tremure picioarele. Mi-am pierdut echilibrul şi am găsit o scară în faţa unei uşi unde m-am aşezat imediat. În clipa următoare n-am mai văzut-o pe doamna Ioana Lungescu şi nici nu mai realizam unde mă aflam. După o jumătate de oră de ameţeală, m-am ridicat de pe scara aceea şi de abia am ajuns la editură. Când mi-a confirmat şi dom' Aurică Bătrîneanu, am simţit că iar îmi vine rău. M-am aşezat pe scara de marmură a editurii ca să-mi revin. Până acasă la mine parcă a durat drumul o lună de zile.

A doua zi, când am ajuns la serviciu, toate doamnele plângeau în hohote, toţi salariaţii editurii parcă erau bătuţi, nimeni nu mai scotea o vorbă, Doar domnul Cornel Popescu mai explica, din când în când că, în dimineaţa aceea de vineri, mai 16, anul 1980, au plecat la „Monşer", la Mogoşoaia, împreună cu doctorul Tănăsescu, să se deplaseze la Focşani cu maşina: înţelegerea era pentru ora 13. Când au ajuns la Mogoşoaia, după ce au bătut în uşa de la camera nr. 6 de mai multe ori, au observat că nu răspunde nimeni.

Atunci au rămas perplecşi amândoi, au deschis uşa şi au intrat înăuntru. Deodată s-au oprit când au văzut că Marin Preda era mort. După ce doctorul Tănăsescu a constatat decesul, au anunţat la editură şi la Uniunea Scriitorilor. Apoi Marin Preda a fost depus la Biserica Boteanu şi de acolo la Muzeul literaturii, unde a putut fi văzut pentru ultima dată de toţi acei care l-au iubit şi l-au stimat, pentru meritele şi talentul lui de neegalat. La catafalc au făcut de gardă: preşedintele Uniunii Scriitorilor, tovarăşul George Macovescu, poetul Eugen Jebeleanu, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, Laurenţiu Fulga, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, precum şi alţi scriitori de seamă. L-au văzut pentru ultima dată directori de editori, directori de tipografii, conducerea superioară a Consiliului de Cultură şi Educaţie Socialistă, preşedinţii diverselor uniuni de creaţie, salariaţi ai diverselor ministere, toată pleiada scriitoricească, prieteni şi neprieteni, precum şi numeroşi cititori. La mitingul de doliu au luat cuvântul George Macovescu, Laurenţiu Fulga, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu şi alţii.

După mitingul de doliu, corpul neînsufleţit a fost transportat la cimitirul Belu. Veniseră să-l conducă pe ultimul său drum mii şi mii de oameni, convoaie de autobuze, interminabile coloane de turisme,

toate la un loc formau un imens cortegiu funebru. După ce a fost străbătut oraşul, întreg convoiul s-a îndreptat spre cimitirul Bellu unde i-a fost zidită groapa. I s-a organizat un miting de înhumare la cimitir. Aici au vorbit scriitorul D. R. Popescu şi Cornel Popescu, redactorul-şef al Editurii Cartea Românească.

După terminarea mitingului, corpul neînsufleţit al scriitorului Marin Preda a fost coborât în groapa rezervată, alături de cei mai mari scriitori şi poeţi români depuşi în cimitirul Bellu. Nu puteai să te apropii de locul unde era îngropat, fiindcă şiruri nesfârşite de oameni, mai ales studenţi şi elevi, veneau fără întrerupere. Familia defunctului dorise să facă la cimitir o slujbă religioasă, dar nu ştiu cum s-a întâmplat, durerea era atât de mare, încât n-au mai putut realiza şi acest lucru.

Rămaşi credincioşi acestui mare scriitor care fusese şi director al editurii Cartea Românească, am simţit din suflet nevoia să rămânem noi, câţiva tovarăşi – Dumitrescu Savu, State Constantin şi secretara directorului, doamna Stănescu Cleopatra – mai departe, de a ne face datoria noastră sentimentală. După mitingul de doliu, mai întâi am luat legătură cu doamna Preda şi i-am explicat că noi nu părăsim cimitirul şi am vrea să-i facem o slujbă, după tradiţia pământului nostru. Doamna Preda a încuviinţat acest lucru şi m-a rugat să ne ocupăm noi de aşa ceva. Toţi trei am angajat doi preoţi şi i-am rugat să facă slujbă. Oamenii, unii plecau şi alţii veneau în timpul slujbei. Un iubitor al prozatorului, avea la el un casetofon, a înregistrat toată slujba pe bandă, apoi a agăţat casetofonul de un pom aflat lângă mormântul lui Marin Preda. Slujba a fost repetată de mai multe ori de banda de casetofon şi toată mulţimea asculta cu capetele plecate.

Se făcuse destul de târziu şi tineri, studenţi şi elevi, continuau să vină cu buchete de flori la mormântul lui Marin Preda. Când am părăsit noi cimitirul, toate aleile din jur erau arhipline. Am ieşit pe poarta cimitirului şi slujba tot continua să se audă. După aceea ne-am despărţit de doamna Stănescu şi ne-am îndreptat spre salonul restaurantului „Cina“ unde familia scriitorului se afla împreună cu cei apropiaţi, care l-au condus pe Marin Preda pe ultimul său drum. Doamna Elena Preda ne-a mulţumit pentru felul cum ne-am făcut datoria şi cum am înţeles noi să o ajutăm.

Am părăsit toţi localul, nu înainte de a mai evoca unele momente frumoase petrecute alături de scriitor, atât noi, cât şi membrii familiei. N-am vrut să iau imediat autobuzul, ci am mai mers câteva staţii pe jos, gândindu-mă la durerea ireparabilă pricinuită de dispariţia acestui mare scriitor.

A doua şi a treia zi, tovarăşul Cornel Popescu a participat la inventarierea tuturor bunurilor care se aflau în posesia răposatului şi rămăseseră la Mogoşoaia în camera nr. 6. După inventariere, dom'

Fulga şi dom' Cornel m-au însărcinat pe mine şi pe State Constantin să începem să cărăm de la Mogoşoaia la editură bunurile inventariate. În primul rând am început să cărăm cărţile, pe care nu am putut să le luăm toate într-un transport. Apoi am făcut al doilea drum. Apoi am făcut al treilea transport. A treia oară am încărcat toate lucrurile de îmbrăcăminte, obiecte de artă, obiecte de valoare, frigider, pături, zece costume de haine, două paltoane, scurta îmblănită, pardesiuri, fâşul, căciula de astrahan, pălăria franţuzească, şase perechi de pantofi, sandale, papuci, halat de baie, trei perechi ochelari, ceas de aur de buzunar, ceas de mână etc. Pe toate le-am depus într-un loc sigur şi sigilat, până a venit familia, respectiv doamna Preda şi, după ce a donat o parte din cărţi Editurii şi la câţiva tovarăşi mai apropiaţi, am încărcat din nou maşina şi le-am dus la locuinţa dânsei. M-a impresionat şi pe mine şi pe State Constantin cum doamna Preda a organizat într-o încăpere colţul funebru, unde, pe o masă dreptunghiulară îmbrăcată toată în negru, era expus un tablou mare, bustul lui Marin Preda, iar pe masă toate decoraţiile şi onorurile primite de-a lungul carierei sale scriitoriceşti. Doamna Preda a promis că acest colţ memorial va dăinui mult timp. Apoi ne-am luat la revedere de la dânsa şi am plecat.

După un timp am fost la mormântul şefului, să vedem cum a ieşit lucrarea de placare cu marmură albă. Dar, din nefericire, n-am văzut nimic. Mormântul se uscase de tot.

Începerea lucrărilor a întârziat o vreme.

Înainte cu puţin timp ca Marin Preda să împlinească doi ani de zile de la moarte, eu, Dumitrescu Savu, State Constantin şi Lăzărescu Ştefan, cu ajutorul doamnei Tanţa Vulcănescu, am luat maşina, şi în maşină am băgat lopeţi, casma, greblă, găleată, flori, stropitoare şi am plecat la cimitir. După ce am obţinut permisiunea să intrăm cu maşina în cimitir, am trecut la treabă. În primul rând am desfăcut tot pământul argilos şi l-am cărat la gunoi. Apoi am defrişat toate buruienile de primprejur, am înlocuit cu pământ negru şi mraniţos pe cel argilos şi, după ce am plantat florile şi le-am dispus într-o linie, am început să le udăm, am înrădăcinat iarbă decorativă pe părţile laterale ale mormântului, am reaşezat crucea de lemn într-o poziţie mai bună şi mult mai stabilă, am aprins candela şi câteva lumânări, am aranjat din tablă un micuţ sfeşnic ca să poată arde lumânările fără să le stingă vântul. După acest lucru pe care am simţit noi că trebuie să-l facem, am părăsit cimitirul. Pe drum am început să comentăm toţi trei în fel şi chip, şi nu am putut găsi o explicaţie.

Din când în când tov. State Constantin mă întreba:

— Măi, nea Dumitrescule, oare să-l fi uitat pe şeful nostru toţi oamenii?

— Nu ştiu ce să-ţi spun, măi nea Costele!

— Da, bre! Da' ştiu că de când sunt şi eu în. editura asta, iaca, am nouă ani de zile, am văzut mii de oameni care nu făceau altceva, când veneau la editură, decât să întrebe: ,,A venit dom' Preda?", sau ,,E aici dom' Preda?", sau „Când vine dom' Preda?". Şi cum, bre?! Atunci nu-i dădeau voie nici să respire şi îl urmăreau şi prin curte, prin clădire, prin librărie, pe la Mogoşoaia, nu mai vorbesc cum îi ţineau calea peste tot, şi acum oamenii ăia care îl căutau cu atâta foc, zi şi noapte, l-au uitat?!

— Păi sigur, măi, nea Costele! Mata nu ştii că interesu primează? Toţi acei oameni care zici mata că-l căutau, îl căutau pentru interesele lor, fie într-un fel, fie în altul.

— Bine, bre, dar toţi acei care aveau nevoie de el au dispărut?

— Vezi bine că au dispărut.

— Vezi, bre, ce ţi-e omul? Cât eşti în viaţă şi poţi ceva, toată lumea te caută şi zice că ţine cu tine, dar după ce ai murit, toţi îţi găsesc câte o vină, care mai poate fi însoţită şi de câte un cuvânt mai urât.

— Măi, nea Costele, ştii ce? Nu eşti dumneata primul şi nici ultimul care a constatat lucrul ăsta. De când e lumea şi pământul s-a ştiut că atunci când eşti în viaţă toţi te laudă şi te respectă, până îşi fac treburile lor şi, după ce ai murit, mai pomeneşte cineva câteva cuvinte despre tine vreo trei-patru zile şi după aia toată lumea te uită sau se face că plouă!

— Aşa e, bre, nea Dumitrescule! Şi la mama mea s-a întâmplat tot cam aşa. Cât avea şi ea bănişorii ei, mai toţi copiii o vizitau, dar după ce a murit, numai eu şi cu o soră mai mergem la cimitir şi îi facem pomenile, că restul au uitat, nu numai pe mama, da' şi pe tata. Nea Dumitrescule, te-aş ruga ceva!

— Da, nea Costele!

— Ia-o, bre, pe Brezoianu şi opreşte la alimentară, să luăm şi noi o ţuică, să bem când ajungem la garaj.

Şi aşa am făcut. Am luat o sticlă şi am băut-o, fiindcă afară de faptul că eram obosiţi, eram şi foarte trişti. Am vărsat o picătură de ţuică, aşa cum este obiceiul pământului nostru românesc.

— Fie-i ţărâna uşoară!...